
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

ÖĞRETMENLERİN BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

Merve Kaya

YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ, 2020

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Merve

Soyadı: KAYA

Bölümü: Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı

İmza:

Teslim tarihi: / /2020

TEZİN

Türkçe Adı: Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Davranışlarının İncelenmesi

İngilizce Adı: Examination Of Teachers' Leisure Time Behaviors

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Merve KAYA

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Merve KAYA tarafından hazırlanan "Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Davranışlarının İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Sabri ÇELİK

(Eğitim Bilimleri ABD, Gazi Üniversitesi) ...……..

Başkan: Prof. Dr. Sait AKBAŞLI

(Eğitim Bilimleri ABD, Hacettepe Üniversitesi) ……..

Üye: Doç. Dr. Ayhan URAL

(Eğitim Bilimleri ABD, Gazi Üniversitesi) …….

Tez savunma tarihi: 08 / 07 /2020

Bu tezin Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü ……

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince yardımını ve desteğini benden esirgemeyen, bana tecrübesi ve bilgisi ile yol gösteren, değerli zamanını ayıran, meslek hayatımda örnek alacağım çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Sabri ÇELİK'e sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans öğrenimim boyunca ders aldığım ve kendilerinden çok şey öğrendiğim, öğretmenliğimde yeni bir bakış açısı geliştirmeme katkı sağlayan Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı'nın değerli hocalarına saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca beni hep destekleyen ve bana güvenen annem Leyla KAYA'ya, mesafelere rağmen yüksek lisans öğrenimimi bitirebilmemde destek olan kardeşlerim Ömer ve Mehtap KAYA'ya teşekkür ediyorum.

Ve son olarak kızlarının her zaman okuması ve kendi ayakları üstünde durması gerektiğini öğütleyen, hem maddi hem manevi her daim destekçim olan bugünleri görebilseydi gurur duyacağından emin olduğum babam Mehmet KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunuyorum.

ÖĞRETMENLERİN BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Merve Kaya

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2020

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; öğretmenlerin boş zaman değerlendirme davranışlarını tespit etmek ve bu davranışlara etki eden değişkenleri incelemektir. Bu amaçla öğretmen görüşlerinden hareketle öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme davranışlarının cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum ve çocuk sahibi olma değişkenlerine göre farklılaşması incelenmiştir. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ili Maltepe ilçesinde bulunan resmi ortaokullarda görev yapan 1244 öğretmen oluşturmaktadır. Evrene ilişkin örneklem basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu yöntemle resmi ortaokullarda görevli 400 öğretmene ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcılara 5 demografik ve 68 likert tipi sorudan oluşan anket formu uygulanmıştır. Verilerin analizinde istatistiki yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma; değişkenler arası farklılıkların incelenmesinde bağımsız grup t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), ortaya çıkan farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu tespit etmek amacı ile Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre öğretmenler boş zamanlarında kitap ve gazete okumayı, müzik dinlemeyi, gezintiye çıkmayı ve arkadaşlarıyla görüşmeyi tercih etmektedir. Öğretmenlerin boş zamanlarında en az tercih ettiği etkinlikler ise müzik aleti çalmak, koro çalışmaları yapmak ve sivil toplum örgütleri ve derneklerinin faaliyetlerine katılmaktır. Öğretmenlerin sanatsal, kültürel ve sosyal dayanışma faaliyetlerindeki katılım düzeylerinin düşük olduğu görülmüş ve yeterince spor yapmadıkları tespit edilmiştir. Öğretmenler boş zaman etkinliklerine rahatlamak ve iş ortamından uzaklaşmak için katıldıklarını ve katıldıktan sonra mutlu hissettiklerini ifade etmiştir. Öğretmenlerin ilgili kurumların kendilerine hitap eden programı olmadığı için boş zaman etkinliklerine yeterince katılmadıkları ve ekonomik

yetersizliğin de katılmama nedenleri arasında olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım durumu cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum ve çocuk sahibi olma değişkenlerine göre farklılık göstermiştir. Kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre boş zaman etkinliklerine daha fazla katılım gösterdiği ve katıldıktan sonra daha mutlu hissettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bekar öğretmenler boş zaman etkinliklerine evli öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde katılım göstermiştir. Çocuk sahibi olan öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım düzeylerinin ise düşük olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda bulgulara dayalı olarak uygulayıcı ve araştırmacılara bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Öğretmen, Boş Zaman, Boş Zaman Değerlendirme.
Sayfa Adedi : xvii+111
Danışman : Prof. Dr. Sabri ÇELİK

EXAMINATION OF TEACHERS' LEISURE TIME BEHAVIORS

(Master Thesis)

Merve Kaya

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

July 2020

ABSTRACT

The objective of this research is to determine the leisure-time spending behaviors of teachers and to examine the variables that affect these behaviors. For this purpose, based on the opinions of the teachers, it was examined how the teachers' leisure-time spending behaviors differ according to the variables "gender", "age", "seniority", "marital status", and "having children". In the research, the relational screening model, which is one of the quantitative research methods, was employed. The universe of the research consists of 1244 teachers working at official secondary schools in Maltepe district of Istanbul in the academic year 2018-2019. The sample of the universe was determined by simple random sampling method. With this method, 400 teachers working at official secondary schools were contacted. The data collection tool of the research is a questionnaire form applied to the participants, consisting of 5 demographic and 68 Likert-type questions. Frequency, arithmetic mean, and standard deviation were used in the analysis of the data as the statistical method; independent group t-Test and one-way variance analysis (ANOVA) in the analysis of the differences between the variables; and the Tukey test, one of the Post-Hoc tests, in an effort to determine between which groups the resulting difference occurred. According to the findings of the study, teachers prefer reading books and newspapers, listening to music, going for a walk, and meeting their friends in their spare time. The least preferred activities of teachers in their spare time are to play musical instruments, to perform choral works and to participate in the activities of non-governmental organizations and associations. It was observed that the participation levels of teachers in artistic, cultural and social solidarity activities were low and it was determined that they did not do enough sports. They expressed that they participated in free-time activities to relax and to get away from the business environment and that they felt happy after participating. It was found out that teachers did not participate in free-time

activities actively enough as the relevant institutions did not have programs appealing to them and that economic incapability was also among the reasons for not participating. Participation of teachers in leisure-time activities varied according to the variables "gender", "age", "seniority", "marital status", and "having children". It was concluded that female teachers were more involved in leisure activities than male teachers and felt happier after participating. Single teachers participated in leisure activities at a higher level than married teachers. It was found that teachers who have children have low participation levels in leisure activities. As a result of the research, some suggestions were made to implementers and researchers based on the findings.

Keywords : Teacher, Leisure, Leisure Activities.

Page Number : xvii+111

Supervisor : Prof. Dr. Sabri ÇELİK

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU ..... **i**

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ..... **ii**

JÜRİ ONAY SAYFASI ..... **iii**

TEŞEKKÜR ..... **iv**

ÖZ ..... **v**

ABSTRACT ..... **vii**

İÇİNDEKİLER ..... **ix**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **xiii**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xvi**

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xvii**

BÖLÜM I **1**

GİRİŞ **1**

1.1. Problem Durumu **1**

1.2. Araştırmanın Amacı **3**

1.3. Araştırmanın Önemi **4**

1.4. Araştırmanın Varsayımları **5**

1.5. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları **5**

1.6. Tanımlar **5**

BÖLÜM II **7**

KAVRAMSAL ÇERÇEVE 7

2.1. Zaman Kavramı 7

2.2. Zaman Yönetimi Kavramı 9

2.3. Boş Zaman Kavramı 13

2.4. Boş Zaman Kavramı ve Serbest Zaman 16

2.5. Boş Zaman Kavramı ve Rekreasyon 17

2.5.1. Rekreasyon Kavramı 18

2.5.2. Rekreasyonun Özellikleri 21

2.5.3. Rekreasyon Tarihi 22

2.5.4. Rekreasyon İhtiyacı ve Rekreasyonun Yararları 25

2.5.5. Rekreasyon Etkinliklerinin Sınıflandırılması 27

2.6. Boş Zaman Değerlendirme Eğitimi 30

2.6.1. Okullar ve Boş Zaman Değerlendirme Eğitimi 33

2.6.2. Öğretmenlik ve Boş Zaman Değerlendirme Eğitimi 36

BÖLÜM III 38

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 38

3.1.Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar 38

3.2. Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar 44

BÖLÜM IV 49

YÖNTEM 49

4.1. Araştırmanın Modeli 49

4.2. Evren ve Örneklem 49

4.3. Veri Toplama Araçları 52

4.4. Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları 54

4.5. Verilerin Toplanması ve Analizi 64

BÖLÜM V **67**

BULGULAR VE YORUMLAR **67**

5.1. Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Bulgular **67**

5.2.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi **74**

5.3.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşleri nin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi **76**

5.4.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Kıdem Değişkenine Göre İncelenmesi **77**

5.5.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesi **79**

5.6.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre İncelenmesi **80**

BÖLÜM VI **82**

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER **82**

6.1. Tartışma **82**

6.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma **82**

6.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma **84**

6.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma **86**

6.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma **87**

6.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma **88**

6.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma **89**

6.2. Sonuçlar **90**

6.3. Öneriler **91**

6.3.1. Uygulayıcı İçin Öneriler **91**

6.3.2. Araştırmacı İçin Öneriler **92**

KAYNAKLAR **93**

EKLER **106**

Ek 1. "Rekreatif Faaliyet Alanlarına Katılım Şekilleri, Düzeyleri, Katılamama Sebepleri ve Kişiye Kazandırdıkları" Anket Formu **107**

EK 2. Anket Kullanım İzni **110**

EK 3. Araştırma İzni **111**

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *İstanbul İli Maltepe İlçesinde Bulunan Resmi Ortaokullar ve Bu Okullarda Görevli Öğretmen Sayısı* 50

Tablo 2. *Öğretmenlerin Cinsiyet, Yaş, Kıdem, Medeni Durum ve Çocuk Sahibi Olma Değişkenlerine Göre Dağılımları* 52

Tablo 3. *Rekreatif Faaliyet Alanlarına Katılım Şekilleri, Düzeyleri, Katılamama Sebepleri ve Kişiye Kazandırdıkları Anket Formu Alt Bölümleri, Madde Numaraları ve Madde Sayısı* 54

Tablo 4. *Cronbach's Alpha Katsayısı İçin Güvenilirlik Düzeyleri* 55

Tablo 5. *Doğrulayıcı Faktör Analizinde Kullanılan Uyum İndekslerine İlişkin Mükemmel ve Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri* 55

Tablo 6. *Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları* 56

Tablo 7. *Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri için Faktör Analizi Sonuçları*..57

Tablo 8. *Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları* 57

Tablo 9. *Boş Zamanlar Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri için Faktör Analizi Sonuçları* 58

Tablo 10. *Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları* 58

Tablo 11. *Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler için Faktör Analizi Sonuçları* 59

Tablo 12. *Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları* 59

Tablo 13. *Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri için Faktör Analizi Sonuçları* 60

Tablo 14. *Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerine Ait DFA Sonuçları* 60

Tablo 15. *Boş Zamanlar Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenlerine Ait DFA Sonuçları* ... 61

Tablo 16. *Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkilere Ait DFA Sonuçları* 62

Tablo 17. *Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenlerine Ait DFA Sonuçları* 63

Tablo 18. *Normallik Testi Sonuçları* 65

Tablo 19. *Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler* 68

Tablo 20. *Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenlerine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler* 69

Tablo 21. *Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Şekline Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler* 70

Tablo 22. *Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Yerlerine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler* 71

Tablo 23. *Boş Zaman Etkinliklerine Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Derecesine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler* 72

Tablo 24. *Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkilerine Göre Tanımlayıcı İstatistikler* .. 73

Tablo 25. *Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenlerine Göre Tanımlayıcı İstatistikler* 74

Tablo 26. *Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine göre Karşılaştırılması (t-Testi Sonuçları)* 75

Tablo 27. *Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması (ANOVA Sonuçları)* 76

Tablo 28. *Öğretmenlerin Boş Zamanları Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Kıdem Değişkenine Göre Karşılaştırılması (ANOVA Sonuçları)* 78

Tablo 29. *Öğretmenlerin Boş Zamanları Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Karşılaştırılması (t-Testi Sonuçları)* 80

Tablo 30. *Öğretmenlerin Boş Zamanları Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Karşılaştırılması (t-Testi Sonuçları)* 81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Zaman yönetimi süreci. 11
Şekil 2. Zaman ve insan hayatındaki zaman 17
Şekil 3. Boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri DFA sonuçları: Yol diyagramı 61
Şekil 4. Boş zaman etkinliklerinin tercih edilme nedenlerine ait DFA sonuçları: Yol diyagramı 62
Şekil 5. Boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkilere ait DFA sonuçları: Yol diyagramı 63
Şekil 6. Boş zaman etkinliklerine yeterince katılmama nedenlerine ait DFA sonuçları: Yol diyagramı 64

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
N	Frekans
p	Anlamlılık Düzeyi
S	Standart Sapma
t	Dağılım Değeri
$\bar{x}$	Aritmetik Ortalama

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, araştırmanın varsayımlarına, araştırmanın sınırlılıklarına ve tanımlara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

Zaman, zor bulunan bir kaynaktır ve insanoğlunun en değerli varlığıdır. Zaman, harcandığında yerine yenisi konulamaz ve zamanda geriye dönülemez. Bu nedenle insanlar için zaman kazanmak ve kazandıkları bu zamanı nasıl verimli değerlendireceklerini öğrenmek oldukça önemlidir (J. E. Adair & Adair, 1996; Tel, 2007).

Zamanı verimli değerlendirebilmek; insanın biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarına, iş hayatına, sosyal yaşamına ve kendisine ayırdığı zaman birimleri arasında dengeli bir ilişki kurabilmesine bağlıdır (Karaküçük, 2008, s. 14). Bu birimlere ayrılan zamanın gereğinden fazla uygulama alanı bulması durumunda denge bozulmaktadır. Çalışmaya ayrılan zaman ve çalışma dışı zaman aktiviteleri birbirini tamamlamak ve dengeli olmak zorundadır. Çalışma ve zorunlu bireysel faaliyetler dışında kalan kendi yargı ve seçimlerimize göre şekillendirilen zaman boş zaman olarak adlandırılır. Boş zaman bireyin özgür iradesiyle seçtiği dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerilerini geliştirme, sosyal yaşama katılma gibi eylemleri gerçekleştirdiği zaman dilimi olarak tanımlanmaktadır (Kocaekşi, 2012, s. 4).

Yirminci yüzyılın sonlarından günümüze kadar devam eden süreçte gelişen teknoloji çalışma hayatında insan gücüne olan ihtiyacın azalmasına neden olmuş ve insanların daha fazla boş zamana sahip olmalarına yol açmıştır. Bazı sosyologlara göre insanın yaşamında zaman ayırması gereken zorunlu ihtiyaçları kadar boş zaman ihtiyaçları da bir insanlık

hakkı olarak görülmektedir. İnsan kendi gelişiminin gerçekleşebilmesi için boş zamana ihtiyaç duyar ve bu gelişim beraberinde sevgi, özveri, hoşgörü gibi erdemleri getirir (Demirtaş & Özer, 2007, s. 35; Tel, 2007, s. 10).

Kişisel gelişim ile tutarlı toplumsal kalkınmanın sağlanması için çalışma dışı zaman aktivitelerinin verimli değerlendirilmesi gerekmektedir. Bireylerin boş zamanlarını etkili bir şekilde geçirebilmeleri için yetenek, ilgi ve beklentileri ile ilgili öz bilince sahip olmaları gerekmektedir. Bireye ilgi ve yetenek alanlarına ait öz bilincin kazandırılmasının yolu ise eğitimden geçmektedir. Eğitim, "Bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamı" olarak tanımlanmaktadır. Eğitim, ülkelerin geleceğini güvence altına alır. Ülkemizin geleceğini güvence altına alacak olan eğitim planlı, programlı ve çağdaş olmalıdır. Eğitimde yeni gelişmeleri ve çağdaşlığı uygulayabilmek üniversitelerin ve okulların başlıca görevi olmakla beraber, bu görevi uygulayacak olan kişiler ise öğretmenlerdir (Gelen & Hergüner, 2007, s. 3; Tezcan, 1985, s. 4).

Öğretmenlerin sorumluluğu yeni nesilleri yetiştirip, yeni bilgilerle donatmaktır. Öğretmenler bilgi vermesinin yanısıra öğrencilerde istenilen yönde olumlu davranış değişiklikleri oluşturmakla sorumludur. Öğretmenler, mesleğe başlamadan önce aldıkları eğitimlerle akademik bilgi ve beceriler kazanmaktadır ancak öğretmenlik mesleği düşünüldüğünde sadece akademik bilgi ve beceriler yeterli değildir. Öğrenciler öğretmenin tutum ve davranışlarından özellikle de alışkanlıklarından etkilenmektedir. Bu sebeple boş zamanlarını verimli ve etkin değerlendirebilen bir öğretmen öğrenciler için olumlu bir rol model olmaktadır (Bayındır, 2012; Gelen & Hergüner, 2007; Özgür, 1994).

Öğretmenlerin eğitimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Öğretmenlerin deneyimleri sınırlı olursa öğretimi de o ölçüde sınırlı olur. Bu sebeple öğretmenlerin boş zaman dilimlerinde yaptıkları faaliyetler kendileri için zengin deneyimler sunan en önemli yatırımdır. Boş zamanlarını verimli ve etkili değerlendirmesine bağlı öznel iyi oluşa sahip öğretmenler, ders içinde kullandıkları öğretim etkinlikleriyle, kültürel ve sosyal faaliyetleriyle öğrencilerine daha fazla katkıda bulunabilir (Altunay, 2015; Bayındır, 2012; Demirtaş & Özer, 2007).

Yirminci yüzyılın sonlarından günümüze kadar devam eden süreçte endüstri ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler toplumsal kalkınmayla beraber insan yaşamında refah düzeyinin artmasına sebep olmuştur. İnsan yaşamında refah düzeyinin artması ise iş

hayatına etki ederek insan gücüne olan ihtiyacın azalmasına neden olmuş ve insanların daha fazla boş zamana sahip olmalarına yol açmıştır. Bu durum insanların iş hayatı dışındaki zamanlara ilgisini artırmıştır. İnsan, sanayi devrimiyle başlayan hızlı değişimin etkisiyle iş hayatında tatminsizlik, bıkkınlık ve uyumsuzluk yaşamaya başlamış ve iş hayatı dışındaki zamanlarını kendini rahatlatacak aktivitelerle geçirmek için arayışa başlamıştır. Bu arayış boş zaman değerlendirme faaliyetlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır (Çolakoğlu, 2005, s. 249; Karaküçük, 1999, s. 51). Özellikle Sanayi Devriminin gerçekleşmesi ile birlikte teknoloji alanında artan gelişmeler sayesinde ev içindeki aletlerin gelişimi, makineleşmenin artması, ulaşımın kolaylaşması ve çalışırken harcanan sürenin azalması gibi birden fazla etken; bireylere daha fazla boş zaman bırakmıştır. Bu gelişmeler insanların boş zamana olan ilgisinin ve boş zaman faaliyetlerine ayırdıkları sürenin artmasını, boş zaman faaliyetlerinin de çeşitlenmesini beraberinde getirmiştir (Fişek, 1998, s.112). Boş zaman faaliyetlerine katılım biçimindeki değişimin özünde bireylerin katılım gösterme, istek, haz, psikolojik nedenler gibi değişkenler olduğu görülmüş ve sosyoloji, psikoloji, spor, turizm, sağlık, ekonomi vb. disiplinler üzerinden akademik çalışmaların yapılmasını sağlamıştır (Godbey vd., 2005).

Bu çalışma, ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri, boş zaman etkinliklerini tercih etme sebepleri, etkinliklere katılmanın bıraktığı etkiler ile bu etkinliklere yeterince katılmama nedenlerinin neler olduğunun belirlenmesine yönelik bir araştırmadır. Bu açıdan, ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme davranışlarının ve boş zamanlarını değerlendirmeleri üzerinde etkili olabilecek faktörlerin bilinmemesi bu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı İstanbul ili Maltepe ilçesinde resmi ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme davranışlarını tespit etmek ve bu davranışlara etki eden değişkenleri incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmaktadır:

1) Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinlikleri hangi düzeydedir?

2) Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3) Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4) Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5) Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6) Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri çocuk sahibi olma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3.Araştırmanın Önemi

"Eğitim, bireyin toplumsal yeteneğinin ve en elverişli düzeyde kişisel gelişiminin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi (özellikle okulu) içine alan toplumsal bir süreçtir" (Carter, 1945, s. 145). Eğitim toplumlar için her zaman gerekli ve önemli olmuştur. Günümüzde de eğitime ve öğretmenlik mesleğine verilen önem her geçen gün artmaktadır. Bireylerin davranışlarıyla uyumlu, yeterli bilgi birikimine sahip ve toplumun yararını gözeten insanlar olması öğretmenlerin görevlerindendir. Toplumsal gelişimin devam edebilmesi için öğretmenlerin de kendilerini geliştirmeye zaman ayırması gerekmektedir (Gül, 2004, s. 232).

Öğretmenler göreve başlamadan önce aldıkları eğitimlerle ve kazandıkları tecrübelerle kendilerini mesleğe hazırlarlar. Akademik düzeyde aldıkları eğitimde başarılı olmaları öğretmenlik mesleğinin çok yönlü tutum, davranış ve becerilerini doğru şekilde verebilmeleri için yeterli değildir. Öğretmenler mesleğin önemini iyi kavramalı ve yaşam boyu eğitimi benimseyerek kendilerine yatırım yapmalıdır. Kendilerine yapacakları bu yatırım için zaman ayırmalı ve bu zamanlarını iyi değerlendirmeyi öğrenmelidir. Boş zaman eğitimi konusunda bilgi sahibi olan öğretmen zamanını verimli ve etkili kullanarak kişisel gelişimine katkı sağlayabilir (Bayındır, 2012, s. 234). Öğretmenler eğitim ve öğretimin en önemli unsurlarıdır. Yeni nesillere kuralların ve sosyal değerlerin aktarılmasından sorumludur. Öğretmenler aynı zamanda bireylerin güçlü ve sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirebilmesinde önemli rol oynar. Öğretmenler öğrencilere istenen davranışları

öğretir ve öğretilen davranışları pekiştirerek bireyin sosyal uyumuna yardımcı olur (Çelik & Namalır, 2016, s. 336). Öğrenciler öğretmenin tutum ve davranışlarından özellikle de alışkanlıklarından etkilendiği için boş zamanlarını verimli ve etkili bir şekilde değerlendirebilen bir öğretmen öğrenciler için olumlu bir rol model olmaktadır (Özgür, 1994).

Bu çalışmanın; öğretmenler açısından boş zaman kavramının önemini, boş zamanlarını yeterince değerlendirip değerlendiremediklerini, boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerini, boş zaman değerlendirme şekillerini etkileyen etmenleri ve boş zaman değerlendirme şekillerinin bıraktığı etkiyi incelemesi bakımından önemli olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Biriminde, üniversitelerin eğitim fakültelerinde ve eğitim bilimleri enstitülerinde öğretmen yetiştiren programlara da katkı sağlayabileceği düşünüldüğü için önemlidir.

1.4.Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma aşağıdaki varsayımlara dayalı olarak gerçekleştirilmiştir:

- Ankete katılan öğretmenlerin gönüllü olarak soruları yanıtladığı ve samimi oldukları varsayılmıştır.
- Araştırmanın örnekleminin evreni temsil edebilecek nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.5.Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

- Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinin Maltepe ilçesinde resmi ortaokullarda görev yapan öğretmenlerle sınırlıdır.
- Araştırma İstanbul ilinin Maltepe ilçesinde resmi ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlerin anket formuna verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Zaman: Bireyin, yaşanılan olayların ardışıklığını gözlemleyerek kendi zihninde tasarladığı ve bu olayların devamlı olarak süreceğini düşündüğü başlangıcı ve sonu belli olmayan soyut bir kavramdır (Sucu, 1996, s.3).

Zaman yönetimi: İhtiyaçları belirlemek, bu ihtiyaçları karşılayabilmek için gerekli olan hedefleri oluşturmak, öncelikli işleri belirlemek ve önceliklerle zamanı, planlama, programlama ve listeleme yoluyla uyumlaştırmak olarak tanımlanmaktadır (Francis Smythe & Robertson, 1999, s. 333).

Serbest zaman: Zorunlu bireysel aktiviteler, uyku ve işte harcadığımız zamandan geriye kalan zamana serbest zaman denir (Tezcan, 1977, s.9).

Boş zaman: Kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının ve biçimsel görevlerinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır (Karaküçük, 2008, s. 29).

Rekreasyon: Rekreasyon kişiyi hayata bağlayan dinlendirici, eğlendirici, meşgul edici, veya zevk verici olay ve eylemleri yapmak veya bu etkinliklere katılmak suretiyle ruhen ve bedenen bir canlılığı elde etmektir (Bayer, 1984, s. 6).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, araştırma ile ilgili literatür taraması yapılmış olup; zaman, zaman yönetimi, boş zaman, boş zaman değerlendirme ve rekreasyon kavramlarına yer verilmiş ve boş zaman değerlendirme eğitiminin okullar ve öğretmenler açısından önemi açıklanmıştır.

2.1. Zaman Kavramı

Tarihteki ilk düşünürlerden birisi olan Platon'a göre zaman, zihnin var olanları bir bütün olarak, birdenbire kavrayamamasının sonucu olarak değişmez ve zaman dışı olan zaman yetkin idealar dünyasının yetkinlikten yoksun bir taklididir (Cevizci, 1999, s. 943). Zaman, olayların geçmişten bugüne gelip, geleceğe doğru birbirini izlediği, bireyin kontrolü dışında kesintiye uğramadan devam eden bir süreçtir (Smith, 1998, s. 24). Zaman, insanın duyularıyla algılayamadığı fiziksel, felsefi, sosyolojik ve psikolojik boyutları olan bir olgu ve gerçektir (Bakan, 2011, s. 60). Zaman kavramı konusunda çalışmalarda bulunan ilk isimlerden biri de Aristoteles'tir (MÖ 384-322). Fizik adlı eserinde "Zaman var mıdır, eğer var ise onun doğası nasıldır?" sorusundan yola çıkan Aristoteles'e göre "zaman, ya yoktur ya da kaygan ele avuca gelmez bir şeydir. Buna göre zamanın bir parçası var olmuştur, ama artık yoktur, öteki parçası ise henüz yoktur, ancak var olacaktır" (Aristoteles, 1996, s. 11). Augustinus zamanın zihinde olduğundan bahsetmiş ve geçmiştekilere ilişkin şimdiki zamanı bellek, şimdikilere ilişkin şimdiki zamanı sezgi ve gelecektekilere ilişkin şimdiki zamanı beklenti olarak değerlendirip üçe ayırmıştır. Kant ise, zamanın nesnel dünyadan kazanılmadığını ve temel şartın insanın nesnel dünyayı algılaması olduğunu dile getirmiştir. Zamanın insanın bilincinde zaten var olduğunu ileri süren Kant, zaman sürekli olmasına rağmen, zaman sayesinde yalnızca ilişkiler düşünüldüğünden basit parçalardan oluşmaz ve zamanda sürekliliğin temeli olarak bir bileşiklik söz konusu olduğundan

bahsetmiştir (Karadaş, 2015, s. 327). Einstein izafiyet teorisi çerçevesinde "evrensel bir zamandan söz etmenin mümkün olmadığını, başka herhangi bir şeyin türevleri olmayan, bununla birlikte kendi özlerinde belirli varoluşlara sahip olan zaman ve uzayın bükülebilir" olduğunu ileri sürmektedir. Einstein'e göre iki olay arasındaki zamanın algılanabilmesi ise gözlemcinin hareketine bağlı olarak değişmektedir (Einstein, 1997, s. 168-173). Zaman kavramı "mutlak zaman" ve "göreceli zaman" olarak iki grupta ele alınabilir. Newton'a göre mutlak ve evrensel zaman matematikseldir ve herhangi bir dış etkene bağlı olmadan düzenli bir şekilde akmaktadır. Zamanın akışını bireyler içinde bulundukları ruhsal durumlarına göre farklı algılayabilirler, oysa zamanın akışı hep aynı devam etmektedir. Bu sebeple zamanın bireysel algılardan bağımsız olarak ve somut bir şekilde kaydedilebilmesi için "saat" kavramı kullanılmaktadır. Mutlak zaman anlayışı ise asıl gerçek zamanın içinde bulunduğumuz zaman olduğunu ve evrenin heryerinde aynı olduğunu, geçmişin tarihin eski zamanlarında kalan hatıralar olduğunu, geleceğin ise henüz yaşanmadığına dikkat çekmektedir (Davies'ten aktaran Karadaş, 2015, s. 328). Adair ve Adair (1996)'e göre zaman, bulunması zor olan bir kaynaktır ve harcanan zamanın yerine yenisi koyulamaz, zamanda geriye dönülemez. Bu sebeple insanlar için zaman kazanmak ve kazandıkları bu zamanı nasıl akıllıca kullanacaklarını öğrenmek oldukça önemlidir (J. E. Adair & Adair, 1996). Evrende hareket halinde olan her şeyin bir an için durduğu varsayıldığında, böylesi durgun bir ortamda zaman olgusundan söz edilemez (Özgen & Doğan, 1997, s. 137). Zaman önüne geçilemez bir şekilde, sabit bir hızla akıp giden ve tüm insanların eşit şekilde sahip olduğu önemli bir değerdir (Akatay, 2003, s. 283). Zaman bireyin, yaşanılan olayların ardışıklığını gözlemleyerek kendi zihninde tasarladığı ve bu olayların devamlı olarak süreceğini düşündüğü başlangıcı ve bitişi net olmayan soyut bir kavramdır (Sucu, 1996, s.3).

Tezcan'a göre "zaman, insan yaşamının yerine göre uzun ya da kısa süreli, yinelenmesi olanaksız, başlangıcı ve sonu belli, saatle ölçülebilen bir bölümüdür" (Tezcan,1982, s. 7).

Zaman değerli bir kaynaktır ve durmaksızın belirli bir ritimle akar gider. Zaman herkes için adaletli bir şekilde paylaşılmıştır. Hepimizin bir haftada yedi günü ve her gününde 24 saati vardır. Zamanı ne başkasından alabiliriz ne de başkasına verebiliriz, biriktiremeyiz, değişiklik yapamayız; yapabileceğimiz tek şey zamanı en iyi şekilde değerlendirebilmektir (Scoot'dan aktaran Güçlü, 2001, s. 87). İnsan zamana bağlı olarak yaşar ve zamanı geçmişin etkisi ve geleceğin arzularıyla farklı uzunluklarda algılar. Dersine odaklanan bir

öğretmen için ders saati kısa algılanırken, dersten sonra oyun oynamayı düşünen öğrenci için uzun algılanabilir. Zaman herkese eşit dağıtılmış olmasına rağmen insanlar genellikle yeterince zamanları olmadığını söylemektedir. İnsanın ne kadar zamana sahip olduğu değil, sahip olduğu zamanı iyi değerlendirebilmesi önemlidir (Karaküçük, 2008, s. 11).

Zamanın yemek, uyku gibi bedensel ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgili, çalışmayla ilgili ve eğlence, spor, oyun gibi etkinliklerle ilgili bölümleri bulunmaktadır. Garcia zamanı; çalışma zamanı, çalışmaya bağlı etkinliklere ayrılan zaman, yaşamı devam ettirmeye yönelik faaliyetlere ayrılan zaman ve serbest zaman olarak bölümlere ayırmıştır. Megyeri ise boş zaman etkinlikleriyle ilgili yaptığı çalışmasında zamanı dört bölüme ayırmıştır (Gökmen'den aktaran Karaküçük, 2008, s. 19). Bunlar;

- Temel ihtiyaçların giderilmesine ayrılan zaman (Uyku, yemek, temizlik, giyinme vb.)
- Çalışma ve buna bağlı etkinlikler için ayrılan zaman (İş, eğitim, seyahat, ödev vb.)
- Serbest etkinliklere ayrılan zaman (Eğlence, spor, dinlenme vb.)
- Diğer etkinliklere ayrılan zamandır.

Günümüzde zamanı gruplandırma gereksinimi kalmamış, üretim tekniklerindeki gelişmeler sayesinde iş saatleri azalmış ve boş zaman etkinliklerine ayrılan zaman artmıştır (Karaküçük, 2008, s. 19).

2.2. Zaman Yönetimi Kavramı

Zaman yönetimi kavramı yakın tarihte ortaya çıkmış bir kavram olup, iş yoğunluğu fazla olan yöneticilerin zamanlarını daha iyi organize edebilmesi amacıyla bir eğitim aracı olarak doğmuştur (Akatay'dan aktaran Gürbüz & Aydın, 2012, s. 9). Koch'a göre zaman yönetiminin temel fikri zamanın her diliminin planlanmasının bireyler açısından daha verimli olacağı görüşüdür. Zaman yönetimi birey için çok önemli olmayan günlük olaylar yerine gerçek önceliklerine zaman ayırabilmesini savunur (Koch, 1999, s. 165). Zaman, insanların sahip olduğu en değerli varlık olmakla beraber, değeri ölçülemeyen zamanı insanlar tesadüfler ve şans faktörleri ile kullanmaktadır. Oysa tasarruflu olunamayan, sadece tüketilip kaybedilen ve geri getirilmesi imkansız olan zamanın, etkili ve verimli kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle "zaman yönetimi" kavramı ortaya çıkmıştır. İnsan zamana müdahale edemediğine göre, zaman yönetimi insanın kendini, işlerini ve diğer

faaliyetlerini yönetir. Zaman yönetiminde önemli olan ne kadar zamana sahip olduğun değil, sahip olduğun zaman içinde neler yapılabileceğini planlamandır (Gürbüz & Aydın, 2012, s. 11). Zaman yönetiminde ulaşılmak istenen temel hedef, kişinin kendisini ve işlerini içinde bulunduğu zaman süresi içinde istenen düzeyde planlamasıdır. Zamanın planlanması ve en etkili biçimde kullanılması çeşitli sorunları ortadan kaldırmaktadır (Türkel'den aktaran Güçlü, 2001, s. 89).

Covey (1998)'e göre zaman yönetimiyle ilgili iki durum söz konusudur. Bunlar;

1) *Öncelikli olana önem verme:* Bu bireyin beklentilerini ifade eder ve birey önceliklerinin peşinden gitmeye teşvik eder.
2) *Önemli olana öncelik verme:* Bu bireyin amaçlarını ifade etmekle birlikte bireyi, yaşamını amaçlarına uygun devam ettirmeye teşvik eder.

Yaşamın içindeki temel problemler bu iki durumla anlatılmıştır. Bireylerin hangi işlere zamanını harcadığını saat olarak, yaşamında önemli olan amaçlarını ise pusula olarak ifade edebiliriz. Zaman yönetimindeki en önemli sorun saat ve pusula uyumlu olmadığında yani zamanımızı harcadığımız işlerin yaşam amacımıza katkı sağlamadığında oluşur (Covey'den aktaran Gürbüz & Aydın, 2012, s. 13). Lakein (1995)'e göre zamanı yönetebilmek ve kontrol edebilmek için insanların kendisine "Zamanımı kullanmamın en iyi yolu nedir?"sorusunu sorması gerekmektedir. İnsanların bu soruya vereceği yanıtın uzun dönem hedeflerin ve önceliklerin belirlenmesi, yapılacak etkinliklerin seçilmesi ve bunların organize edilmesi olması gerektiğini belirtmiştir (Lakein'den aktaran Erdul, 2005, s. 6).

Balcı (1990)'ya göre, zamanı etkin kullanabilmek hem kaygıyı düzeyini azaltır, hem de başarıyı artırır. Zamanı etkili kullanabilmek ise zaman yönetimi teknikleriyle mümkündür.

Bu teknikleri gerçekleştirebilmek için şu adımlar izlenmelidir:

1. Kısa ve uzun vadeli işlere yönelik amaçlar ve hedefler belirlenmeli, bu amaçlar ve hedefler geliştirilmeli ve önem sırasına koyulmalıdır.
2. Bu hedef ve amaçlara ulaşıldığını gösteren standartlar ve ölçütlerin geliştirilmelidir.
3. Bu amaçlara ve hedeflere ulaşılmasını kolaylaştıran bireyin güçlü yönlerinin ve ulaşılmasına engel olan zayıf yönlerinin geliştirilmesine yönelik stratejiler belirlenmelidir.

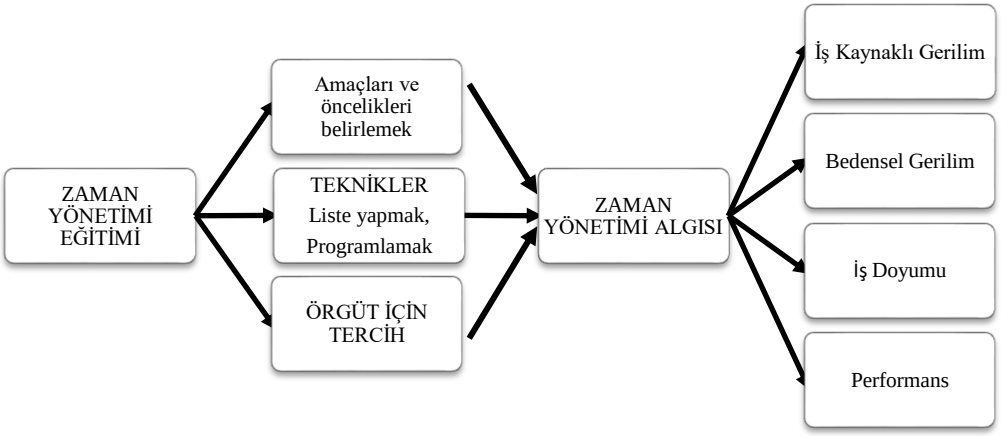
4. Amaçlara ulaşmak için gereken adımlar atılmalı, büyük amaçlar küçük amaçlara ayrılmalı, daha ulaşılabilir amaçlar geliştirilmeli ve planlama yapılmalıdır.
5. Zamanı en iyi nasıl kullanabileceğini kendisine sormalı ve amaçları öncelik sırasına belirlemelidir (Balcı, 1990, s. 98).

Mackenzie (1978)'e göre zaman yönetiminde temel kavramlar kontrol ve planlama, önceliklerin belirlenmesi ve yetki devri, ertelemelerin ve rahatsız edici unsurların ortadan kaldırılmasıyla beraber hedeflerin belirlenmesi ve listelenmesidir (Mackenzie'den aktaran Alay & Koçak, 2003, s. 328). Yeni zaman yönetiminde ise hedeflerin belirlenmesi ve değerlerin açığa çıkartılması temel esastır. Bireyin hem kendinin hem de çalıştığı örgütün gelişimi için ortak değerlerini paylaşması işlerin amacına ulaşmasına ve problemlerin çözümüne imkan sağlamaktadır (Alay & Koçak, 2003, s. 328).

Zaman yönetiminin ölçülmesinin geliştirilmesi çalışmasında; Macan ve diğerleri (1990), Lakein'nin tanımıyla uyumlu üç zaman yönetimi faktörü bulmuşlardır. Bu faktöre göre;

1. Amaçlar ve öncelikler belirlenir.
2. Zaman yönetimi teknikleri (örn. liste yapmak)
3. Örgüt için bir tercih hakkı.

Zaman yönetimi modelindeki bu üç bağ zaman yönetimi eğitiminin, bu üç faktörün frekansını arttıracağını öne sürülmektedir (Macan'dan aktaran Demirtaş & Özer, 2007, s. 37).



Şekil 1. Zaman yönetimi süreci. Macan, T. H. (1994). Time management: Test of a process model. *Journal of Applied Psychology, 79*(3), 381-391. s.382'den yararlanılmıştır.

Etkili zaman yönetiminin pozitif sonuçları vardır. Örneğin, zamanını etkili yönetebilen bireyler daha yüksek düzeyde performans göstereceği için verimlilikleri artar ve bu durum hem kişiye ve hem örgüte yarar sağlar. Bir diğer pozitif durum etkili zaman yönetimi olumlu psikolojik sonuçlar verir. Örneğin, Hall ve Hursch (1982) bir işe harcanan zamanın, o işten tatmin olmayla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Hall ve Hursch, etkili zaman yönetimindeki artışın, görevden tatmin olma seviyesindeki artış ve yüksek performansla ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır (Hall ve Hursch'den aktaran Demirtaş & Özer, 2007, s. 37). Özgen (2002)'e göre ise yaşamda başarılarından doyum elde etmiş bireylerle, doyum elde edememiş bireyler arasındaki en önemli fark, başarılarından doyum elde edebilmiş bireylerin amaçlarını iyi belirlemiş olmaları ve yaşamlarını amaçları doğrultusunda planlamış olmalarından kaynaklanmaktadır (Özgen'den aktaran Erdul, 2005, s. 10).

İnsanların bazı davranışları zamanın kötü yönetilmesine sebep olur. Bunlar acelecilik, seçenekler arasında kararsızlık, işlerin zamanında bitirilmemesi, dinlenmek için zaman ayırmamak, zamanı gerekli olmayan işlerle geçirmek ve yapılacak işlerin sorumluluğu altında ezilmek gibi davranışlardır. Zamanı verimli kullanabilmek için öncelikle bu davranışlar bırakılmalı ve amaçlar doğrultusunda öncelikler belirlenmeli, önemli olmayan işler sonraya bırakılarak gerekli seçimler yapılmalıdır (A. Baltaş & Baltaş, 1987, s. 242). Zaman yönetimine engel olan davranışlar zaman tuzağı olarak tanımlanır ve kişisel, dışsal, örgütsel ve mekanik nedenlerden kaynaklanabilir. Kişisel nedenli zaman tuzakları plansızlık, ertelemek, yarım bırakmak, hayır diyememek, düzensizlik, öncelikleri belirleyememek gibi davranışlardır. Dışsal nedenli zaman tuzakları ise beklenmeyen ziyaretçiler, iş kazaları, doğal olaylardan kaynaklanır. Örgütsel nedenli zaman tuzaklarına ise yetki ve görev devrinin olmayışı, verimsiz iş ortamı ve iş toplantıları, örgütsel çatışmalar, kriz ve stres yönetiminin olmayışı örnek olarak verilebilir (Tutar, 2007, s. 58).

Zaman yönetiminin en önemli noktalarından biri de bireyin enerji düzeyi ile enerjilerinin gün içerisindeki dağılımıdır. İnsanlar sabah saatlarinde daha yüksek enerji düzeyine sahipken, gün içerisinde bu enerji düzeyinde düşüşler görülür. Bu nedenle insanlar günlük programlarını enerji düzeylerinin iyi olduğu zaman dilimlerine göre yapmalılar (Gürbüz & Aydın, 2012, s. 12).

Zamanın etkili ve verimli yönetimi, öğretmenler için yeterlilik gerektiren çok önemli bir yönetim alanıdır. Eğitim bir süreçtir ve bu sürecin etkili olmasında zamanın doğru

kullanımı yani zaman yönetimi büyük öneme sahiptir. Eğitim sürecinde öğretmenin rolü düşünüldüğünde zaman yönetimi konusunda yeterli olması gerektiği söylenebilir (Demirtaş & Özer, 2007, s. 35). Zaman yönetimi konusunda yeterli beceriye sahip olamayan öğretmenin mesleki başarısı da düşük olacaktır. Öğretmenlerin mesleğini başarıyla sürdürebilmesi için gerekli olan zaman yönetimi becerisine sahip olabilmesi üniversitede aldığı eğitimle mümkündür (Cemaloğlu & Filiz, 2010, s. 5). Zamanın etkin ve verimli kullanılması her bireyin yapmakta olduğu işe göre farklılık göstermektedir. Günümüzde bireylerden beklenen mesleki ve eğitsel bilgi ve becerilerin sayısının artması bireyin her alanda başarılı olabilmesi için zamanını verimli kullanması gerektiğini, bir diğer ifadeyle zaman yönetimi becerisinin gerekliliğini göstermektedir (Alay & Koçak, 2003, s. 329).

2.3. Boş Zaman Kavramı

Boş zaman kavramının toplum içinde kullanılması Orta Çağ dönemine kadar dayanmaktadır. Ancak Orta Çağda boş zaman anlayışının belirli ölçülerde felsefi olması ve günümüz toplum koşulları içinde açıklayıcı olmaması nedeniyle boş zaman kavramının tarihsel gelişimini Sanayi Devriminin getirdiği toplumsal örgütlerle ve Fransız Devriminin getirdiği düşünsel akımlarla ilişkilendirmek daha uygundur. Boş zaman, bireylerin çalışma ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için ayırdıkları süre dışında kalan zamanlarında özgürce kendi ilgi alanlarına yöneldiği ve zorunlu olmayan etkinlikler yapabildiği zamanlardır (Tuna, 2012, s. 45). Applebaum (1997)'e göre modern zamanların başlangıcıyla birlikte boş zaman kavramı önemli bir sorun haline geldi. İnsanlar 1960 ve 1970'li yıllarda çalışırken fazla ücret almaktansa daha fazla boş zaman isteyen toplumsal bir hareket başlattı. Boş zamanları nasıl, kiminle, ne hissederek geçirildiği konusu tartışmaya açıktır. 20. yüzyılın başından itibaren iş saatlerinde bir azalma olmasına rağmen, son yıllarda boş zamanlara ilişkin radikal bir değişiklik olmamıştır (Applebaum'dan aktaran Aytaç, 2002, s. 233).

İzin vermek, izinli olmak anlamına gelen "leisure", Latince "licer" kelimesinden türetilmiş (Cordes ve İbrahim, 2003, s. 4) ve alan yazında yer alan "boş zaman" terimi, leisure teriminin Türkçe çevirisi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Gül, 2014, s. 6).

Tezcan (1992) boş zamanı, "kişinin kendisi ve başkaları için zorunluluk ve bağlantılardan kurtulduğu kendi seçtiği etkinlikle uğraştığı, bağımsız ve özgür olarak davrandığı zaman" olarak tanımlanmaktadır. Karaküçük (2008)'e göre boş zaman, "kişinin çalışmadığı, yaşam

zorunluluklarının ve biçimsel görevlerinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır" (Karaküçük, 2008, s. 29).

Mieczkowski (1990)'a göre boş zamanın özellikleri şunlardır;

• Bireysel denetim dıştan gelen zorlamalara bağlı kalmadan sağlanır.

• Boş zaman eğlenme, hoşnutluk, mutluluk gibi olumlu duygular uyandırır.

• Boş zamandan ücret alınmaz.

• Boş zaman kendiliğinden olan ve tatmin edici deneyimlerin yaşandığı zaman aralığıdır (Mieczkowski'den aktaran C. Demir & Demir, 2006, s. 37).

Boş zaman kavramının değişik bakış açılarında beş farklı tanımı yapılmaktadır (Kocaekşi, 2012, s. 5):

Klasik Görüş: Çalışma zamanının tam tersinin boş zaman olarak tanımlandığı, dinlenmenin, yenilenmenin çalışma için olmadığını savunan görüştür.

Sosyal Sınıfın Sembolü Olduğunu Savunan Görüş: Bu görüşe göre boş zamanın, Avrupa'da Feodal Dönem, Rönesans ve Endüstri Çağında üst sınıfın kalitesini gösterdiğini ve boş zamanı kullanım haklarının sadece üst sınıfa ait olduğunu savunan görüştür.

Bir Aktivite Şekli Olduğunu Savunan Görüş: Bu görüşe göre aile ve topluma karşı sorumluluklardan ayrı olarak, kişinin kendisinin rahatlaması, kendini eğlendirmesi, bilgisini arttırması, vb. faaliyetleri gerçekleştirdiği savunulmaktadır.

Yükümlülük Dışı Zaman Olduğunu Savunan Görüş: Bu görüşe göre boş zaman, çalışma zamanı, iş ile ilgili işlerin gerçekleştirildiği zaman (seyahat, ders çalışma, sosyal sorumluluklar vb.) ve hayatımızın zorunlu faaliyetleri olan yeme-içme, uyuma ya da kişisel bakım gibi aktivitelerini gerçekleştirdiğimiz zamanın dışında kalan zaman olarak görmektedir. Bu görüş en çok kabul edilen ve en çok kullanılan görüştür.

Var Olma Durumu – Var Olma Mevkii Olduğunu Savunan Görüş (Bütünsel bir bakış): Diğer görüşlerde belirtilen birçok durum bu görüşün içerisinde mevcuttur. Boş zamanın, kişisel gelişime, memnuniyete ve öz zenginleşmeye yardımcı olduğunu ve boş zamanı değerlendirirken özgürlüğün önemine olan psikolojik yakınlaşmayı savunmaktadır.

Boş zaman, uzun süreli boş zamanlar ve kısa süreli boş zamanlar olarak iki gruba ayrılabilir. Çocukluk dönemleri, senelik izinler veya emeklilik dönemi izinleri uzun süreli boş

zamanlardandır. Çalışma saatlerinden kalan zamanlar, hafta sonu tatilleri ise kısa süreli boş zamanlardır (Hacıoğlu, Gökdeniz & Dinç, 2003, s. 15).

Dumazadier boş zamanın üç temel fonksiyonundan bahsetmektedir. 3D olarak da adlandırılan bu fonksiyonlar şunlardır (Çubuk'tan aktaran Akyüz, 2015, s. 21);

- Dinlenme veya kendini bırakma (delessement): Sanayi Devrinin ilk dönemlerinde işçiler uzun saatler boyunca çalıştığı için boş zamanlarını yalnızca dinlenerek geçiriyorlardı. Modern zamanlarda ise çalışma saatleri belirli bir düzene konuldu ve bireyler iş hayatının verdiği stres ve yorgunluğu atmak için yenilenmek ve dinlenmek amacıyla boş zamanlarını değerlendirdi.
- Eğlenme (divertissement): Günümüzde insanlar boş zamanlarında ne kadar eğlenirse okadar sosyal statüsü artmakta ve başarılı sayılmaktadır. İnsanlar stresten kurtulmak ve eğlenmek amacıyla boş zamanını değerlendirmeye başladı. Boş zamanın eğlenme fonksiyonu bireylerde olumlu etkiler bırakmaktadır.
- Kendini geliştirme veya gelişim (development): Bireyleri günlük işlerin rutininden kurtaran, sosyalleşmesine katkıda bulunan, olaylara yönelik farklı bir bakış açısı kazandıran, fiziksel, ruhsal ve kişisel yönlerden geliştiren boş zaman değerlendirmeleridir.

Endüstriyel makinaların kullanılmasıyla beraber üretim artarken işgücü ve zaman daha az kullanıldı ve bireylerin idare sağlayıcı özellikleri ön plana çıktı. Üretimde makinaların kullanılması sonucu çalışma saatleri azalırken, boş zamanlar arttı. Boş zaman çalışan insanlar için hayati bir yaşam hakkı haline geldi. Özellikle monoton iş ortamlarında çalışan insanlar için boş zaman, dinlenmek ve çalışma hayatı için gereken enerjiyi depolamak için önem kazandı. Aynı çalışma ortamında uzun süre çalışmak sıkıcı olduğu için ve kişiyi çalışma ortamına karşı yabancılaştırdığı için boş zamanlara olan ihtiyaç arttı (Aytaç, 2005, s. 6).

Tezcan (1977)'e göre boş zamanın önemi şu şekilde açıklanabilir;

- Boş zamanların değerlendirilmesiyle birlikte insanların dinlenme ve eğlenme ihtiyaçları karşılanır ve insanların hayata bağlılıkları güçlenmiş ve mutlu kılınmış olurlar.
- Boş zamanlarını iyi değerlendiren bir insanın kişilik gelişimi sağlıklı bir şekilde devam eder.

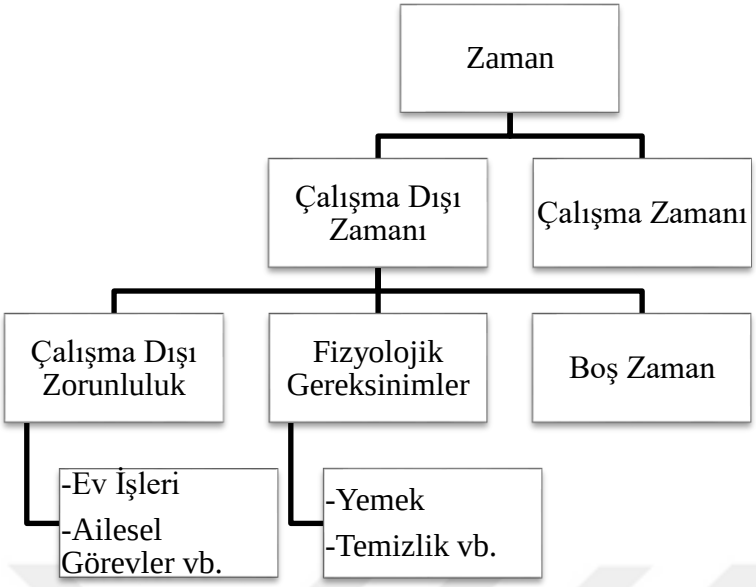
- Boş zamanlarını değerlendirebilen insanlar arkadaşlık kurabilme, yeni şeyler üretebilme, farklı deneyimler kazanabilme, başarılı olabilme, fiziksel ve zihinsel güçlülük, duygusal tatmin ve rahatlama gibi çeşitli doyumlara ulaşır (Tezcan, 1977, s. 8-11).

Boş zaman kavramı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 24.maddesiyle de bir insan hakkı olarak güvence altına alınmıştır. Bu maddeye göre; "Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresinin makul ölçüde sınırlandırılmasına ve ücretli izne çıkmaya hakkı vardır." (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, s.206).

Anayasamızın "Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı" başlıklı 50/3. maddesinde "Dinlenmek çalışanların hakkıdır." ifadesi yer almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, s. 14).

2.4. Boş Zaman Kavramı ve Serbest Zaman

Boş zaman (leisure time) kavramı genellikle serbest zaman (free time) kavramıyla karıştırılmaktadır. Serbest zaman çalışma saatleri dışında kalan zamandır. Boş zaman ise serbest zamanın bir parçası olup kişinin çalışma dışı faaliyetler için kullandığı zamanlardır. Birey serbest zamanlarında istediği etkinliklere katılabiliyor ve bu etkinliklerden tatmin oluyorsa boş zaman faaliyeti gerçekleştirmiş olur (C. Demir & Demir, 2006, s. 36). Serbest zaman ve boş zaman arasındaki bir diğer fark; serbest zaman bir yönsüzlük yansıtmakta, boş zaman ise yönlendirilmeye açıktır. Boş zamanın yönlendirilebileceği birçok etkinlik vardır ve bu etkinliklerin pozitif etkisinden bahsedilebilir. Serbest zaman ise seçerek değil zorunlulukla geliştiği için negatif bir değer taşır (Bulca, 1973, s. 24). Garzia'ya göre her insanın serbest zamanı (free time) olabilir ama boş zamanı (leisure time) olmayabilir. Boş zaman, serbest zamanın içinde özgür olarak değerlendirilen ve planlanabilen zaman dilimidir. Serbest zaman, plansız iken boş zaman planlamaya açık bir zaman dilimi olarak görülebilir (Karaküçük, 2008, s. 29). Serbest zaman, bireyin çalışma dışı zamanında uyku, dinlenme, kişisel temizlik, yeme, içme vb. fizyolojik ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Bu temel ihtiyaçların karşılanması haricinde geriye kalan zaman boş zamandır. Boş zaman, bireyin tamamen hür iradesiyle değerlendirdiği yapmakla yükümlü olduğu görevler dışında kalan zaman dilimidir. Birey boş zamanlarında kendini yeniler ve fiziksel, sosyal ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılar (Kuzu, 2019, s. 30). Serbest zaman ve boş zaman kavramları birbiriyle ilişkili ama farklı anlama gelmektedir. Serbest zaman ve boş zaman arasındaki ilişki *Şekil 2*' de verilmiştir;



Şekil 2. Zaman ve insan hayatındaki zaman. Yılmaz, B. (1989). Boş zaman ve halk kütüphanesi: Kavramsal bir yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği*, *3*(4), 200-206. s. 201'den yararlanılmıştır.

2.5. Boş Zaman Kavramı ve Rekreasyon

Geçmiş yıllardan bugüne kadar insan yaşamının üç önemli unsuru çalışmak, uyku ve temel gereksinimlerdir. Bu üç önemli unsur dışında kalan değerlendirilmeye açık zamanlar ise "boş zaman" olarak ifade edilir. Boş zamanların fiziksel ve sosyal olarak değerlendirilmesi ise "rekreasyon" olarak belirtilmiştir. Boş zaman kavramı zamanın bir parçası olarak ifade edilirken, rekreasyon bir aktivite olarak tanımlanabilir. Bir aktivitenin rekreasyon olarak tanımlanabilmesi için boş zamanlar içinde gerçekleştiriliyor olması ve zorunluluk içermemesi gerekir. Örnek verecek olursak; bir futbolcunun futbol oynaması mesleği için gereklidir ve rekreasyon aktivitesi sayılamaz. Bir devlet çalışanının boş zamanında futbol oynaması ise rekreasyon aktivitesidir. Aynı çalışanın işten sonra evine gidip boş zamanında dinlenmesi de rekreasyon aktivitesi değildir (Kocaekşi, 2012, s. 6).

Rekreasyon aktiviteleri bireylerin herhangi bir konuda bilgi ve beceri sahibi olmasını, fiziksel ve ruhsal olarak tatmin olmasını sağlar. Bireyin rekreasyon aktivitelerine katılabilmesi için öncelikle boş zamana ihtiyacı vardır. Boş zamana sahip olan birey kendi özgür iradesiyle toplumun manevi değerlerine uygun olarak zevk alabileceği aktivitelere katılır. Bu aktiviteler önceden planlanmış ve programlanmış olabileceği gibi plansız ve programsız da olabilir. Bireyin rekreasyon aktiviteleri için bir amacının olması ve istekli

katılımı önemlidir. Endüstriyel gelişmeler sayesinde çalışma saatlerinden kalan zamanda belirgin bir artış olmuş ve boş zamanlardaki bu artış aktivitelerle ilgili sektörlerin canlanmasına sebep olmuştur. Turizm, spor, oyun, eğlence, hobiler gibi boş zaman aktiviteleriyle ilgili sektörlere ilgi artmıştır (Aytaç, 2002; Sertkaya, 2001). İnsan hayatında önemli olan boş zamanların hiçbirşey yapmadan harcanması bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Hem bireysel hem de toplumsal olarak kayıplara yol açar. Rekreasyon aktiviteleri dinlendirici ve mutlu edici etkilerinin yanısıra bireye kazandırdığı olumlu özellikleri de olmalıdır. Bu sebeple boş zamanlarda ne tür aktivitelerin yapıldığı ve sağladığı yararlar oldukça önemlidir (Arslan, 2011, s. 3).

2.5.1. Rekreasyon Kavramı

İnsanlar boş zamanlarında dinlenmek, seyahat etmek, heyecan duymak ve farklı yaşantılar elde etmek için birçok amaçla yaşam alanı içinde veya dışında, açık veya kapalı alanlarda, aktif veya pasif şekillerde etkinliklere katılmaktadırlar. İnsanların boş zamanlarında yaptıkları bu etkinlikleri ifade eden kavram rekreasyondur. Kökenbilimde 13. ve 14. yüzyıllara kadar uzanan rekreasyon kavramı; bir hastalıktan sonra iyileşme, yenilenme, eski haline dönme, yeniden yapılanma anlamındaki Latince “recreatio” kelimesinden gelmektedir. Türkçe karşılığı ise bireylerin boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları, eğlendiren ve dinlendiren etkinlikleri ifade eden boş zamanları değerlendirme anlamı taşıyan kavramdır (Kocaekşi, 2012, s. 6).

Türk Dil Kurumuna göre rekreasyon, “insanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler” ve “bir bölgeyi insanların eğlenme, dinlenme amacıyla kullanabilecekleri bir duruma getirme” olarak iki farklı şekilde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2019).

Corbin’e göre rekreasyon; “yeniden tazeleme, yeniden oluşturma, yeniden biçimlendirme, yeniden güçlendirme, yeniden gençlik ve dinçlik kazandırma ile yeni bir ruh, akıl ve beden geliştirme, değerlendirme, eğitim alanında yeni görülmekle birlikte kökleri insanın akıl, duygu ve toplumsal durumlarından daha derin” olarak tanımlanmaktadır (Kılbaş, 1995, s. 28). Rekreasyonun tanımlarında özellikle canlanma ve yenilenme etkisinden bahsedilmiş ve insanları iş için yenileyen bir aktivite olarak sınırlandırılmıştır (Torkildsen, 2005, s. 52).

Rekreasyon, insanın yoğun çalışma temposu, monoton hayat tarzı ve çevresindeki olumsuz durumlardan etkilenen fiziksel ve ruhsal sağlığını tekrar kazanmak ve aynı zamanda zevk almak amacıyla, kişisel doyum sağlayabileceği, iş ve zorunlu ihtiyaçlar dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, kendi isteğine bağlı olarak, bireysel veya grup içinde yaptığı etkinliklere verilen isim olarak ifade edilebilir (Karaküçük, 2008, s. 56). Rekreasyon, bireyin çalışma, aile ve toplumdaki sorumluluklarını yerine getirdikten sonra kendi iradesiyle karar verdiği dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerilerini artırma ve kendisini yenileme çabası olarak ifade edilmektedir (Kır, 2007, s. 311).

Torkildsen (2002); kendi çalışmasında rekreasyonu "oyun" ile ilişkilendirmiş ve çalışmasında farklı rekreasyon tanımlamalarını derlemiştir. Buna göre Neumeyer ve Neumeyer (1958), rekreasyonu boş zamanlarda, acil bir gereklilik durumunda ya da ileriye yönelik bir ödül beklentisi olmaksızın, bireysel ya da kolektif, özgürce ve haz alarak yapılan aktiviteler olarak tanımlamaktadırlar. Kraus (2001)'a göre rekreasyon, oyun ve boş zaman arasındaki kaynaşmadır. Kraus ve Bates (1975), rekreasyonu bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için gönüllü olarak kendilerine en uygun olanı seçtikleri aktivite ve deneyimlerdir. Butler (1976)'a göre de rekreasyon bireyin boş zamanlarında haz almak ve tatmin duymak için özgür iradesiyle şeçerek katıldığı aktivite ve deneyimler bütünüdür (Torkildsen'den aktaran Salihoğlu, 2016).

McLean, Hurd ve Rogers (2005), rekreasyonu farklı şekillerde tanımlayarak, birçok boyutta açıklamaya çalışmışlardır. Genel anlamıyla rekreasyonu "kamusal, yarı kamusal ve özel girişimlerin vasıtasıyla küresel ölçekteki doğal park, şehir, kasaba, ülkelerdeki; toplum merkezleri, spor alanları, su parkları, eğlence alanları ve parklarda gerçekleştirilen etkinliklerin tümü" olarak belirtmiştirler (Mclean, Hurd & Rogers'dan aktaran Metin, Kesici & Kodaş, 2013, s. 5025).

Rekreasyon, bireyin gönüllü olarak katıldığı ve boş zamanlarını değerlendirdiği etkinliklerdir. Rekreasyon etkinlikleri müzikal uğraşlar, sportif etkinlikler, sanatsal faaliyetler, oyunlar, doğada yapılan etkinlikler, el becerisi gerektiren uğraşlar ve sosyal ve kültürel etkinlikler olarak bu genel başlıklar altında toplanabilir (Hazar, 2009, s. 35).

Rekreasyon kavramının daha geniş açıklanabilmesi için şu tanımlayıcı temel ifadeler kullanılmaktadır (Karaküçük, 2008, s. 59).

a) Rekreasyon, boş zamanlarda yapılır, kar gayesi taşımaz ve iş değildir.

b) Rekreasyonla kişi, gönüllü olarak ve kendi isteğiyle katıldığı etkinlikler de bulunur.

c) Rekreasyon faaliyetleri, katılana zevk verecek, mutlu edecek ve neşelendirecek bir tarzda olur.

d) Rekreasyon faaliyeti, kişisel ve toplumsal yarar sağlar.

e) Toplumsal değerlere aykırı değildir, hayati önem taşımaz.

Rekreasyon etkinlikleri, ilgi çekici ve eğlenceli olmak için motivasyon gerektirmez ve bu yaşam boyu devam eder. Başarı sağlamaktan çok ruhsal ve bedensel yaratıcılığı canlandıran ve insanın kendi yararı için yaptığı, duyguların dışarı atılmasını sağlayan, insanlarla iletişimi güçlendiren, farklı uğraş ve meraklara yol açan, paylaşımı artıran olumlu yanları mevcuttur. Başkalarına ve çevreye zarar vermemeyi, sosyal olarak yararlı olmayı amaçlar. İnsanı belirsizliklerden ve sorunlarından uzaklaştıran, yaşamı anlamlı kılan en büyük ödüldür (Jensen, 1977, s. 11).

Rekreasyon, bireyin özbenliğine uygun olan ve yaparken zevk alınan etkinliklere katılarak, hayatı sıkıcı olmaktan kurtaran ve diğer bireylerden etkilenip toplumda bir kişiliğinin oluşmasıdır (C. H. Bucher & Bucher, 1974, s. 2).

Havighurst (1961)'e göre boş zamanları değerlendirme etkinliklerine katılmanın en önemli nedenleri şunlardır (Havighurst'tan aktaran Aydoğan & Gündoğdu, 2006, s. 221):

- Boş zamanı keyif alarak geçirmek
- Çalışma dışında farklı bir şeyler yapmak
- Sosyal çevreyle iletişim kurmak
- Yeni deneyimler kazanmak
- Başarma duygusunu hissetmek
- Yaratıcılık duygusunu yaşamak
- Topluma yarar sağlayacak şeyler yapmak
- Zamanı değerlendirmek

Pierce (1980) ise boş zaman etkinliklerine katılma nedenlerine şu dört farklı ihtiyacı da eklemiştir (Pierce'den aktaran Aydoğan & Gündoğdu, 2006, s. 221):

- Dinlenme ve rahatlama ihtiyacı

- Güçlü ve üstün olma ihtiyacı
- Coşku ve yenilik ihtiyacı
- Entelektüel olmak ve hoşsohbetlilik.

2.5.2. Rekreasyonun Özellikleri

Rekreasyon faaliyetleri evrensel olarak bütün insanlar için ortak bir dil oluşturmakla beraber her insan için bir amaç halini almıştır. Bu ortak amaç rekreasyon faaliyetlerinin özelliklerini belirlemektedir. Rekreasyon faaliyetlerinin diğer faaliyetlerden ve kavramlardan farklı olarak bazı temel özellikleri mevcuttur. Rekreasyon faaliyetlerinin en belirgin özellikleri şunlardır (Hacıoğlu vd., 2003; Karaküçük, 1999; Mirzeoğlu, 2006'dan aktaran Kocaekşi, 2012);

- Rekreasyon iş değildir, kar amacı gütmez ve bireylerin boş zamanlarında herhangi bir sorumluluğu olmadan yapabildiği etkinliklerdir.
- Rekreasyonda bireyler katılacakları faaliyetlere kendi iradeleriyle karar vermelidir. Kendi isteği dışında zorunlu tutulduğu rekreasyon faaliyetleri olumlu sonuçlar vermemektedir.
- Rekreasyonun faaliyet türüne, faaliyet yerine ve zamanına birey kendisi karar vererek seçim yapmaktadır.
- Rekreasyon faaliyetleri planlı ya da plansız olarak organize olunmuş ya da olunmamış mekanlarda yetenek gerektirmeksizin yapılabilmektedir.
- Rekreasyon faaliyetlerinin bireylere kazandırdığı birçok olumlu özellik vardır. Bireyler başarma, paylaşma ve tatmin duygularını yaşamakta ve yeni tecrübeler kazanmaktadır.
- Rekreasyon faaliyetleri bireylere kendini özgür hissettirir.
- Rekreasyon faaliyetlerinde bireylerin isteği ön plandadır. Bireylerin katılma zorunluluğu yoktur ve en iyi yapabildikleri faaliyetleri seçmekte özgürdür.
- Rekreasyon faaliyetlerine her yaştaki kadın veya erkekler katılabilir, kısıtlama yoktur.
- Rekreasyon faaliyetleri bedensel, bilişsel, ruhsal ya da toplumsal faaliyetler olabilir.

- Rekreasyon faaliyetleri evde, açık alanlarda olabilir ve spordan tiyatroya, gezilerden el sanatlarına birçok aktiviteyi kapsayabilir.
- Rekreasyon faaliyetleri mutlu eder ve zevk verir.
- Rekreasyon faaliyetleri evrenseldir ve tüm insanlık için geçerlidir.
- Rekreasyon faaliyetlerine katılan bireylerin amaçları farklılık gösterebilir. Bireylerin bir kısmı rekreasyon faaliyetlerine yalnızlığını gidermek için katılırken bir kısmı ise kalabalıktan uzaklaşmak ve dinlenmek için katılabilir.
- Rekreasyon faaliyetleri bir yandan bireylerin kişisel gelişimine katkıda bulunurken diğer yandan bireylerin topluma karşı daha duyarlı olmasına katkı sağlar.
- Rekreasyon faaliyetleri toplumun gelenek ve göreneklerine, ahlaki ve manevi değerlerine uygun olmalıdır.
- Bireyler birden fazla rekreasyon faaliyetine katılabilir.
- Rekreasyon faaliyetleri rekreasyonistler tarafından gerçekleştirilir.

2.5.3. Rekreasyon Tarihi

Tarihin bilinen tüm dönemlerinde rekreasyon faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. İnsanların boş zamanlarını dilediği gibi değerlendirmesine imkan sağlayan rekreasyon faaliyetleri, her yaş grubundan insanın katılımıyla değişik özelliklere bağlı olarak çeşitlenerek artmıştır. Tarihin her devrinde insan çeşitli sıkıntılarla mücadele etmiştir ve bu süreçte rekreasyon faaliyetleri insanları hem psikolojik, hem fizyolojik ve hem de toplumsal yararlar sağlayarak Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin son basamağı olan kendini gerçekleştirmeye yaklaşmıştır (Kocaekşi, 2012, s. 3).

Broadhurst (2001) tarih öncesi dönemde mağara duvarlarına yapılan resimleri rekreasyon faaliyetlerine örnek olarak vermiştir (Broadhurst'dan aktaran Kocaekşi, 2012, s. 8). İlkel toplumlarda iyi bir av yakalayabilmek ya da mevsimlerin insanlar için verimli geçmesi nedeniyle tanrılara teşekkür etmek amacıyla yapılan kutlamalar rekreasyon faaliyetleine örnek verilebilir. Asur ve Babil şehirlerindeki botanik parklar, asma bahçeleri, geometrik tasarımlı parklar, hayvanat bahçeleri rekreasyon faaliyetleri için kullanılan mekanlardır. Boş zaman değerlendirme davranışları ihtiyaç alanına göre değişiklik ve gelişim göstermiştir. Savaş hazırlığı olarak güreş, okçuluk, binicilik, boks, gülle atma gibi

faaliyetler, dini ritüeller için melodiler ve müzik, sosyal statü için süsleme sanatı boş zaman değerlendirme etkinlikleridir (Mclean & Hurd, 2011; Torkildsen, 2005). Torkildsen (1999)'e göre ise eski Mısır uygarlığında genellikle soyluların ve zenginlerin katılabildiği sportif faaliyetler, avcılık, dans ve savaş oyunları rekreasyon faaileyetlerine dahil edilebilir. Eski Yunan kentlerinde spor faaliyetleri, bilim, felsefe, resim, heykel, açık hava tiyatroları gibi sanatsal faaliyetler rekreasyon faaliyetlerine örnektir (Torkildsen'den aktaran Kocaekşi, 2012, s. 8). Antik Yunan döneminde boş zaman güzellik, iyilik, bilgi gibi değerli özelliklerle uğraşmak olarak anlaşılmıştır. Antik Yunan'da boş zaman hiçbirşey yapılmayan zaman değil, tam tersi derin düşünme, seçkinlik, estetik ve beğeniler zamanıydı. Boş zaman çalışmayla ilgili değil, ruhun arındırılmasıyla derin düşünümle ilgiliydi. Antik Yunan'da sınıfsal ayrım mevcuttu ve çalışmak alt sınıflara özgü iken, boş zaman aristokratlara ait bir ayrıcalıktı (Juniu'dan aktaran Aytaç, 2002, s. 235). Aristo da sınıfsal ayrımı desteklemekte ve kültürel etkinliklerin soylu insanlara yönelik olması gerektiğini savunmuştur. Kültürel ve sanatsal etkinliklerin sınıf ayrımı gözetilerek yapılması sınıf ayrımını daha da derinleştirmiş ve boş zaman etkinliklerini alt ve soylu sınıf için farklılaştırmıştır (Aytaç, 2002, s. 235). Roma döneminde ise Yunanlılardan farklı olarak boş zaman sınıfsal bir hak değildi ve bir sosyal statü ifade etmiyordu. Romalılar rahatlamak ve eğlenmek için boş zaman etkinlikleri oluşturdular. Boş zaman işi yani üretimi destekleyen, işin yeniden üretimi ve devamı için gerekli bir gevşeme zamanıydı. Toplulukla yapılan boş zaman etkinlikleri Roma döneminde ortaya çıkmış ve modern zamanlardaki boş zaman değerlendirme anlayışıyla paralellik göstermiştir (Juniu'dan aktaran Aytaç, 2002, s. 236). Antik Roma döneminde boş zaman yani rekreasyon denildiğinde akla ilk gladyatör dövüşleri gelmektedir. Roma döneminde boş zaman etkinlikleri kralları halkı memnun edebilmesi için yapılırdı. Kölelik sistemi yaygındı ve köleler yalnızca çalıştırılmaz; önce müzik, tiyatro ve spor müsabakalarında eğlence amaçlı sonrasında ise kara ve deniz savaşlarında, at arabası yarışlarında ve şiddet gösterilerinde kullanılırdı. Collesseum adı verilen arenalar, gladyatör dövüşü gibi şiddet içeren müsabakalar için inşa edildi ve Roma'daki hayatın merkezi oldu. Tarihçiler, Roma imparatorluğunun çöküş nedenlerinden biri olarak da boş zamanı doğru değerlendirememelerinden bahsetmektedir (Demirel'den aktaran Akyüz, 2015, s. 20).

Hristiyanlığın ortaya çıkışıyla birlikte yönetimde kilise ve manastırlar söz sahibi olmuştur. İnsanların hak ve özgürlüklerinin kilise tarafından belirlendiği oldukça katı bir yönetim sözkonusudur. Kilise birçok boş zaman aktivitesini yasaklamış olmasına rağmen, hayır

işlerine, gönüllü kamu hizmetlerine ve dini törenlere izin vermiştir. Sınıf ayrımının olduğu bu dönemde soylular yasak olmasına rağmen avcılık, binicilik, müzik, dans, tiyatro gibi etkinliklere katılabilmektedir (Juniu, 2009; Mclean & Hurd, 2011).

Orta çağda rekreasyon faaliyetlerine lordlardan oluşan üst sınıfın düzenlediği savaş turnuvaları örnek verilebilir. Rönesans döneminde ise özgür düşünce ve hümanizm yükselişe geçmiş, bilimsel ve sanatsal aktivitelere verilen önem artmış ve insanlar tiyatro, opera gibi yerlere giderek rekreasyon faaliyetlerinde bulunmuştur. Rönesans döneminde insanlar kentlerin güzelliğine de önem vermeye başlamış ve bu sayede mimari gelişmiş, geniş yollar, heykeller, estetik binalar, tiyatro sahneleri inşa edilmiştir. Rönesans döneminde aktiviteler daha çok sanatsal nitelikte ve pasif aktivitelerdir (Kocaekşi, 2012; Mclean & Hurd, 2011).

Rönesans dönemindeki gelişmeler hızlı bir teknolojik ilerleme sürecini başlatmıştır. Bu gelişmelerin ürünü olarak 19. yüzyılda gerçekleşen sanayi devrimi ise rekreasyonun gelişimi açıcından bir dönüm noktası olmuştur. Kentlere göç etmenin başlamasıyla birlikte zorlaşan yaşam mücadelesi sosyal sorunlara ve sağlık problemlerine yol açmıştır. Çalışma saatlerinin fazla olması, yoksulluk, düzensiz kentleşme gibi birçok sorun yüzünden kentlerde yaşayan insanların büyük bir çoğunluğunun boş zamanı bulunmuyordu. Bu sorunlar insanların kendilerini rahatlatacak rekreasyon faaliyetleri aramasına yol açmıştır. Bu sayede rekreasyon anlayışının temelleri atılmıştır (Juniu, 2009; Kocaekşi, 2012; Torkildsen, 2005).

20. yüzyıla gelindiğinde sendikaların çabalarıyla çalışma saatlerinin düzenlenmesi ve boş zamanların artırılmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar sonucu iş dışındaki zamanın nasıl değerlendirileceği konusu tartışılmış ve bu konuda akademik yazın oluşmaya başlamıştır. Kentlerde yeni parklar, müzikli eğlence yerleri, sinemalar açılmıştır. 1950'li yıllara gelindiğinde televizyon evlerde yaygın kullanılmaya başlandı ve boş zaman değerlendirme konusunda etkileri günümüzde de devam eden bir değişim sürecine girildi. İnsanların farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olmasında öneli payı bulunan televizyon, farklı boş zaman değerlendirme etkinlikleri hakkında da bilgi sahibi yapmıştır. İnsanlar boş zamanlarını daha çok evlerinde geçirmeye başlamıştır. Teknolojik gelişmeler insan yaşamını kolaylaştırmış, gelir düzeyinde artış olmuştur. Bu gelişmelerle birlikte insanlar daha çok boz zamana sahip olmuş ve boş zaman değerlendirmeye daha çok para ayırmıştır. Endüstri devrimi sonrası boş zaman ve rekreasyonun toplumsal sorunları aşmak için

önemli bir rolü olduğu anlaşılmıştır. Boş zamanın çalışma üzerinden algılanan bir zaman değil, kişisel ve toplumsal gelişim için yararlı etkinliklerle değerlendirilmesi gereken bir zaman olduğu düşünülmüştür. İnsanlar popüler kültürün de etkisiyle gelişimlerine katkıda bulunacak yararlı aktiviteler yerine eğlenceli tüketim aktivitelerine yönelmiştir (Broadhurst, 2001; Hunnicutt, 2011; Torkildsen, 2005).

2.5.4. Rekreasyon İhtiyacı ve Rekreasyonun Yararları

Tarihin her devrinde ve dünyanın her yerinde insanların boş zamanlarını değerlendirebilmek ve kendilerini gerçekleştirebilmek için rekreasyona ihtiyaç duymaları, rekreasyonu evrensel bir ihtiyaç haline getirmiştir. Rekreasyon, yaşam kalitesini arttıran ve hayata anlam katan etkinliklerdir. Yaşam koşullarının sürekli değişmesi ve bu koşulların insanlar üzerinde stres yaratması bedensel ve ruhsal olarak sağlığı bozmaktadır. Rekreasyon etkinlikleri, insanların bu stres ve baskıdan kurtulmasına ve çevreyle uyumlu ilişkiler kurmasına katkı sağlar. Rekreasyon etkinliklerine katılan insanların katılmayanlara göre hem daha sağlıklı olduğu hem de çevreye ve kanunlara karşı daha olumlu tutumlar geliştirdiği görülmektedir. Bu bakımdan dünyanın heryerinde insanlar fiziksel, ruhsal ve toplumsal yararları nedeniyle rekreasyon etkinliklerine ihtiyaç duymaktadır (Kocaekşi, 2012, s. 14).

Endüstrileşme ve kentleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte toplumsal ve fiziksel çevrenin olumsuz yönde değişmesi insanların rahatlama, gevşeme, motive olma gereksinimlerini arttırmaktadır. Değişen yaşam biçimine sürekli uyum sağlamak zorunda kalan kişilerin, yaşadığı stresin düzenli olarak ortadan kaldırılması psikolojik dengelerini koruması açısından önemlidir (Mansuroğlu, 2002, s. 53). Bireylerin günlük çalışma ve yaşam rutininden bir süreliğine uzaklaşarak kendisine zaman ayırması, yenilenme, beden ve ruh sağlığına katkı sağlamasıyla birlikte iş verimliliği ve motivasyonuna da katkı sağlayacaktır. (Can, 2015, s. 3).

İnsan, çağdaş yaşamın getirdiği koşullar içerisinde sık sık stres veren durumlarla karşılaşabilmektedir. Hayatı olumsuz etkileyen stresle başa çıkabilmek ve dengeleyebilmek için ilk olarak stres yaratan durumları ortadan kaldırmak gerekir. Stresle başa çıkabilmenin bir diğer yolu ise bireyin boş zamanlarını farklı rekreatif etkinliklerle değerlendirmesidir. Kişinin çalışma hayatı dışında bireysel olarak stresle başa çıkma yollarının, iş dışında kalan boş zamanlarında yaptıkları etkinliklerle ilişkisi bulunmaktadır.

Boş zamanlarını farklı etkinliklerle değerlendiren kişiler stresle daha kolay başa çıkabilmektedirler (Karaküçük & Başaran, 1996, s. 57-58).

Rekreasyon ihtiyacı sosyal konumlara göre farklılıklar gösterse de, rekreasyonun yararları fiziksel yararları, psikolojik yararları ve toplumsal yararları olmak üzere üç başlık altında toplanabilir (Kocaekşi, 2012, s. 14):

Fiziksel yararları; Teknolojinin yaygınlaşıp modern hayata geçmesiyle birlikte insanın eskiden yoğun bir hareket temposuyla yaptığı işleri araç ve gereçler otomatik olarak yapmaya başlamış ve insanları hareketsizliğe alıştırmıştır. Hareketsizlik ise dolaşım ve solunum sisteminin bozulması, kalp damar hastalıklarının artması, sindirim sisteminde rahatsızlıklar, omurgada kireçlenmelerin oluşması, iç organlarda düzensizlik gibi sağlık sorunlarını beraberinde getirmiştir. Boş zaman değerlendirme etkinliklerinde spor ve beden hareketleri geniş yer tuttuğu için sağlık sorunlarının giderilmesinde faydalı olmaktadır (Kozan, 2006, s. 1).

Psikolojik yararları: Sağlık denildiğinde akla yalnızca beden sağlığı gelmemelidir, ruh sağlığı da en az beden sağlığı kadar önemli ve gereklidir. Günümüz toplumundaki sıkıntılar ve yarattığı yoğun stres insanların sinir sistemini bozarak ruh sağlığına olumsuz etkiler bırakmaktadır. Bu olumsuz etkilerden kurtulmak için birey boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılabilir (Kocaekşi, 2012, s. 14).

Toplumsal yararları: Modern toplum yaşantısı gün geçtikçe insanların kendini diğer insanlardan soyutlamasına ve yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Oysa insan yapısı gereği sosyal bir varlıktır ve sosyal olarak da ihtiyaçları vardır. Boş zaman değerlendirme etkinlikleri insanların diğer insanlarla veya gruplarla bir araya gelmesine ve sosyalleşmesine olanak tanır. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesine ve toplum kurallarına uyulmasında önemli rol oynar. Toplum kurallarına uyulması ve insanların sosyal ortamlarda davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmesi iyi bir yurttaş olmanın temelini oluşturur. Bireyin boş zaman değerlendirme faaliyetlerine katılarak kazanacağı belli kurallar içinde yaşaması, diğer insanların haklarına saygılı olmasını ve medeni bir toplumun oluşturulmasına katkı da bulunmasını sağlar (Kocaekşi, 2012, s. 14; Kozan, 2006, s. 1-5). Bireyler toplumun bir parçası olarak kabul edildiğinden rekreasyon yalnızca kişisel ihtiyaçların giderilmesi için değil, toplum içinde önemlidir. Rekreasyon faaliyetlerinin planlanması ve gerçekleştirilmesi toplumun geniş kitlelerinin rekreasyonu

doğru anlayabilmesine bağlı olduğu için rekreasyon ve toplum birbiriyle ilişkilidir (Zorba, 2007'den aktaran Metin, Kesici & Kodaş, 2013, s. 5026).

2.5.5. Rekreasyon Etkinliklerinin Sınıflandırılması

Rekreasyonun (boş zaman değerlendirme etkinliklerinin) tanımlamalarının ve özelliklerinin karmaşık olması, araştırmacıları sınıflandırılması gerekliliğine yönlendirmiştir. Rekreasyonun kültürel çeşitliliklerinden dolayı sınıflandırılmasında farklılıklar olabilir. Rekreasyon; amaçlarına, farklı kriterlerine ve belirli aksiyon durumlarına göre sınıflandırılmıştır (Karaküçük, 2008, s. 68);

a.) Amaçlarına Göre Rekreasyonun Sınıflandırılması

- Sanatsal amaçlı
- Turizm amaçlı
- Sportif amaçlı
- Toplumsa amaçlı
- Kültürel amaçlı
- Dinlenme amaçlı

b.) Çeşitli Kriterlere Göre Rekreasyonun Sınıflandırılması

- Yaş faktörüne göre sınıflandırma
- Faaliyete katılanların sayısına göre sınıflandırma
- Zamana göre sınıflandırma
- Kullanılan mekana göre sınıflandırma
- Sosyolojik muhtevaya göre sınıflandırma

c.) Özel İşlevleri Dikkate Alınarak Belirli Eylem ve Durgunluk Hallerine Göre ya da Fonksiyonel Açıdan Sınıflandırılması

- Orman rekreasyon
- Fiziksel rekreasyon
- Estetik rekreasyon

- Uluslar arası rekreasyon
- Sosyal rekreasyon
- Ticari rekreasyonu

Boş zaman değerlendirme etkinlikleri (rekreasyon) sınıflandırılırken göz ardı edilmemesi gereken, yapılan etkinliğin birden fazla sınıflamanın içerisinde yer alabileceğidir. Rekreasyon faaliyetleri; etkinliklere katılım şekline, katılımcıların sayısına, yerel sınıflamaya göre ve mekansal açıdan, fonksiyonel açıdan, zamansal açıdan olmak üzere sınıflandırılabilir (Kocaekşi, 2012, s. 15-18);

a) Etkinliklere Katılma Şekline Göre Rekreasyon

Aktif Rekreasyon: Bireylerin etkinliklere aktif olarak katılımıyla gerçekleşen hareketli ve dinamik bir rekreasyondur. Aktif rekreasyona örnek olarak; spor yapmak, bir müzik aleti çalmak, şarkı söylemek, tiyatro ve gösterilerde aktif bir şekilde rol almak, seyahat etmek vb. etkinliklere verilebilir.

Pasif Rekreasyon: Bireylerin yapmak için aktif olarak enerji sarf etmedikleri, kendilerinden bir şey katmadıkları ve etkinliklere katılmak yerine seyirci oldukları rekreasyon türüdür. Pasif rekreasyona örnek olarak; televizyonda tenis maçı seyretmek, bir futbol karşılaşmasını izlemek, tiyatro oyununa gitmek vb. faaliyetler verilebilir.

b) Yerel Sınıflamaya Göre Rekreasyon

Kentsel Rekreasyon: Şehir merkezi içerisinde açık veya kapalı alanlarda yapılan etkinliklerdir. Kentsel rekreasyona örnek olarak; sinema, tiyatro, eğlence yerleri, hayvanat bahçesi, müze, şehir parklarında yapılan aktiviteler verilebilir.

Kırsal Rekreasyon: Şehir merkezinin dışında genellikle işlevsel, manzarası güzel, aktiviteleri yapmaya uygun orman, su kenarı ve dağlık bölgelerde yapılan etkinliklerdir. Kırsal rekreasyon faaliyetlerine örnek olarak; zevk için yapılan yürüyüşler, su sporlarıyla uğraşma, piknik yapma, balık tutma, dağcılık, motor sporları, bisiklet binme, doğa gezileri, arkeoloji, mağaracılık, deniz altı faaliyetleri gibi etkinlikler verilebilir.

c) Mekânsal Açıdan Rekreasyon

Açık Alan Rekreasyonu: Açık havada doğa ile iç içe yapılan etkinliklerdir. Birey bu etkinliklerde ortak paylaşım, bir gruba ait olma, ortak iş yapabilme yeteneği, özgüven gibi kişilik yapısına katkıda bulunacak davranışlar geliştirebilir. Örnek olarak; yüzme, doğa

yürüyüşleri, macera sporları verilebilir. Açık alan rekreasyonu hava durumuyla yakından ilgilidir.

Kapalı Alan Rekreasyonu: Üzeri bir çeşit çatı sistemi ile kapatılmış mekânlarda veya binalarda yapılan etkinliklerdir. Açık alan rekreasyonu doğa ve hava koşulları ile yakından ilgili iken, kapalı alan rekreasyonunda bu koşulların pek bir önemi olmadığı için istenilen zamanlarda yapılabilmektedir. Örnek olarak; kapalı yüzme havuzunda yüzmek, kapalı bir mekân da satranç oynamak, televizyon seyretmek, bilgisayar oyunu oynamak, spor salonunda spor yapmak, sinemaya gitmek verilebilir.

d) Katılımcıların Sayısına Göre Rekreasyon

Bireysel Rekreasyon: İnsanların boş zamanlarında tek başına gerçekleştirdikleri etkinliklerdir (Hacıoğlu vd., 2003, s. 35). Örneğin; evde yalnızken müzik dinlemek, yalnızken yürüyüş yapmak vb.

Grup Rekreasyonu: İnsanların boş zamanlarını farklı insan topluluklarıyla değerlendirmeleridir. Örnek olarak; takım sporları, toplu piknik ve grupla birlikte konsere gitmek verilebilir.

e) Fonksiyonel Açıdan Rekreasyon

Ticari Rekreasyon: Temalı parklar, özel spor alanları ve özel eğlence mekânlarında yapılan faaliyetler ticari rekreasyona örnek olarak gösterilebilir.

Sosyal Rekreasyon: Davetlere katılma, arkadaş toplantıları, doğum günleri, partiler, yemekler, sosyal rekreasyona örnek olarak verilebilir.

Artistik (Estetik) Rekreasyon: Sergiye gitme, ünlü müzik yapıtlarını dinleme gibi eylemlerden oluşan rekreasyon faaliyetleridir (Mirzeoğlu'ndan aktaran Kocaekşi, 2012, s. 14).

Entellektüel (Zihinsel) Rekreasyon: Bireylerin bilgi ve öğrenmelerinden yola çıkarak eğitim ve kültür düzeylerini arttırdıkları faaliyetlerdir. Sanat ve politika toplantıları, konferanslar, sempozyumlar entelektüel rekreasyona örnek olarak verilebilir.

f) Zamansal Açıdan Rekreasyon

Günlük Rekreasyon: Bireylerin gün içinde meşgul oldukları işlerinden arta kalan zamanlarda gerçekleştirdikleri faaliyetlerdir.

Tatil Rekreasyonu: Hafta sonları, bayram tatilleri ve yıllık tatillerde oluşan boş zamanlarda gerçekleştirilen aktiviteleri kapsayan rekreasyon çeşididir.

Değişken Rekreasyon: Çalışanların emekli olduktan sonra yaptıkları etkinlikler değişken rekreasyondur.

2.6. Boş Zaman Değerlendirme Eğitimi

Eğitim, bireylerin topluma ekonomik ve siyasi yönlerden yararlı olması için rehberlik eden bir süreçtir (Miller & Robinson, 1963, s. 267). Eğitim, bireyin içinde bulunduğu toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu yöndeki diğer davranışlarını geliştirdiği süreçlerin tamamıdır. Bu süreç bireyin kendi yaşamı yoluyla amaçlı olarak ve istendik yönde gerçekleşir. Boş zaman eğitimi ise amaçları ve program şekliyle eğitime benzemektedir. Bireyin boş zamanları değerlendirmesi de aynı amaçlara yöneliktir ama yönelme yöntemleri farklıdır. Eğitimde öğretim zorunlu iken boş zaman değerlendirme de ise gönüllülük ve seçimler vardır. Boş zamanlar için eğitim yöntemi öğretmen-öğrenci ilişkisi şeklinde değil önder-birey ilişkisi şeklinde olup eğitimin tamamlayıcı bir parçasıdır. Boş zaman değerlendirme geçici olarak doyum sağlarken, eğitimin amaçları çok daha uzun solukludur. Eğitim birçok zorunlu öğeler içermektedir. Boş zaman değerlendirmede ise hoşlanma, ilgi duyma ve gönüllülük esastır. Birey eğitime zorunlu olarak katılırken, boş zaman değerlendirme etkinliklerine gönüllü olarak katıldığı için hoşnut olabilmektedir. Boş zaman değerlendirmede uzun süreli amaçlar yerine kısa süreli amaçlar sözkonusudur ve eğitimin tamamlayıcı bir parçadır (Kaplan, 1960, s.31; Tezcan, 1976, s. 404).

Boş zaman eğitimi, bireylerin boş zamanlarını "akıllı bir biçimde değerlendirebilmesi" eğitimidir. Bu eğitim bireylere boş zamanlarında seçebileceği aktiviteleri ahlaki ve estetik değerler açısından değerlendirebilmesine yardımcı olur (Miller & Robinson (1963)'dan aktaran Tezcan, 1976, s. 404). Bireyin kendisini daha rahat ifade edebileceği, kendini geliştirebileceği boş zaman aktiviteleri için bilgi sahibi olmasına yardımcı olan bir eğitimdir. Kültürün aktarılması ve geliştirilmesine boş zaman eğitimi katkı sağlar. Bireysel ve toplumsal gelişmişlik bakımından boş zamanların değerlendirilmesi gerekmektedir. Boş zaman eğitiminin amacı bu gelişime katkı sağlamaktır (Tezcan, 1976, s. 405).

Boş zamanları değerlendirme eğitimi ve genel eğitim arasında çevre, toplum, sağlık, vatandaşlık kavramları gibi birçok ortak noktalar vardır. Boş zaman değerlendirme

programlarıyla bireylerin çevreye, topluma ve dünyaya daha uyumlu olabilmesi, sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve ortak üretimler gerçekleştirebilmesini amaçladığından eğitim programlarının içerisinde yer almaktadır. Bu programlar sayesinde kamu veya özel sektörde çalışan bireylerin iş dışı zamanlarında daha çok sosyalleştiği, memnuniyet düzeyinin arttığı ve dolayısıyla iş kapasitelerinin arttığı ifade edilmiştir (Kocaekşi, 2012, s. 156).

Tezcan (1976)'a göre eğitim bireyin topluma ekonomik ve siyasi yönden verimli ve faydalı olmasını teşvik eden ve rehberlik eden bir süreçtir. İçerdiği birçok alt basamakla beraber eğitim ve boş zaman eğitimi benzer özellikler göstermektedir. Ülkemizde boş zaman değerlendirmeye dair herhangi bir eğitim ve öğretim yapılmadığından öğretmenler ve öğrenciler boş zamanlarını etkili ve verimli kullanamamaktadır. Oysa boş zaman eğitiminin bir yaşam felsefesi olması gerekirken ülkemizde yerleşmiş bir boş zaman değerlendirme alışkanlığı bulunmamaktadır (Tezcan, 1976'dan aktaran Kara, İzci & Murathan, 2011, s. 959). Sağcan (1986)'a göre eğitim düzeyi ile bireylerin katıldığı boş zaman değerlendirme etkinlikleri arasında önemli bir ilişki bulunmakta, eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılım oranı da artmaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe tiyatro, sinema, bale gibi kültürel etkinliklere katılım ve yeni yerlere seyahat etme isteği artmaktadır (Sağcan, 1986'dan aktaran C. Demir & Demir, 2006, s. 38).

Boş zaman eğitimi, boş zamanın doğru kullanımı için bilişsel, duyuşsal ve fiziksel alan öğrenme hedeflerinin gerçekleştirilmesine hizmet eden pedagojik, deneysel ve rekreasyonel deneyimler sağlamaktır. Boş zaman eğitimi hem formal hem informal olarak gerçekleştirilebilir. Goodale ve Godbey (1988) boş zaman eğitiminin temel yönlerinin; insanların boş zaman fırsatlarını tanımalarına yardımcı olmak, katılacakları boş zaman faaliyetlerinden doyum sağlayabilmeleri için gerekli beceri gelişimini sağlamak ve boş zaman ilgileri konusunda insanlara rehberlik etmek olduğunu belirtmiştir. Boş zaman eğitimi ile ilgili iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; "*eğitimin konusu olarak boş zaman"* ve "*eğitimin içeriği olarak boş zaman"* dır. Eğitimin konusu olarak boş zaman oyun, sanat, spor, festival ve kutlamalar, seyahat, turizm gibi aktiviteler aracılığıyla ilgili eğitimi kapsar. Eğitimin içeriği olarak boş zaman ise sınıflar, okul sonrası programlar, yaz kampları ve toplumsal eğitim programları gibi öğrenme ortamlarını kapsar (Goodale & Godbey, 1988; Pesavento & Ashton, 2011; Ruskin vd., 2001).

Ülkemizde çeşitli yaş gruplarının boş zamanlarını değerlendirebilme bakımından bir eğitime sahip olmadıkları için boş zamanlarını pasif ve yararsız şekilde değerlendirdikleri bilinmektedir. Eğitim politikamızda eksik olduğu görülen bu durum çocuk, genç, yetişkin, yaşlı gibi çeşitli kuşakların ihtiyacı olmaya devam ederken, ülkemiz için de bir sorun haline gelmiştir. Foster'a göre eğitim, bireyin yetişkinliğe doğru gelişmesinde topluma verimli ve faydalı bir insan olmasında rehberlik eden bir süreçtir. Eğitim ve boş zaman eğitimi birbirine benzer ama eğitim çok daha geniş bir süreçtir. Eğitim, bireyin içinde bulunduğu toplumda yeteneklerini, tutumlarını ve davranışlarını yaşantısı yoluyla ve isteyerek değişiklik göstermesidir. Eğitimde zorunluluk esas iken boş zaman değerlendirmede gönüllülük ve bireysel seçimler esastır. Boş zamanları değerlendirme eğitimin tamamlayıcı bir kısmı olup, kısa süreli tatmin sağlar. Boş zaman eğitimi bireyin kendini ifade ederken daha yaratıcı olması ve kişiliğini geliştirebilmesi için yardımcı olur. Kültürün geliştirilebilmesi ve sonraki kuşaklara aktarılabilmesi için boş zaman eğitimi önemlidir (Tezcan, 1985, s. 311-312).

Ülkemizde eğitim sistemi içinde çeşitlilik az olmasına rağmen, hem yönetmeliklerle hem de okulların kendi imkanlarıyla gerçekleştirdiği ders dışı faaliyetler bulunmaktadır. Planlı ve programlı gerçekleştirilemeyen bu etkinliklerin istenilen şekilde yapılabilmesi için bu etkinliklerin içeriği, okulların etkinlikler için imkanları ve etkinliklerin neler olduğunun bilinmesi gereklidir. Ders dışı etkinliklerin ders içi etkinliklerle paralel olarak ve planlı, programlı bir biçimde yapılması öğrencilerin gelişimine önemli ölçüde katkı sağlayacak ve ülkemizdeki eğitim öğretim başarı düzeyini yükseltecektir (Köse, 2013, s. 337). Ülkemizde boş zaman eğitiminin sağlanabilmesi için planlama, program, araç ve gereçler, personel ve lider, mali kaynaklar gereklidir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Spor Bakanlığı okullardan boş zaman değerlendirme konusunda yararlanılabilmesi için işbirliği yapmıştır (Tezcan, 1976, s. 413). Toplumun ve bireylerin gelişimi için boş zaman eğitimi oldukça gereklidir. Karaküçük (2008)'e göre boş zaman eğitiminde şunlar dikkate alınmalıdır (s.130):

- Anlatım yönteminin dışında bir yöntemle eğitim yapılmalıdır.
- Boş zaman eğitiminde, eğitimin teknik yönleri dışında psikolojik ve sosyal yönleri de dikkate alınmalıdır.
- Öğretmen veya liderin hem alanında uzman olması hem de insan ilişkileri ve içinde bulunduğu yapıyı tanıması esas alınmalıdır.

Boş zaman eğitimi sadece formal eğitim uygulamalarıyla sınırlı değildir. Boş zaman eğitimi birçok kurumun sorumluluğu altında çeşitli faktörlerle desteklenmektedir. Bu faktörler şöyle açıklanabilir (Edginton vd., 2004'ten aktaran Munusturlar, 2014, s. 3);

- *Toplum ve Yetişkin Eğitimi Hareketi:* Bu uygulamalar yapılandırılmış veya yarı yapılandırılmış olup okul saatleri dışında bir okul veya halk eğitim merkezilerinde gerçekleştirilebilir.
- *Yaşam Laboratuvarı:* Okulda öğretilen bilgi ya da davranışlar gerçek hayatta öğrenilenler kadar etkili değildir. Bu amaçla bireyler boş zaman becerilerini kendileri uygulamaya koymalı ve çevrelerini geliştirmelidir.
- *Yaşam Boyu Öğrenme:* Bireyin öğrenme süreci mezun olunca bitmez, ömür boyu devam eder.
- *Yarı Resmi Öğrenme Ortamları:* Bireyin evi, işyeri ve toplum boş zaman davranışları için yarı resmi merkezlerdir.
- *Diğer Kurumlar:* Gençlik merkezleri, dini kuruluşlar, özel kurslar, kamplar, yerel kurumlar boş zaman eğitimi verebilir.
- *Okullar:* Okullar açık olduğu süre boyunca ve ders saatleri içerisinde sadece belli bir kesime hizmet vermektedir. Okullar bu süreler dışında kalan saatlerde ve yaz aylarında boş zaman eğitimi sunabilir.

Boş zaman eğitimi, bireyin farkındalığını yükselten, boş zaman ve etkinlikleriyle ilgili fikir veren ve özgür iradeyi güçlendiren, bilgi ve beceri gelişimine katkı sağlayan bir eğitimdir. Boş zaman eğitimi, insanların mutlu, gelişimine katkı sağlamış, yaşamını daha değerli hale getirmesine yardım eden boş zaman deneyimleri belirlemelerine yardımcı olur (Carruthers & Hood, 2011'den aktaran Dattilo, 2015, s. 152).

2.6.1. Okullar ve Boş Zaman Değerlendirme Eğitimi

Okul, bireyi yalnızca çalışması ve hayatını kazanması için eğitmez, aynı zamanda yaşama da hazırlar. Bireyi yaşama hazırlamak için okulun görevlerinden biri de boş zaman eğitimi vermektir (Brightbill & Meyer, 1964, s. 205).

Türk toplumunda bireyin akademik başarısı, saygın bir mesleğinin olması önemli bir yere sahip olduğu için birey, ailenin ve okulun yönlendirmesiyle tüm öğrencilik dönemini

akademik anlamda başarılı olmak için koşullanmış olarak geçirir. Bu süreçte çevresinde yaratıcılığını, ilgi ve yeteneklerini geliştirebileceği ortamları bulamamaktadır. Batı toplumlarında ise boş zaman değerlendirme ile ilgili yönlendirme ve rehberlik bireyin tüm öğrencilik yaşamı boyunca hem okulda hem ailede devam etmekte ve bu konuya oldukça önem verilmektedir. Türkiye'de ise aileler çocuklarını boş zaman değerlendirme konusunda yönlendirememekte, bu yönlendirmenin yapılmasını okullardan beklemektedir. Okullarda boş zaman değerlendirme konusunda yapılan yönlendirmeler ve olanaklar ise yetersiz kalmaktadır. Özel okullar ise boş zaman değerlendirme konusunda öğrencilere daha iyi imkanlar ve rehberlik sunabilmektedir (Aslan & Arslan-Cansever, 2009a, s. 212-213). Okulların boş zaman eğitimi açısından birtakım görevleri bulunmaktadır. Bunlar (Tezcan, 1976, s. 406-407);

a) Okul bireylerin kendini daha değerli ve mutlu hissetmesi için boş zamanlarını verimli bir şekilde kullanmasını öğretmekle sorumlu kurumdur.

b) Okul bireylerde boş zamanlarını değerlendirme isteği uyandırmalı ve bireyi bu konuda motive etmelidir.

c) Okul bireye boş zamanlarını değerlendirirken ihtiyacı olan fiziksel veya bilişsel becerileri öğretmenlidir.

d) Okul bireye boş zamanlarını etkin değerlendirebilmesi için imkan ve hizmetler sağlamalıdır.

e) Okullar bireyin boş zamanlarını değerlendirmesi için sahip olduğu fiziksel kaynaklarını geliştirmeli ve bireye bu kaynaklardan yararlanabilmesi için imkan vermelidir.

f) Okul bireylere boş zamanlarını etkili değerlendirebilmeleri için önderlik etmelidir.

g) Okullar bireylerin boş zamanlarını değerlendirmesi için diğer kurumlarla işbirliği yapmalıdır.

Hutchinson (1951)'e göre boş zaman değerlendirme amacıyla okullardan yararlanılmasının hem olumlu hem olumsuz yönleri vardır. Olumlu yönlere göre, okullar bu alanda kaynaklara, çeşitli araç gereçlere sahiptir ve denetleme imkanı vardır. Okullar şehir merkezlerinde bulunduğundan hem öğrenciler hem yetişkinler kolaylıkla ulaşabilir. Okulların amaçlarıyla boş zaman değerlendirilmesinin amaçları aynı ve birbirini tamamlar niteliktedir. Olumsuz yönler ise, okulun asıl görevi eğitimdir ve öğretmenler boş zaman

liderliği için uygun niteliğe sahip değildir. Okulların boş zaman değerlendirilmesi için yeterli mali kaynakları yoktur (Hutchinson, 1951'dan aktaran Tezcan, 1976, s. 407).

Ülkemizde okullarda boş zamanların verimli bir şekilde değerlendirilmesi eğitimin genel amaçları arasında olmasına rağmen konuya gereken önem verilmemektedir. Okullara boş zaman değerlendirmeyle ilgili içerik ve müfredat verilmediği için yetersiz kalmıştır. Okullarda boş zaman değerlendirilmesi için gerekli zaman, olanak ve liderlik edecek kimseler mevcut değildir. Okullarda boş zaman aktivitesi olarak beden eğitimi, resim, müzik gibi dersler müfredatta yer almaktadır. Ancak bu derslerin ders saatleri çok sınırlıdır ve akademik anlamda yeteri kadar önem verilmemektedir. Boş zaman aktivitesi olarak bir diğer uygulama da okullardaki öğrenci kulüpleridir. Bu kulüpler okullarda ders saatleri dışında faaliyet göstermesi gerekirken etkin bir çalışma yapılmamaktadır. Okullar boş zaman eğitimini sadece öğrenciler için değil yetişkinler için de önemsemeli, anne-baba eğitimi, okuma yazma eğitimi gibi faaliyetler içermelidir (Tezcan, 1976, s. 410-411).

Öğrencilerin okula karşı olumlu tutumlar geliştirebilmesi beklentisiyle Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 20. 07. 2010 tarihinde aldığı bir kararla "İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesi"nde bir değişiklik yapmıştır. Bu değişiklikle beraber ilköğretim okullarında okutulmakta olan bazı derslerin ders saatleri azaltılırken Serbest Etkinlik uygulamalarına geçilerek bu dersin saatleri belirlenmiştir. Bakanlık Serbest Etkinliklerin (MEB, 2010) amacını öğretici ve eğlendirici uygulamalar yoluyla öğrencilerin okulu daha çok sevmelerini, kendilerini rahat ifade edebilmeleri, güvende ve mutlu hissedebilmeleri, sosyalleşebilmeleri ve gelişimlerine katkı sağlayabilmeleri olarak açıklamıştır (Dündar & Karaca, 2011, s. 108).

Hutchinson (1951)'e göre okul müfredatlarının boş zaman değerlendirme programlarına göre düzenlenmesi gerekir. Bu amaçla şu düzenlemeler yapılmalıdır (Hutchinson, 1951'dan aktaran Tezcan, 1976, s. 412);

- Zaman çizelgeleri esnek bir hale getirilmelidir.
- Zorunlu müfredat yerine öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik bir programa geçilmelidir.
- Resmi örgütten resmi olmayan örgüte geçilmelidir.
- Başarının ölçülmesinde katılan bireyin kendisi değerlendirilmelidir.

Okulların boş zaman eğitimi verebilmesi için bunun gibi düzenlemeler gerekmektedir.

2.6.2. Öğretmenlik ve Boş Zaman Değerlendirme Eğitimi

Öğretmenlik toplum için en önemli mesleklerden biridir. Toplumun varlığını sürdürebilmesi ve geleceğini sağlama alabilmesi için bireylerini yetiştirmesi gerekir. Bireylerini yetiştirmesi ve geliştirmesi eğitim yoluyla mümkündür. Eğitim sürecinde ise en önemli görev öğretmenlerindir. Öğretmenler bilgi vermesinin yanısıra öğrencilerde istenilen yönde olumlu davranış değişiklikleri de oluşturmalıdır. Öğrenciler öğretmenin tutum ve davranışlarından özellikle de alışkanlıklarından etkilenmektedir. Boş zamanlarını verimli ve etkin değerlendirebilen bir öğretmen öğrenciler için olumlu bir rol model olmaktadır (Özgür, 1994). Öğretmenler, mesleğe başlamadan önce aldıkları eğitimlerle akademik bilgi ve beceriler kazanmaktadır. Ancak öğretmenlik mesleği düşünüldüğünde sadece akademik bilgi ve beceriler yeterli değildir. Öğretmenlerin boş zaman dilimlerinde yaptıkları faaliyetler kendileri için en önemli yatırımdır. Bu zamanların bilinçsizce harcanması öğretmenin gelişimini yarım bırakmakta ya da ileri bir zamana taşımaktadır. Zamanı etkili ve verimli kullanabilmek öğretmen için bir gerekliliktir. Öğretmen eğitimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir ve deneyimi sınırlı olursa öğretimi de o ölçüde sınırlı olur (Bayındır, 2012, s. 234).

Öğretmenlik kutsal bir meslek olduğu kadar aynı zamanda stresli bir meslektir. İki tarafı da keskin bir kılıca benzetilen boş zamanların verimli bir şekilde kullanılabilmesi öğretmenler için oldukça önemlidir. Boş zamanlarında öğretmenlerin katıldığı etkinlikler sağlıklarını, stres durumunu ve çalışma verimliliğini doğrudan etkilemektedir (Öçalan, Öcal & Yörübulut, 2013, s. 62). Öğretmenler boş zamanlarında davranış olarak günlük hayatın sıkıntılarından kurtulmak için boş zaman etkinliklerine katılarak rahatlamak isterken bunun yanı sıra, zihinlerinde şekillendirdikleri üstünlük kurma, öğrenme, farklı bir alanda üretim yaparak kendini ispat etme gibi amaçlarını da gerçekleştirmek isterler. Günümüzde insanların meslekleri dışında ilgilendikleri aktivitelerin olması, öğrencilik zamanlarından itibaren boş zamanlarını iyi değerlendirebilmeyi öğrenmeleriyle ilgilidir. Özellikle tıp alanında çalışanlar düşünüldüğünde, doktorlardan birçoğunun meslekleri dışında kalan zamanlarını müzikle ilgilenerek geçirdikleri görülmüştür. Doktorların müzik alanında başarılı olmasının sebebi boş zamanlarını müzikle ilgilenerek hem yorgunluğunu hem stresini atmasıyla açıklanabilir. Aynı durum öğretmenler için de geçerli olup, okuldaki boş

zamanlarını öğretmenler odasında dinlenirken müzikle meşgul olup kendini geliştirmesiyle gerçekleşebilir (Aşkın, 2016, s. 167).

Öğretmenler boş zamanlarını değerlendirebilme alışkanlıklarının kazandırılmasıyla birlikte; ders içinde kullandıkları öğretim etkinlikleriyle, kültürel ve sosyal faaliyetleriyle öğrencilerine katkıda bulunan bir meslek grubudur. Öğretmenlerin öğrencilerine katkıda bulunabilmesi kendi içsel ve dışsal motivasyonuna bağlıdır. Bu yüzden öğretmenlerin boş zamanlarını ne şekilde değerlendirdikleri ve bunlara ilişkin motivasyonlarını arttırmak hem eğitim ve öğretim için hem de toplum için önemlidir (Altunay, 2015, s. 44).

Öğretmenlere boş zaman eğitimi verilmeli ve öğrencilere boş zaman değerlendirmede liderlik yapmaları teşvik edilmelidir. Öğretmenler yetenekleri gözönünde bulundurularak boş zaman değerlendirme amacıyla eğitilmek için seçilmelidir (Hutchinson, 1951, s. 160).

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma konusuyla ilgili tarihsel süreçte yaşanan gelişmelere kronolojik olarak yer verilmiştir. Hem yurtiçinde hem de yurtdışında yapılan çalışmalar eklenmiştir.

3.1.Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Öçalan, Öcal ve Yörübulut (2013) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını inceledikleri çalışmasında öğretmenlerin yeterince boş zamanlarının olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin cinsiyete göre etkinlik çeşitlerinin dağılımında farklılık olmasına rağmen etkinlik çeşitleri arasında paralellik olduğu bulunmuştur. Tercih edilen etkinlik çeşitleri ilk sıralarda kitap ve gazete okumak, televizyon seyretmek ve müzik dinlemek olurken; sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin pek tercih edilmediği görülmüştür. Öğretmenlerin ekonomik durumlarının boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarına bir engel oluşturmadığı ortaya çıkmıştır.

Gelen ve Hergüner (2007) beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zamanlarını nasıl ve ne şekilde değerlendirdiklerini inceledikleri çalışmalarında, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin yeterince serbest zaman bulamama ve ekonomik yetersizlik nedeni ile etkinliklere katılamadıkları sonucuna ulaşmıştır. Serbest zamanlarını verimli kullanamadıkları, genellikle televizyon seyrederek veya gazete, kitap okuyarak geçirdikleri, kurumlarınca serbest zamanlar için imkanlar sağlanamadığı, sağlandığı takdirde serbest zamanlarını spor yaparak ve kitap okuyarak değerlendirecekleri de ulaşılan sonuçlardandır.

Erol, Cansever ve Aslan (2017) sınıf öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme farkındalıklarını inceledikleri çalışmalarında öğretmenlere likert tipli kapalı uçlu sorular ve

açık uçlu sorulardan oluşan bir ölçme aracı uygulamış ve aile ile boş zaman değerlendirmenin aile bağlarını güçlendirdiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra boş zaman kavramı konusunda cinsiyetler arasında keskin bir farklılık ortaya çıkmış ve kadın öğretmenlerin ev işleri ve sorumluluklarının fazla olması sebebiyle boş zamanlarının yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin öğrencilerini boş zaman değerlendirme konusunda yeterince yönlendiremediği görülmüştür.

Bayındır (2012) sınıf öğretmeni adaylarının serbest zamanlarını değerlendirme biçimlerini incelediği çalışmasında, araştırmaya dahil ettiği öğretmen adaylarına "öğrenci serbest zamanlarını değerlendirme anketi" uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcılar serbest zamanlarını müzikle, gezintilerle, kişisel bakımıyla ve arkadaş gruplarıyla toplanarak geçirmekte, kişisel gelişimine ve sanatsal aktivitelere zaman ayırmamaktadır. Öğretmen adayları akademik faaliyetlere ve eğitimlere katılmamaktadır. Araştırmanın bir diğer önemli sonucu ise öğretmen adaylarının boş zamanlarını nasıl değerlendireceği konusunda bilgi sahibi olmamalarıdır.

Avcı (2009) öğretmenlerin serbest zaman alışkanlıklarını nasıl değerlendirdiklerini tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasında öğretmenlerin ders yüklerinin fazla olmasından dolayı yeterli serbest zamana sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin ekonomik durumlarının da çok iyi olmaması sebebiyle serbest zamanlarını genellikle evde ve pasif etkinliklerle geçirdikleri görülmüştür. Öğretmenlerin serbest zaman etkinliklerini dinlendirici, stresten uzaklaştırıcı bulduklarını, ruh ve beden sağlığı için olumlu etki bıraktığını düşündüklerini ancak yeterli düzeyde katılmadıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Dorul (2017) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı görev yapan öğretmenlerin rekreasyon etkinliklerine katılımlarını ve serbest zaman engellerini incelediği çalışmasında Carroll ve Alexandris (1997) tarafından geliştirilen, Türk diline adaptasyonu Karaküçük ve Gürbüz (2006) tarafından yapılan ve daha sonra Gürbüz vd. (2012) tarafından yapı geçerliliği analiz edilen "Serbest zaman engelleri ölçeği" kullanmış ve en önemli engelin zaman olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Zaman engeli dışında tesisler, bilgi eksikliği, arkadaş eksikliği, birey psikolojisi, ilgi eksikliği gibi sorunlar ve ek olarak maddi yetersizlik de serbest zaman engelleri bakımından çalışmanın öne çıkan bulguları arasındadır.

Kara, İzci ve Murathan (2011) beden eğitimi öğretmenlerinin serbest zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının öğrenmeye olan tutumlarını inceledikleri araştırma sonucunda serbest zaman değerlendirme alışkanlıkları ve öğrenmeye ilişkin tutumları

arasında anlamlı farklar olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Öğrenmeye olan tutumlar cinsiyet, kıdem, etkinliklere katılım sıklığı gibi özelliklerle değişebildiği gibi iş doyumu algısının da öğrenmenin doğasını kavramak adına anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur.

Aksoy (2007) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını araştırdığı çalışmasında öğretmenlere demografik bilgilerine yönelik sorular yöneltmiş ve "rekreatif aktivite katılım ölçeği" kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılmanın öğretmenlerde olumlu yönde etkiler bıraktığı, iş doyumu yönünden ise etkilemediği sonucuna varılmıştır.

Binarbaşı (2006) öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarını tespit etmek amacıyla çalışmasında kendi hazırladığı anketi uygulamış ve çalışmanın sonucunda öğretmenlerin boş zamanlarında genellikle televizyon izlediği, kitap okuduğu ve müzik dinlediği bulgularına ulaşmıştır. Ayrıca öğretmenler boş zaman etkinliklerine rahatlamak ve iş ortamından uzaklaşmak için ve genellikle arkadaşlarıyla katılmaktadır.

Biçimli (2019) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının belirlenmesi amacıyla yaptığı çalışmasında boş zaman aktivitelerinin mutlu edici, dinlendirici ve eğitici gibi olumlu yönlerde etkiler bıraktığı, iş doyumu ve heyecan verme yönünden ise etkilemediği ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bulgularına göre boş zaman aktivitelerinin katılımcıların yaş ve medeni durumuna göre değişiklik göstermediği ancak yaş arttıkça aktiviteye katılım sayısında azalma olduğu, erkeklerin aktiviteyi daha çok tercih ettikleri görülmüştür.

Çolakoğlu (2005) öğretim elemanlarının boş zaman alışkanlıklarını değerlendirmeleri üzerine yaptığı araştırmasında öğretim elemanlarının boş zaman etkinliklerine katılamama nedeni olarak yeterli boş zamanlarının olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Araştırmada sonuç olarak, öğretim elemanlarının çalışma saatlerinin fazla olduğu, boş zaman aktivitelerine fazla zaman ayıramadığı, gerekli ortam ve şartlar oluştuğu takdirde sosyal ve kültürel etkinliklere katılabileceği yönünde görüş belirtmişlerdir.

Güngörmüş, Yetim ve Çalık (2006) öğretim elemanlarının boş zamanlarını nerelerde, nasıl değerlendirdiği ve boş zamanlarını değerlendirmenin iş verimliliklerini ne şekilde etkilediğini belirlemeye yönelik çalışmalarında öğretim elemanlarının boş zamanlarını daha çok açık alanda ve spor tesislerinde değerlendirdiklerini tespit etmiş, boş zamanlarında spor yaparak, spor müsabakaları izleyerek, televizyon seyrederek, kitap, dergi ve gazete okuyarak geçirdikleri bulgularına ulaşmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre

boş zamanlarda spor yapmanın dinlendirici olduğu ve sağlığa olumlu etki yaptığı gözlenmiştir. Boş zaman faaliyetlerine katılamama nedenleri ise yeterli zamanlarının olmaması ve ekonomik yetersizlik olduğu tespit edilmiş ve boş zaman faaliyetlerine katılımlarının iş verimlerini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Aydoğan ve Gündoğdu (2006) kadın öğretim elemanlarının boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerini inceledikleri çalışmasında boş zaman ve yönetimi üzerinde durarak, kadın öğretim elemanlarının yeterince boş zamanlarının olmadığı, zamanlarının çoğunu iş ve bilimsel faaliyetlerle geçirdikleri, ama önceliğin aileleri olduğu bulgularına ulaşmıştır. Kadın öğretim elemanlarının zamanlarını çoğunlukla evlerinde geçirmesi ve farklı hobilerinin olmaması da araştırmanın dikkat çeken bulgularındandır.

Tel (2007) öğretim üyelerinin boş zaman değerlendirme etkinliklerini incelediği araştırmasında öğretim üyelerinin genellikle kitap okuma, aile üyeleri ile birlikte olma, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma gibi bireysel-entellektüel gelisme ve sosyal iliskiler yönü ağırlıklı olan aktivitelere katıldığı sonucuna ulaşmıştır. Öğretim üyelerinin kafeterya, bar ve gazino gibi eğlence yerlerine gitme etkinliklerine ise düşük oranlarda katıldıkları görülmüştür.

Kuzu (2019) boş zaman değerlendirme faaliyetleri ile iş doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerine kalan boş zamanın yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirebilmeleri için rekreasyona ihtiyaç duydukları görülmüştür. Öğretmenler boş zamanlarını genellikle yakın çevreleriyle, rahatlamak ve iş ortamının stresinden uzaklaşmak için müzikli eğlence yerlerine gitmek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre boş zamanlarını değerlendirmekte zorluk çekmeyen öğretmenlerin iş doyumları daha yüksek düzeyde bulunmuştur.

Kaya ve Tutal (2005) öğretmelerin boş zamanlarında sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları ile ilgili tutumları ele aldığı çalışmasında öğretmenlerin boş zaman faaliyetleri için yeterli zamanlarının olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kadın öğretmenlerin evde yapabilecekleri etkinlikleri, erkekler öğretmenlerin ise daha ziyade dışarıda yapabilecekleri boş zaman etkinliklerini seçtikleri tespit edilmiştir. Araştırmaya göre genç öğretmenlerin fiziksel aktivitelerle daha çok meşgul olurken yaşı ilerlemiş öğretmenlerin pasif etkinlikle zamanlarını değerlendirdikleri tespit edilmiştir.

Çetinbaş (2010) devlet okullarındaki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarını tespit etmek üzere öğretmenlere yönelik anket çalışması yapmış ve yapılan çalışmada öğretmenlerin boş zamanlarında "spor yapmak", "televizyon seyretmek", "çarşı, pazar, park gibi gezintilere çıkmak" ve "müzik dinlemek" gibi etkinlikler yaptıklarını tespit etmiştir. Ayrıca araştırmada öğretmenlerin yaşadıkları il ve çalıştıkları okulların boş zamanlarını etkili bir şekilde değerlendirebilecek imkanlarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Tunçel (1999) akademik ve özel liselerdeki öğretmenler üzerine yaptığı çalışmada öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılımlarının sıklık derecesi haftada bir gün ve günde iki saat olarak gözlemlenmiş ve boş zaman etkinliklerine fiziki uygunluk, sağlıklı olma, monotonluktan uzaklaşma ve arkadaşlarla birlikte olma gibi nedenlerle katıldıkları sonucuna ulaşmıştır.

Lapa, Ağyar ve Bahadır (2012) beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zaman motivasyonlarının cinsiyet, serbest zaman aktivitelerine katılım sıklığı ile sportif, sosyal ve sanatsal/kültürel aktivitelere aktif/pasif katılım değişkenlerine göre karşılaştırılması ve yaşam tatmini, serbest zaman motivasyonu, serbest zaman aktivitelerine katılım sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Diener ve ark. (1985) tarafından geliştirilen ve Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan "Yaşam Tatmini Ölçeği", serbest zaman motivasyonlarını belirlemek amacıyla Pelletier ve ark. (1991) tarafından geliştirilen ve Mutlu (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Boş Zaman Motivasyon Ölçeği" kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaşam tatmini, serbest zaman motivasyonu ve serbest zaman aktivitelerine katılım sıklığı arasında pozitif doğrusal bir ilişki bulunmuş; cinsiyete, serbest zaman etkinliklerine katılım sıklığına ve sportif faaliyetlere aktif/pasif katılıma göre serbest zaman motivasyonu arasında fark anlamlı bulunurken, sosyal ve sanatsal/kültürel aktivitelere aktif/pasif katılıma göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Altunay ve Balcı (2018) öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonunu incelediği çalışmasında Mutlu (2008) tarafından geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiş "Boş Zaman Motivasyon Ölçeği (BMÖ)" kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 45 yaş ve üzeri öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonunun daha çok dışsal faktörlere, daha genç yaştaki öğretmenlerin ise içsel faktörlere bağlı olduğu görülmüştür. Çalışmada bir diğer sonuç ise eğitim faktörünün bilmek/başarmak alt boyutunda

motivasyonu arttırdığı ancak gelir düzeyi ve medeni durum değişkenlerinin öğretmenlerin etkinliklere katılım motivasyonunu arttırmadığı sonucudur.

Demirtaş ve Özer (2007) öğretmen adayları üzerinde yaptıkları çalışmayla öğretmenlerin zaman yönetimi becerilerinin akademik başarılarını etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Bu amaç doğrultusunda öğretmen adaylarına uyguladıkları "Zaman Yönetimi Anketi" sonucunda öğretmen adaylarının zaman yönetimi puanları ile akademik başarıları arasında anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki olduğu görülmüştür.

Sabbağ ve Aksoy (2011) üniversite öğrencileri ve kamu-özel sektör çalışanlarının boş zaman etkinliklerini ve bu etkinlikleri gerçekleştirebilecekleri tesislerin yeterli olup olmadığını inceledikleri çalışmasında boş zaman etkinliklerine katılım oranının yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Araştırma sonucuna göre boş zaman etkinliklerine katılamama sebepleri ise ekonomik yetersizlikler ve tesis sayısının yeterli sayıda olmamasından kaynaklanmaktadır.

Gökçe (2008) serbest zaman doyumunun yaşam doyumuyla ilişkisini incelediği çalışmasında, Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilen ve Gökçe ve diğerleri (2008) tarafından Türkçeye uyarlanan "Serbest Zaman Doyum Ölçeği (SZDÖ/Leisure Satisfaction Scale)" ile birlikte Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen ve Yetim (1993) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ/Life Satisfaction Scale)" kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaş, cinsiyet ve eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuş, serbest zaman doyumu ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Bozdal (2019) üniversite öğrencilerinin boş zaman aktivitelerine katılımlarının boş zaman ve yaşam tatmini üzerine etkilerini incelediği çalışmasında, boş zaman tatmininin yaşam tatminlerine etkisini ortaya koymak için Procidano ve Heller (1983)'in geliştirdiği Boş Zaman Katılımı Ölçeği "Leisure Participation Questionaire (LPQ)", Beard ve Raghep'in (1980) geliştirdiği Boş Zaman Tatmini Ölçeği "Leisure Satisfaction Scale (LSS)", Diener ve ark.'nın (1985) geliştirdiği Yaşam Tatmini Ölçeği (SWLS)" kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin boş zaman değerlendirme ve yaşam tatminine yönelik duygu ve düşünceleri yaş ve cinsiyete göre bir farklılık göstermezken okunulan bölüm bazında farklılık göstermiştir.

Gür (2014) öğretmen adaylarının okuma alışkanlıkları, boş zamanlarını değerlendirme tercihleri ve okuma motivasyonlarını belirlemeyi amaçladığı çalışmasında öğretmen

adaylarının az okuyan okur tipinde olduğu, kütüphane ya da okuma salonuna gitme alışkanlıklarının çok az olduğu bulgularına ulaşmıştır. Öğrencilerin teknolojik araç ve ortamlarda her gün okuma yaparken, kitap gibi geleneksel okuma materyallerinin kullanımının nispeten az olduğu belirtmiş ve okuma alışkanlığını geliştirebilmek için teknolojik ilerlemelerin de göz önüne alınması önerilerinde bulunmuştur.

Metin, Kesici ve Kodaş (2013) Türkiye'de rekreasyon ile ilgili çalışmaları olan akademisyenlerin rekreasyon konusuna yaklaşımlarını incelemiştir. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilen verilerin daha sonra yapılacak araştırmalarda veri teşkil etmesi ve bilimsel açıdan sorunsalları ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, akademisyenlerin boş zaman ve rekreasyon kavramlarının tanımlarını genel olarak yapabilmiş olup, ortak bir görüşe varılamamakla birlikte rekreasyonla ilgili bazı konulara hakim olamadıkları bulgularına varılmıştır.

Aşkın (2016) öğretmenlerin serbest zaman eğitimi ve rekreasyon etkinliklerine katılımlarındaki sosyo, ekonomik, kültürel etkenleri incelediği çalışmasında öğretmenler serbest zamanlarını en çok spor yaparak, sonrasında kitap okuyarak ve televizyon izleyerek değerlendirmekte oldukları bulgusuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin yüksek lisans ve doktora derecesine çok azının sahip olduğu ve akademik çalışmalar yapma oranı oldukça düşük olduğu bulunmuştur.

3.2. Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar

Mckenzie vd. (1999) sınıf öğretmenlerinin boş zamanlarındaki fiziksel aktiviteleri ile beden eğitimi sınıflarının davranışları arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmasında sınıf öğretmenlerinin boş zamanlarının fiziksel aktivitelerini rapor etmiş ve beden eğitimi derslerini birbirini takip eden dönemlerde sistematik olarak gözlemlemiştir. Çalışmanın bulgularına göre daha aktif öğretmenlerin beden eğitimini daha az aktif olanlardan farklı olarak öğrettiği, öğrencilerin fiziksel uygunluk aktivitelerini arttırdığı ve daha kaliteli beden eğitimi sağladıkları görülmüştür.

Hagger vd. (2009) beden eğitiminde ve boş zamanlarında fiziksel aktivitede öğretmen, akran ve ebeveyn özerkliği desteğini inceledikleri çalışmasında dört farklı ülkeden alınan örneklerle sağlıkla ilgili fiziksel aktivite için genişletilmiş bir bağlamdışı motivasyon modeli test etmiştir. Çalışmanın bulguları, farklı kaynaklardan algılanan özerklik

desteğinin bu bağlamlarda sağlıkla ilgili fiziksel aktivite motivasyonunu etkilediği süreçlerin açıklanmasını sağlayan modeli desteklemektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre akranlardan ve ebeveynlerden algılanan özerklik desteğinin boş zamanlarda otonom motivasyon üzerindeki etkileri küçük ve tutarsız iken beden eğitimi öğretmenlerinden boş zaman özerk motivasyon üzerinde algılanan özerklik desteğinin benzersiz bir etkisi olduğu görülmüştür.

Hjalmarsson ve Hultman (2015) boş zaman öğretmenlerinin boş zaman merkezleri hakkında yeni talepleri nasıl doğruladığına ve karşı koyduğuna odaklandıkları çalışmalarında boş zaman öğretmenleriyle görüşmeler yapmıştır. Çalışmaya göre boş zaman öğretmenlerinin belirli çocukları sorunları ve çözümleri taleplere göre inşa ettiklerini ve bu sayede profesyonelliklerini meşrulaştırdıkları görülmüştür. Boş zaman merkezlerinin çalışma koşullarının altı çizilmiş ve yetersiz kalitede olup olmadığına yanıt bulunmuştur.

McDavid, Cox ve Amorose (2012) Beden eğitimi öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin ergenlerin boş zamanlarında fiziksel aktivite motivasyonları ve davranışlarındaki göreceli rollerini inceledikleri çalışmalarında kendi kaderini tayin teorisi çerçevesindeki göreceli katkılarını araştırmaktır. Çalışmaya göre boş zamanlarda fiziksel aktivite motivasyonunda ebeveynler mütevazi bir role sahipken beden eğitimi öğretmenleri önemli bir rol oynamaktadır. Boş zamanlarda ergenlerin fiziksel aktivite için kendi belirledikleri motivasyon, kendiliğinden rapor edilen boş zamanlarında fiziksel aktivite davranışlarının güçlü bir belirleyicisi olduğu görülmüştür.

Wu (2010) ilkokul öğretmenleri için boş zaman katılımı, boş zaman memnuniyeti ve duygusal zeka arasındaki olası ilişkileri araştırdığı çalışmasında boş zaman katılımı ve boş zaman memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki olduğunu, ilkokul öğretmenlerinin ne kadar boş zaman aktivitelerine katılırlarsa, özellikle açık hava etkinlikleri, iç mekan etkinlikleri ve kültürel faaliyetlerde daha yüksek boş zaman memnuniyeti hissettikleri bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca boş zaman katılımı ve duygusal zekâ arasında pozitif bir ilişki olduğu, ilkokul öğretmenlerinin ne kadar boş zaman aktivitelerine katıldıkları, özellikle açık hava etkinlikleri, spor, iç mekan aktiviteleri ve kültürel faaliyetlerde bildirdikleri daha yüksek duygusal zekaya sahip oldukları için boş zaman katılımı ve boş zaman memnuniyetinin duygusal zekayı önemli ölçüde yordadığı görülmüştür.

Baier (1954) öğretmenlerin boş zaman aktivitelerini incelediği çalışmasında öğretmenlerin genellikle boş zamanlarını benzer şekilde değerlendirdiklerini; değerlendirirken kitap ve dergi okuyarak daha çok pasif olduklarını, boş zaman aktivitelerine bütçe ayırmadıklarını ve ilave gelire ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir.

Ho (1996) ortaokul öğretmenlerinin stres, sağlık ve boş zaman memnuniyetleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında aşırı çalışma yükü, çatışma, belirsizlik, öğrenci disiplin sorunu gibi durumların öğretmenlerde strese yol açtığı bulgusuna ulaşmıştır. Genel Sağlık Anketi (GHQ) tarafından ölçülen iş stresi miktarı ile kötü psikolojik sağlık arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Boş zaman memnuniyeti ve stres arasında güçlü bir ilişki bulunmamakla birlikte, genel boş zaman memnuniyeti yaşam memnuniyeti ile anlamlı bir korelasyon göstermiştir. Bulgular, gevşeme amaçlı boş zaman memnuniyetinin bazı öğretmenler için mesleki stresi azaltabileceğine dair kanıtlar sunmaktadır.

Chen, Cheng ve Lin (2013) öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılımı ve boş zaman etkinliklerinin yararlarını incelediği çalışmasında erkek öğretmenlerin boş zaman değerlendirme algı düzeyinin kadın öğretmenlerden yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Caudroit vd. (2011) öğretmenler arasında iş, aile müdahalesi ve boş zamanlarında fiziksel aktivite belirleyicilerinin işe olan tutkunun etkisini araştırdıkları çalışmasında öğretmenlere tutku ve haftalık çalışma sürelerini ölçen bir anket uygulamıştır. Araştırma iş, aile müdahelesi ve boş zamanlarda yapılan fiziksel aktivitelerin işe olan tutkuyla ilgili yordayıcı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sadovaya vd. (2015) öğretmenlerin çocukların boş zaman aktivitelerini düzenlemeye profesyonel olarak hazır olma sorununu inceledikleri çalışmaları sosyal öğretmenlerin mesleki aktivitelerinin özünü ve içeriğini, çocukların ve ergenlerin boş zaman aktivitelerini organize etmeye hazır profesyonel bileşenlerini ortaya çıkarmıştır.

Welch (1953) çalışmasında öğretim üyelerinin boş zaman aktivitelerinin katılım sıklığını ve düzenliliğini ortaya koymak ve ilgi alanlarının kaynağını araştırmak için katıldıkları aktiviteleri ve niçin katıldıklarını incelemiştir. Katıldıkları başlıca aktivitelerin; kitap okumak, radyo yayınları dinlemek, kağıt oyunları oynamak, sinemaya gitmek, üniversite organizasyonlarına katılmak, dans etmek ve sezonunda balık tutmak olduğu görülmüştür. Aktivitelere genellikle evde katıldıkları için ev, tüm boş zaman aktivitelerine olan ilginin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Calander (2000) rekreasyon pedagojisini incelediği çalışmasında rekreasyon öğretmenlerinin mesleki işlevlerinin takım planlama oturumları sırasında nasıl oluşturulduğunu analiz etmeyi amaçlamıştır. İki farklı okuldan oluşturulan çalışma ekipleri bir dönem boyunca izlenmiş, verilerin analizinde Anthony Giddens'in yapılandırma kuramından türetilmiş bir model kullanılmıştır. 'Rekreasyon pedagojisi' olarak mesleki bir kimlik geliştirmek isteyen rekreasyon eğitmenlerinin okul dışında ve öğretmenlerle işbirliğinde en iyisini yapabilecekleri sonucuna varmıştır.

Lıeberman, Arndt ve Daggett (2007) beden eğitimi ve rekreasyon alanında liderliği teşvik etmeyi ve görüş geliştirmeyi amaçladıkları çalışmasında engelli veya engelsiz her öğrencinin liderlik etme fırsatlarına ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Araştırmada liderlik için rekreasyon faaliyetlerinin proaktif olarak geliştirilmesi ve uygulanması için sadece bir gün değil, planlanarak herzaman çocukların gelişim sürecinde okul içinde ve dışında uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Cropley ve Millward Purvis (2003) öğretmenlerin iş yükünün fazla olmasının işten sonra gevşememekle ilgili olduğunu araştırdıkları çalışmasında öğretmenlerden işten sonraki saatlerinde işle ilgili düşüncelerinin kaydını tutmalarını istemiştir. Kayıtların sonuçlarına göre öğretmenler akşam saatlerinde aile ve arkadaşlarıyla olduğu için iş sorunlarından bir miktar gevşeme ve rahatlama göstermiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre iş yükü yüksek olan öğretmenlerin işten sonra başarılı bir şekilde gevşememelerinin bir nedeni, düşük iş yükü olan öğretmenlere göre daha fazla ruminasyon (düşüncelerin, tekrarlayıcı bir şekilde zihinde dönüp durması) yapmalarıdır.

Rose vd. (2007) ağır engelli öğrencilerin boş zaman ve fiziksel aktivite eğitiminde geçirecekleri zamanı tahmin eden değişkenleri ve bu hizmetlerin sağlanması ile ilgili öğretmen inançlarını araştırdığı çalışmasında özel eğitim öğretmenlerinin boş zaman ve fiziksel aktivite eğitimi için önerilen süre sağladıkları sonucuna ulaşmıştır. Hiyerarşik doğrusal modelleme (HLM) yoluyla bireysel öğretmen farklılıklarının öğrencilerin boş zaman ve fiziksel aktiviteye katılımının önemli bir yordayıcısı olduğunu göstermiştir.

Delle Fave ve Massimini (2003) doktorlar ve öğretmenlerin günlük yaşamındaki iş ve boş zamanlarının rolünü araştırdığı çalışmasında, katılımcıların çalışmaları ile ilişkileri yaşam teması anketi ile analiz edilerek, iş seçiminin altında yatan motivasyonlar ve olumlu ve olumsuz deneyimlerle ilişkili çalışma durumları incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, optimal deneyimin açıklanmasında iki grubun önemli ölçüde örtüştüğü

görülmüştür. Katılımcılar çoğunlukla en iyi deneyimi karmaşık ve ilgi çekici görevlerle ilişkilendirmiş ve iş, yapılandırılmış boş zaman etkinlikleri ve okuma her iki grup tarafından belirgin bir şekilde rapor edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre iş, boş zaman ve medya kullanımı açısından önemli bir fark bulunmamıştır.

Sivan ve Stebbins (2011) boş zaman eğitiminin nasıl tanımlandığını, savunulduğunu ve uygulandığını incelediği çalışmasında "boş zaman eğitimi" teriminin olası akışkanlığına, tanımının bazen her şeyi kapsayan doğasına ve savunuculuğu ile uygulanması arasındaki boşluğa dikkat çekmektedir. Araştırma uluslararası boş zaman eğitimi ve uygulamalarına ilişkin algıların daha fazla araştırılması için çağrıda bulunmaktadır.

Green ve Schleien (1991) arkadaşlık ve rekreasyon arasındaki ilişkiyi inceledikleri nitel ve nicel verilere dayanan çalışmasında üç teori sunmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre zihinsel engelli yetişkinler ile engelsiz yaşıtları arasındaki dostluk gelişiminin, rekreasyon işbirliğine katılmak için gerekli sosyal becerilerin olması ile önlenebildiği yargılarına ulaşmıştır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu (evren ve örneklem), veri toplama araçları, elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılacak istatistiki yöntem ve teknikler yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin boş zaman değerlendirme davranışlarını incelemeyi amaçladığından tarama modelinde tasarlanmıştır.

"Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır." (Karasar, 2009, s. 79).

Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme davranışlarının bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesinde tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılacaktır. "İlişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir." (Karasar, 2008, s.81)

Bu çalışmada, öğretmenlerin boş zaman değerlendirme davranışları ve bu davranışlara etki eden demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum, çocuk sahibi olma) açısından incelediği için tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2018-2019 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinin Maltepe ilçesinde bulunan 29 resmi ortaokulda görev yapan 1244 öğretmen oluşturmaktadır.

İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün verilerine göre, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Maltepe ilçesinde toplam 29 resmi ortaokul bulunmakta ve bu okullarda 1244 öğretmen görev yapmaktadır. Evrende bulunan ortaokullar ve bu ortaokullarda görevli öğretmen sayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
İstanbul İli Maltepe İlçesinde Bulunan Resmi Ortaokullar ve Bu Okullarda Görevli Öğretmen Sayısı

İl	İlçe	Okul Adı	Öğretmen Sayısı
İstanbul	Maltepe	Kaşgarlı Mahmut Ortaokulu	39
İstanbul	Maltepe	Esenkent Ortaokulu	40
İstanbul	Maltepe	Cumhuriyet Ortaokulu	40
İstanbul	Maltepe	Mutluhan Uzunal Çolakoğlu Ortaokulu	44
İstanbul	Maltepe	Prof. Abdullah Türkoğlu Ortaokulu	45
İstanbul	Maltepe	Şehit Murat Naiboğlu İmam Hatip Ortaokulu	45
İstanbul	Maltepe	Güzin Dinçkök Ortaokulu	78
İstanbul	Maltepe	Hasan Şadoğlu Ortaokulu	67
İstanbul	Maltepe	Adnan Kahveci Ortaokulu	91
İstanbul	Maltepe	Şehit İbrahim Cengiz İmam Hatip Ortaokulu	38
İstanbul	Maltepe	İbb Barbaros Hayrettin Paşa Ortaokulu	89
İstanbul	Maltepe	Celal Avşar Ortaokulu	42
İstanbul	Maltepe	Emine-İbrahim Pekin Ortaokulu	45
İstanbul	Maltepe	Muhsine Zeynep Ortaokulu	55
İstanbul	Maltepe	İmdat Vakfı Dumlupınar Ortaokulu	36
İstanbul	Maltepe	Suzan Ahmet Yalkın Ortaokulu	33
İstanbul	Maltepe	Prof. Dr. Mustafa Zengin Ortaokulu	67
İstanbul	Maltepe	İBB Mahmut Bayram İmam Hatip Ortaokulu	35
İstanbul	Maltepe	İsmet Kuralkan Ortaokulu	7
İstanbul	Maltepe	Feyzullah Turgay Ciner Ortaokulu	64
İstanbul	Maltepe	Gülsuyu İmam Hatip Ortaokulu	22
İstanbul	Maltepe	Osmangazi İmam Hatip Ortaokulu	50
İstanbul	Maltepe	Albay Niyazi Esen Ortaokulu	13
İstanbul	Maltepe	Yılmaz Mızrak Ortaokulu	38
İstanbul	Maltepe	Ali Nar İmam Hatip Ortaokulu	40
İstanbul	Maltepe	Prof. Dr. Bekir Topaloğlu İmam Hatip Ortaokulu	19
İstanbul	Maltepe	Fındıklı İmam Hatip Ortaokulu	26
İstanbul	Maltepe	Şehit Sevgi Yeşilyurt İmam Hatip Ortaokulu	32
İstanbul	Maltepe	Altıntepe İmam Hatip Ortaokulu	6
		Toplam Öğretmen Sayısı	1244

Kaynak: İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün *(https://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/?ILKODU=34 & ILCEKODU=30) sayfasından erişilmiştir.*

.

Tablo 1'de İstanbul ilinin Maltepe ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin sayısının 1244 olduğu verilmiştir. Bu büyüklükte bir evrenden örneklem seçilimi için seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz

örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemine göre her bir okula eşit seçilme olasılığı verilir. Evrenden örnekleme alınacak öğretmen sayısını belirlemek amacıyla aşağıda verilen formül kullanılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2011, s. 94) :

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$$

Formülde yer alan simgelerin anlamları şöyledir:

n: Örneklem büyüklüğü

N: Evren büyüklüğü

t: Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q: İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

d: Duyarlılık (Örneklem hatası)

Evren için p tahmini yoksa p=q=0.5 alınabilir ve bu durumda varyans (pq) en yüksek değeri (.25) alır ve bu şekilde en büyük örneklem büyüklüğüne ulaşır. Evren tahmini için sapma miktarı d=.05, güven düzeyi (1-α) = 0.95 alınmıştır. Formülde değerleri yerine koyduğumuzda örneklem büyüklüğünün en az 294 kişiden oluşması gerektiğine karar verilmiştir. Ancak uygulama sırasında karşılaşılacak güçlüklerden en az şekilde etkilenmek ve örneklemin geçerliğini artırmak amacıyla 400 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir.

$$n = \frac{1244\ x\ (1{,}96)^2 x\ 0{,}5\ x\ 0{,}5}{(0{,}05)^2 x\ (1244-1) + (1{,}96)^2 x\ 0{,}5\ x\ 0{,}5} \cong 294$$

Maltepe ilçesinde bulunan 29 resmi ortaokulda görev yapan 465 öğretmene veri toplama aracı ulaştırılmıştır. Veri toplama araçlarından 413 tanesinin geri dönüşü sağlanmış, 13 tanesi uygun doldurulmadığı gerekçesiyle değerlendirilmeye alınmamış ve 400 tanesinin istatistiksel analize uygun olduğu görülmüş ve değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcı öğretmenlere dağıtılan veri toplama aracı ile geri dönen veri toplama aracı oranı %89 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonuçları ile ilgili olarak bir yargıya varabilmek için veri toplama araçlarının %80 oranında geri dönmesi gerektiği bilinmektedir (Balcı, 2005, s. 157). Buna göre bu araştırmada veri toplama araçlarının geri dönüş oranının yeterli olduğu görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin demografik bilgilerinin cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum ve çocuk sahibi olma değişkenlerine göre dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2
Öğretmenlerin Cinsiyet, Yaş, Kıdem, Medeni Durum ve Çocuk Sahibi Olma Değişkenlerine Göre Dağılımları

Değişken	*Alt değişkenler*	*n*	*%*
Cinsiyet	Kadın	314	78,5
	Erkek	86	21,5
	Toplam	*400*	*100*
Yaş	26 yaş ve altı	10	2,5
	27-33 yaş	116	29,0
	34-40 yaş	132	33,0
	41-47 yaş	85	21,3
	48 ve üzeri	57	14,2
	Toplam	*400*	*100*
Kıdem	1-5 yıl	49	12,3
	6-11 yıl	129	32,3
	12-17 yıl	96	24,0
	18-23 yıl	78	19,5
	24 yıl ve üzeri	48	12,0
	Toplam	*400*	*100*
Medeni Durum	Bekar	117	29,3
	Evli	283	70,8
	Toplam	*400*	*100*
Çocuk Sahibi Olma	Evet	261	65,3
	Hayır	139	34,8
	Toplam	*400*	*100*

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların cinsiyet dağılımlarında 314'ünün (%78.5) kadın ve 86'sının (%21.5) erkek olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların 10'u (%2.5) 26 yaş ve altında, 116'sı (%29) 27-33 yaşında, 132'si (%33) 34-40 yaşında, 85'i (%21.3) 41-47 yaşında ve 57'si (%14.2) 48 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların 49'u (%12.3) 1-5 yıl, 129'u (%32.3) 6-11 yıl, 96'sı (%24) 12-17 yıl, 78'i (%19.5) 18-23 yıl ve 48'i (%12) 24 yıl ve üzerinde kıdeme sahiptir. Katılımcıların medeni durumu incelendiğinde 117'si (%29,3) bekar ve 283'ü (%70,8) evlidir. Katılımcıların 261'i (%65,3) çocuk sahibi, 139'u (%34,8) çocuk sahibi değildir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel, sosyo-kültürel ve mesleki özelliklerin yer aldığı 5 demografik soru; ikinci bölümde ise Binarbaşı, (2006) tarafından *"Kütahya İlinde İlköğretim Okullarında Görev Yapan*

Öğretmenlerin Boş Zamanları Değerlendirme Alışkanlıklarının Tespiti ve İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere geliştirilen ve 68 likert tipli sorudan oluşan‘’Rekreatif Faaliyet Alanlarına Katılım Şekilleri, Düzeyleri, Katılamama Sebepleri ve Kişiye Kazandırdıkları" anket formu kullanılmıştır.

Veri aracının ilk bölümünde cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum ve çocuk sahipliği durumu ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde kullanılan anket formu ise yedi alt bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri ile ilgili sorular yer almaktadır. Bu kısımda toplam 15 soru yer almakta olup "Genellikle kitap ve gazete okurum.", "Genellikle müzik dinlerim." ve "Genellikle TV seyrederim." gibi ifadeler yer almaktadır. İkinci bölümde boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenlerine yönelik sorular yer almaktadır. Toplam 14 sorudan yer alan bu kısımda "Arkadaşlarımla birlikte olabileceğim için" ve "Fazla para harcamamı gerektirmediği için" gibi ifadeler yer almaktadır. Üçüncü bölümde boş zaman etkinliklerine genelde katılma şekli ile ilgili sorular yer almaktadır. Toplam 5 sorudan oluşan bu kısımda "genellikle öğrencilerimle" ve "genellikle arkadaşlarımla" gibi ifadeler yer almaktadır. Dördüncü bölümde boş zaman etkinliklerine genellikle katılma yerlerine yönelik sorular yer almaktadır. Bu kısımda ise toplam 8 soru yer almaktadır. Beşinci bölümde boş zaman etkinliklerine yönelmeye sebebiyet veren etkenlerin derecesi ile ilgili sorular yer almaktadır. Toplam 9 sorudan oluşan bu kısımda "aile", "arkadaş" ve "okul" gibi etkenlere yer verilmiştir. Altıncı bölümde boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkilere yönelik katılımcı görüşlerini ortaya koyan 9 soru yer almaktadır. Yedinci bölümde ise boş zaman etkinliklerine yeterince katılamama nedenlerine yönelik görüşleri ortaya koyan toplam 7 soru yer almaktadır. Anket formu içerisinde yer alan ifadeler için katılımcıların katılmıyorum, zayıf, orta, iyi ve katılıyorum tarzında cevap vermesi sağlanmıştır. Anket formunun alt bölümleri, madde numaraları ve madde sayıları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3
Rekreatif Faaliyet Alanlarına Katılım Şekilleri, Düzeyleri, Katılamama Sebepleri ve Kişiye Kazandırdıkları Anket Formu Alt Bölümleri, Madde Numaraları ve Madde Sayısı

Anket Formu Alt Bölümleri	Madde Numaraları	Madde Sayısı
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15	15
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14	14
Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Şekli	1, 2, 3, 4, 5	5
Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Yerleri	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8	8
Boş Zaman Etkinliklerine Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Derecesi	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	9
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9	9
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7	7

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı uygulama izni (Ek 3) için İstanbul Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğüne yapılan başvuru sonucunda anketin Ek 1'de verilen haliyle onay işlemleri tamamlanmıştır. Veri toplama aracı İstanbul Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün onayladığı şekli ile uygulanmıştır.

4.4. Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışmaları

Araştırmada kullanılan anketin geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları SPSS 21.0 ve AMOS 21.0 programı ile yapılmıştır ve %95 güven düzeyinde çalışılmıştır. Çalışmada anketin güvenirlik düzeyinin belirlenmesi için Cronbach's Alfa katsayısı, yapı geçerliğinin belirlenmesi için Açımlayıcı Faktör Analizi hesaplanmıştır. Faktörlerin yapısının belirlenmesinin ardından Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılarak faktör yapısı test edilmiş ve uyum indeksleri hesaplanmıştır.

Anket ifadelerinin güvenirliklerinin test edilmesinde Cronbach's Alpha tekniğine başvurulmuştur. Bilindiği üzere, güvenirlik herhangi bir ölçüme ait elde edilen genel puanların ve ölçeğe ait alt boyutların toplam puanların doğru, sağlam ve güçlülük düzeyini belirlemeye yönelik tahmini değerdir (Şencan, 2015, s. 15). Test sonucunda elde edilen alfa değeri (α) testin homojenliğinin göstergesi olarak kabul edilir ve ölçek ifadeleri Tablo 4'teki gibi aralıklandırılır (Tavşancıl, 2006, s. 29):

Tablo 4
Cronbach's Alpha Katsayısı İçin Güvenirlik Düzeyleri

Güvenirlik Katsayısı (α)	Güvenirlik Düzeyi
0.00≤ α <0.40	Ölçek güvenilir değildir.
0.40≤ α < 0.60	Ölçek düşük derecede güvenilirdir.
0.60≤ α < 0.80	Ölçek, oldukça güvenilirdir.
0.80≤ α < 1.00	Ölçek, yüksek derecede güvenilirdir.

Kaynak: Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. Ankara: Nobel.

Doğrulayıcı faktör analizi (DFA), kuramsal bir temelden destek alarak pek çok değişkenden oluşturulan faktörlerin (gizil değişkenlerin) gerçek verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmeye yönelik bir analizdir. Bir başka anlatımla DFA, önceden belirlenmiş ya da kurgulanmış bir yapının toplanan verilerle ne derece doğrulandığını incelemeyi amaçlar. Açımlayıcı faktör analizinde, belirli bir ön beklenti ya da denence olmaksızın faktör yükleri temelinde verinin faktör yapısı belirlenirken DFA, belirli değişkenlerin bir kuram temelinde önceden belirlenmiş faktörler üzerinde ağırlıklı olarak yer alacağı şeklindeki bir öngörünün sınanmasına dayanır (Sümer, 2000). DFA'da sınanan modelin yeterliğinin belirlenmesi için çok sayıda uyum indeksi kullanılmaktadır. Uyum indekslerinin kuramsal model ile gerçek veriler arasındaki uyumu değerlendirmelerinde birbirlerine göre güçlü ve zayıf yönlerinin olması nedeniyle modelin uyumunun ortaya konulması için birçok uyum indeksi değerinin kullanılması önerilir (Cole, 1987; Sümer, 2000). Doğrulayıcı faktör analizinde kullanılan uyum indekslerine ilişkin normal değerler ve kabul edilebilir değerler Tablo 5'te verilmiştir:

Tablo 5
Doğrulayıcı Faktör Analizinde Kullanılan Uyum İndekslerine İlişkin Mükemmel ve Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri

Uyum İndeksleri	Normal Değer	Kabul Edilebilir Değer
$\chi 2$/sd	<2	<5
GFI	>0.95	>0.90
AGFI	>0.95	>0.90
CFI	>0.95	>0.90
RMSEA	<0.05	<0.08
RMR	<0.05	<0.08

Kaynaklar: (Munro, 2005; Schreiber, Nora, Stage, Barlow and King, 2006;; Şimşek, 2007; Hooper and Mullen 2008; Schumacker and Lomax, 2010; Waltz,Strcikland and Lenz 2010; Wang and Wang, 2012).

Tablo 5'te verilen uyum indekslerinden en sık kullanılanları şunlardır (Cole, 1987; Sümer, 2000);

- Ki-Kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness)
- İyilik Uyum İndeksi (GFI)
- Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (AGFI)
- Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)
- Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI)
- Ortalama Hataların Karekökü (RMR veya RMS)
- Yaklaşık Hataların Ortalama Kareköküdür (RMSEA).

Anketin yapı geçerliliğini test etmek için 400 öğretmenden toplanan veriler SPSS programı ile faktör analizine tabi tutulmuştur. Anketin faktör analizine uygun olup olmadığını anlamak amacıyla KMO ve Bartlett testi yapılmıştır. KMO katsayısı örneklemin büyüklüğünü test etmek için hesaplanırken normal dağılım koşulu Bartlett testiyle incelenmektedir. Bu kapsamda KMO testi ölçüm sonucunun 0.50 ve daha üstü (KMO> 0.50) , Bartlett küresellik testi sonucunun da istatistiksel olarak anlamlı olması gerekmektedir (Jeong, 2004, s. 70).

Geçerlilik çalışmasında açımlayıcı faktör analizinden (AFA) sonra doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. DFA psikolojik yapıyı değerlendiren AFA'nın bir uzantısı şeklinde kabul edilebilir. AFA bir belirleme işlevini, hipotez kurmaya yönelik bilgi edinmeyi sağlamaya çalışırken, DFA belirlenen bu faktörler arasında yeterli düzeyde ilişkinin olup olmadığını, hangi değişkenlerin hangi faktörlerle ilişkili olduğunu, faktörlerin birbirlerinden bağımsız olup olmadıklarını, faktörlerin modeli açıklamakta yeterli olup olmadığını sınamak için kullanılır (Erkorkmaz, Etikan, Demir, Özdamar & Sanisoğlu, 2013).

Tablo 6
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,816
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1243,760
	df	78
	Sig.	,000

Tablo 6 incelendiğinde Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,816 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör

analizi için uygundur (KMO>0,500). Bartlett testi kapsamında X^2 değeri 1243,760 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri için Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Faktör Yükü	Açık Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Genellikle müzikli eğlence yerlerine giderim	,720	31,557	,812
Genellikle müzik dinlerim	,677		
Genellikle sinema ve tiyatroya giderim	,664		
Genellikle ilmi ve kültürel faaliyetlere katılırım	,647		
Genellikle spor yaparım	,599		
Genellikle arkadaş ziyaretlerine giderim	,542		
Genellikle çarşı, pazar, fuar, park gibi gezintilere çıkarım	,539		
Genellikle sivil toplum örgütleri ve derneklerin faaliyetlerine katılırım	,538		
Genellikle kafeterya, öğretmen evi, lokal gibi yerlere giderim	,537		
Genellikle kitap ve gazete okurum	,491		
Genellikle bir müzik aleti çalarım, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılırım	,420		
Genellikle spor yarışmalarını izlerim	,413		
Genellikle beceri gerektiren el işleri ve sanatla uğraşırım	,397		

Tablo 7'de görüldüğü üzere yapılan faktör analizi sonucuna göre anketin faktör yükleri 0,397 ile 0,720 arasında değişen 13 madde ve tek faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Faktör yükünün 0,100'den küçük olması nedeniyle 3. ve 13. maddeler analizden çıkarılmıştır. Anketin toplam varyansı açıklama oranı %31,557; güvenirlik katsayısı 0,812'dir. Buna göre anketin güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

Tablo 8
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,816
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1661,488
	Df	91
	Sig.	,000

Tablo 8 incelendiğinde Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,816 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur (KMO>0,500). Bartlett testi kapsamında X^2 değeri 1661,488 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 9
Boş Zamanlar Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri için Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Faktör Yükü	Açık Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili hazırlanmış programların olması	,683	32,302	,828
Sağlığımı korumak için	,656		
Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili tesis ve araç-gereçlerin yeterli olması	,656		
Güzel bir ortam sağlamak için	,649		
Faaliyet merkezine kolayca ulaşabildiğim için	,630		
Alışkanlık kazandığım ve bu alışkanlığı sürdürmek için	,599		
Rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için	,576		
En iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için	,574		
Sağlığımı kazanmak için	,545		
Aldığım eğitimin yönlendirilmesi	,532		
Arkadaşlarımla birlikte olabileceğim için	,528		
Faaliyetlere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısının olmadığı için	,447		
Fazla para harcamamı gerektirmediği için	,438		
Kilo problemlerim yüzünden	,322		

Tablo 9'de görüldüğü üzere yapılan faktör analizi sonucuna göre anketin faktör yükleri 0,322 ile 0,683 arasında değişen 14 madde ve tek faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Anketin toplam varyansı açıklama oranı %32,302; güvenirlik katsayısı 0,828'dir. Buna göre anketin güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

Tablo 10
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,911
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2115,601
	df	36
	Sig.	0,000

Tablo 10 incelendiğinde Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,911 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur (KMO>0,500). Bartlett testi kapsamında X^2 değeri 2115,601 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 11
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler için Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Faktör Yükü	Açık Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Rahatlatıcı ve can sıkıntılarından uzaklaştırıcı buluyorum	,820	58,807	,904
Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum	,818		
Mutlu edici buluyorum ve zevk alıyorum	,795		
İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum, çevrem genişliyor	,790		
Sağlığıma olumlu etki yapıyor	,775		
Dinlendirici buluyorum	,769		
Eğitici buluyorum	,754		
Farklı yaşantılar buluyorum	,750		
Sosyal statü sağlıyor	,609		

Tablo 11'de görüldüğü üzere yapılan faktör analizi sonucuna göre anketin faktör yükleri 0,609 ile 0,820 arasında değişen 9 madde ve tek faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Anketin toplam varyansı açıklama oranı %58,807; güvenirlik katsayısı 0,904'tür. Buna göre anketin güvenirlik düzeyi çok yüksektir.

Tablo 12
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri için KMO ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,807
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	722,338
	Df	21
	Sig.	,000

Tablo 12 incelendiğinde Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri için yapılan faktör analizinde KMO değeri 0,807 olarak hesaplanmıştır. Buna göre örneklem sayısı faktör analizi için uygundur (KMO>0,500). Bartlett testi kapsamında X^2 değeri 722,338 ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). KMO ve Bartlett testi sonucuna göre verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 13
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri için Faktör Analizi Sonuçları

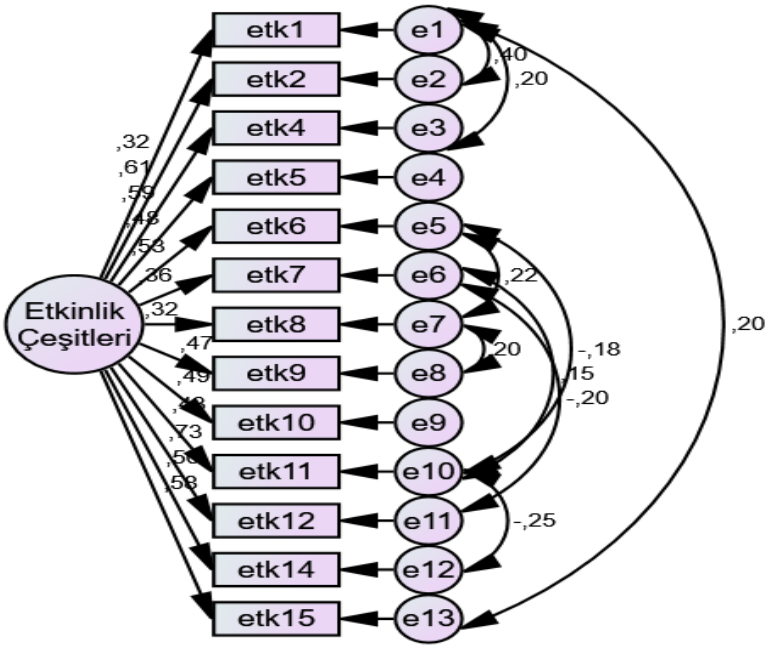
Madde	Faktör Yükü	Açık Varyans Oranı	Cronbach's Alpha
Bulunduğum çevre bu tür faaliyetlere katılmama engel oluyor	,768		
Faaliyetlere yönlendirecek arkadaş ve sosyal çevre teşviklerine sahip değilim	,752		
Etkinliklere katılmamı teşvik edici tesis, araç-gereç yeterli değil, programları bana uymuyor	,709		
Hangi faaliyeti nasıl ve niçin yapacağına dair bir bilgiye sahip değilim	,698	44,164	,773
Serbest zamanları belirli faaliyetlerle doldurmak gibi bir alışkanlığım yok	,691		
Ekonomik yetersizlik	,493		
İlgili kurumların bana hitap eden programları olmadığı için	,477		

Tablo 13'de görüldüğü üzere yapılan faktör analizi sonucuna göre anketin faktör yükleri 0,477 ile 0,768 arasında değişen 7 madde ve tek faktörden oluştuğu belirlenmiştir. Anketin toplam varyansı açıklama oranı %44,164; güvenirlik katsayısı 0,773'tür. Buna göre anketin güvenirlik düzeyi oldukça yüksektir.

Tablo 14
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerine Ait DFA Sonuçları

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri
$\chi 2/sd$ <5	3,033
GFI >0.90	0,941
AGFI >0.90	0,905
CFI >0.90	0,904
RMSEA <0.08	0,071
RMR <0.08	0,068

Tablo 14 incelendiğinde Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri için yaplan DFA analizinde hesaplanan tüm uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum indekslerini sağladığı görülmektedir. DFA analizinde oluşturulan yol diyagramı *Şekil 3*'te verilmiştir.

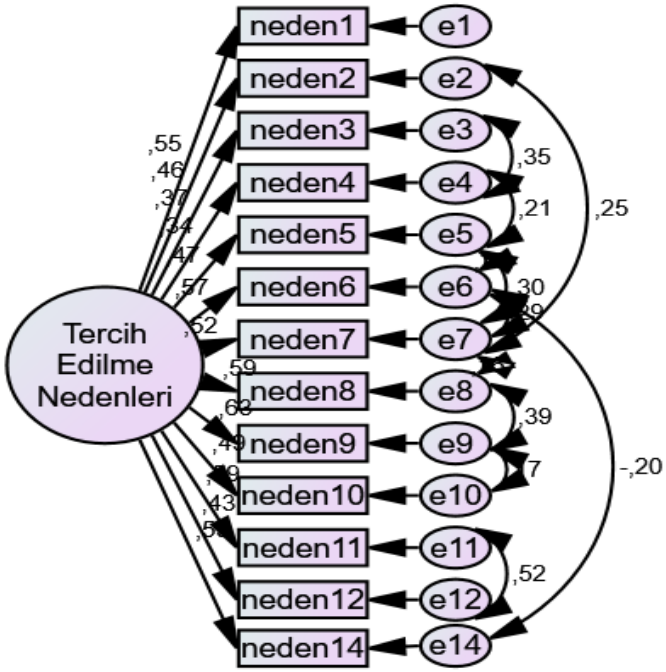


Şekil 3. Boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri DFA sonuçları: Yol diyagramı

Tablo 15
Boş Zamanlar Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenlerine Ait DFA Sonuçları

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri
$\chi 2/sd$ <5	2,883
GFI >0.90	0,943
AGFI >0.90	0,904
CFI >0.90	0,933
RMSEA <0.08	0,069
RMR <0.08	0,073

Tablo 15 incelendiğinde Boş Zamanlar Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri için yapılan DFA analizinde hesaplanan tüm uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum indekslerini sağladığı görülmektedir. Yapılan DFA analizinde oluşturulan yol diyagramı *Şekil 4*'te verilmiştir. Estimate düşüklüğü nedeniyle 13.madde analizden çıkarılmıştır.

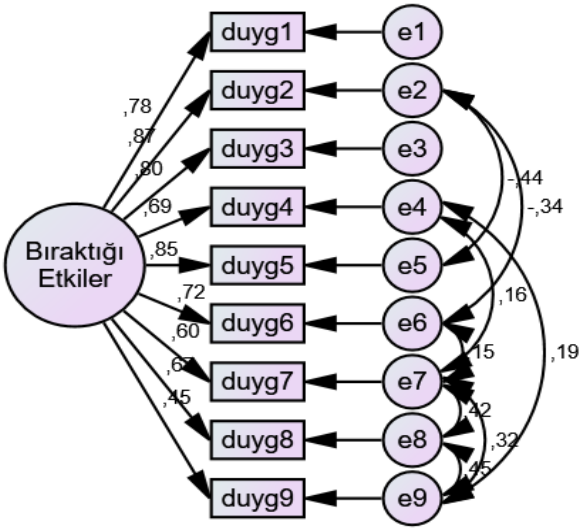


Şekil 4. Boş zaman etkinliklerinin tercih edilme nedenlerine ait DFA sonuçları: Yol diyagramı

Tablo 16
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkilere Ait DFA Sonuçları

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri
$\chi 2/sd$ <5	3,583
GFI >0.90	0,961
AGFI >0.90	0,909
CFI >0.90	0,977
RMSEA <0.08	0,080
RMR <0.08	0,049

Tablo 16 incelendiğinde Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler için yapılan DFA analizinde hesaplanan tüm uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum indekslerini sağladığı görülmektedir. DFA analizinde oluşturulan yol diyagramı *Şekil 5*'de verilmiştir.

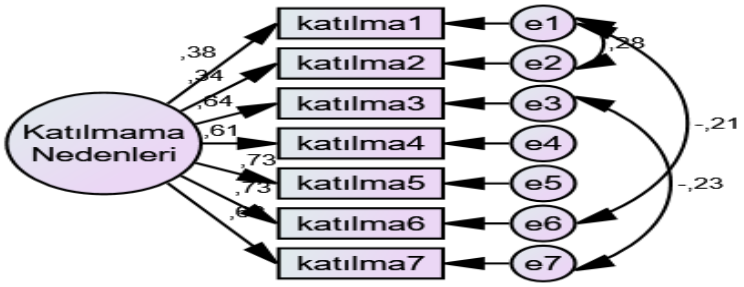


Şekil 5. Boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkilere ait DFA sonuçları: Yol diyagramı

Tablo 17
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenlerine Ait DFA Sonuçları

Kabul Edilebilir Uyum İndeksleri	Hesaplanan Uyum İndeksleri
$\chi 2$/sd <5	2,963
GFI >0.90	0,977
AGFI >0.90	0,942
CFI >0.90	0,969
RMSEA <0.08	0,070
RMR <0.08	0,052

Tablo 17 incelendiğinde Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri için yaplan DFA analizinde hesaplanan tüm uyum indekslerinin kabul edilebilir uyum indekslerini sağladığı görülmektedir. DFA analizinde oluşturulan yol diyagramı *Şekil 6*'da verilmiştir.



Şekil 6. Boş zaman etkinliklerine yeterince katılmama nedenlerine ait DFA sonuçları: Yol diyagramı

Geçerlilik çalışmaları doğrultusunda anketin yapı geçerliliğini test etmek için 400 öğretmenden toplanan veriler AMOS 21.0 programı ile doğrulayıcı faktör analizine (DFA) tabi tutulmuş ve anketin alt bölümlerinden dördünün DFA sonucunda uyum değerlerinin yeterli düzeyde olduğu, üçünün uyum değerlerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Uyum değerlerini sağlamayan alt bölümler istatistik analizlerine dahil edilmemiştir. Uyum değerlerini sağlayan alt bölümlerden elde edilen değerler ise özgün ölçekteki yapıyı doğrulamaktadır.

4.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama aracı, İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınan yasal izin belgesi ile örneklemi oluşturan okullara (Tablo 1) gidilerek, 2018-2019 öğretim yılının ikinci döneminde araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulama esnasında uygulayıcıya gerekli uyarılar yapılarak, yönergeler sözel olarak da ifade edilmiştir. Anketlerin cevaplanması esnasında öğretmenlerin isim ve soyisim bilgileri talep edilmemiş, böylece gizlilik esasından hareketle ankette yer alan sorulara objektif yanıtlar verilmesi desteklenmiştir. Gönüllülük esasına göre cevaplandırılan anketler, dağıtıldıktan yaklaşık iki hafta sonra toplanmış ve böylece veri toplama aşaması tamamlanmıştır. Örneklemdeki okullara 465 adet veri aracı dağıtılmış dağıtılan ölçeklerden 413 tanesine geri dönüş yapılmış ve hedeflenen sayıya ulaşılmıştır. Yapılan incelemede 13 ölçeğin bazı maddeleri boş bırakıldığından devre dışı bırakılmış, 400 ölçek değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmanın alt problemlerinin çözümlenmesi amacıyla, ölçekler aracılığıyla toplanan verilerin çözümlenmesinde SPSS 21 paket programından (Statistical Package for the Social Science) yararlanılmıştır. Kullanılacak istatistiki analizlerin belirlenmesi amacıyla öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği normallik testi ile kontrol edilmiştir. Normallik testi araştırmada, anket yöntemi sonucu elde edilen verilerin

çözümlenmesinde kullanılır. Bu test, parametrik test yöntemlerinin kullanılabilirliğinin temel bir şartı olan "verilerin normal bir dağılıma sahip olma" koşulunu ortaya koyan bir test tekniğidir. Kurtosis ve Skewness değerleri -1,5 ile +1,5 arasında olduğu zaman normal dağılım olduğu kabul edilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2007). Bu koşulun yerine geldiği durumlarda verilerin normal dağılıma sahip olduğu varsayılır. Tablo 18'de verilen Skewness ve Kurtosis değerlerinden de anlaşılacağı üzere puanlardan elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayıları -1,5 ile +1,5 arasında olduğundan, anket uygulaması sonucunda elde edilen verilerin normal bir dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle araştırmada parametrik test yöntemleri tercih edilmiştir. Verilerin analizinde istatistiki yöntem olarak; frekans *(f),* aritmetik ortalama *( )* ve standart sapma; değişkenler arası farklılıkların incelenmesinde bağımsız grup t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA), ortaya çıkan farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu tespit etmek amacı ile Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır.

Tablo 18
Normallik Testi Sonuçları

Alt Bölümler		İstatistik	Standart Hata
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	Skewness	,207	,122
	Kurtosis	,064	,243
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri	Skewness	-,234	,122
	Kurtosis	-,012	,243
Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Şekli	Skewness	,220	,122
	Kurtosis	,299	,243
Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Yerleri	Skewness	,277	,122
	Kurtosis	-0,67	,243
Boş Zaman Etkinliklerine Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Derecesi	Skewness	,220	,122
	Kurtosis	-,033	,243
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler	Skewness	-1,029	,122
	Kurtosis	,880	,243
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri	Skewness	,560	,122
	Kurtosis	,083	,243

Bağımsız Gruplar T Testi: Bağımsız iki grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir.

Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA): Bağımsız k sayıda grubun (k>2) nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir. Söz konusu testlerin uygulanabilmesi için her iki grubun normal dağılım varsayımını sağlaması gerekir (Özdamar, 2004, s. 490-528).

Anket formunda alt boyutların ortalama değerleri yorumlanırken, söz konusu anketteki maddeler (1) Katılmıyorum, (2) Zayıf, (3) Orta, (4) İyi, (5) Katılıyorum olmak üzere beşli Likert ölçeği ile derecelendirilerek kodlanmıştır. Anketin uygulandığı öğretmenlerin yanıtlarından ortaya çıkan puanlar 5.00-1.00= 4.00 puanlık bir genişliğe sahiptir. Genişlik 5'e bölünerek (4:5=0,8) aralıklar saptanmıştır. Buna göre; 4.21-5.00 (katılıyorum), 4.20-3.41 (iyi), 3.40-2.61 (orta), 2.60-1.81 (zayıf), 1.80-1.00 (katılmıyorum) olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, temel problem cümlesine dayalı olarak belirlenen alt problemlerinin bulgularına ve bu bulgulara ilişkin değerlendirmelere sırayla yer verilmiştir.

5.1. Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın alt problemlerinden "Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinlikleri hangi düzeydedir?" problemine ait bulgular değerlendirilmesi amacıyla yapılan analizlerde standart sapma ve aritmetik ortalama tekniklerinden yararlanılmıştır. Ankete ait alt bölümler olan boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri, etkinliklerin tercih edilme nedenleri, etkinliklere katılım şekli, katılım yerleri, yönlenmeye sebep olan etkenler, boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler ve katılamama nedenleri ayrı ayrı incelenmiştir.

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin boş zamanlarında tercih ettikleri etkinlik çeşitlerine yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Bu kısımda her bir ifade için öğretmen sayıları, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin boş zamanlarında tercih ettikleri etkinlik çeşitlerine yönelik dağılımlar Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	n	Min	Max	$\bar{X}$	S
1.Genellikle kitap ve gazete okurum.	400	1	5	4,03	1,06
2.Genellikle müzik dinlerim.	400	1	5	3,66	1,17
3. Genellikle TV seyrederim.	400	1	5	2,87	1,23
4.Genellikle sinema ve tiyatroya giderim.	400	1	5	3,02	1,15
5.Genellikle çarşı, pazar, fuar, park gibi gezintilere çıkarım.	400	1	5	3,47	1,11
6.Genellikle spor yaparım	400	1	5	2,73	1,20
7.Genellikle beceri gerektiren el işleri ve sanatla uğraşırım.	400	1	5	2,50	1,31
8.Genellikle spor yarışmalarını izlerim.	400	1	5	2,17	1,15
9.Genellikle sivil toplum örgütleri ve derneklerin faaliyetlerine katılırım	400	1	5	1,81	0,98
10.Genellikle kafeterya, öğretmen evi, lokal gibi yerlere giderim.	400	1	5	2,17	1,12
11.Genellikle bir müzik aleti çalarım, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılırım.	400	1	5	1,73	1,11
12.Genellikle müzikli eğlence yerlerine giderim.	400	1	5	2,43	1,23
13.Genellikle internette vakit geçiririm veya bilgisayar oyunu oynarım.	400	1	5	2,65	1,20
14.Genellikle arkadaş ziyaretlerine giderim.	400	1	5	3,46	1,08
15.Genellikle ilmi ve kültürel faaliyetlere katılırım.	400	1	5	3,06	1,14
Toplam	400	1,15	4,85	2,79	0,63

Tablo 19 incelendiğinde öğretmenlerin en çok tercih ettiği maddenin "Genellikle kitap ve gazete okurum." ($\bar{X}$= 4,03) olduğu ortaya çıkmıştır. Bu madde dışında "Genellikle müzik dinlerim." ve "Genellikle arkadaş ziyaretlerine giderim." maddelerinin de sık tercih edildiği ve yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür. Bu kısımda katılımcıların en az tercih ettikleri maddenin ise "Genellikle bir müzik aleti çalarım." ($\bar{X}$= 1,73) olduğu ortaya çıkmıştır. Standart sapma değerleri incelendiğinde ise görüş birliğinin en fazla görüldüğü madde "Genellikle sivil toplum örgütleri ve derneklerin faaliyetlerine katılırım." (S=.98); görüş ayrılıklarının en fazla görüldüğü madde ise "Genellikle beceri gerektiren el işleri ve sanatla uğraşırım." (S=1.31) olmuştur. Öğretmenlerin boş zamanlarında tercih ettikleri etkinlik çeşitlerine yönelik puan ortalaması ($\bar{X}$ =2.79) dikkate alındığında, öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini "orta" düzeyde tercih ettiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin boş zaman etkinlikliklerini yeterli düzeyde tercih etmedikleri söylenebilir.

Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenlerine yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Bu kısımda her bir ifade için öğretmen sayıları, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenlerine yönelik dağılımlar Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 20
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenlerine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri	N	1	5	$\bar{X}$	S
1. En iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için	400	1	5	3,86	1,15
2.Arkadaşlarımla birlikte olabileceğim için	400	1	5	3,86	1,10
3.Fazla para harcamamı gerektirmediği için	400	1	5	2,89	1,29
4.Faaliyetlere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısının olmadığı için	400	1	5	3,08	1,51
5.Rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için	400	1	5	4,10	1,04
6.Faaliyet merkezine kolayca ulaşabildiğim için	400	1	5	3,47	1,17
7.Güzel bir ortam sağlamak için	400	1	5	4,07	1,02
8.Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili tesis ve araç-gereçlerin yeterli olması	400	1	5	3,45	1,11
9.Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili hazırlanmış programların olması	400	1	5	3,30	1,16
10.Aldığım eğitimin yönlendirilmesi	400	1	5	3,13	1,23
11.Sağlığımı korumak için	400	1	5	3,43	1,25
12.Sağlığımı kazanmak için	400	1	5	2,99	1,34
13.Kilo problemlerim yüzünden	400	1	5	2,16	1,24
14.Alışkanlık kazandığım ve bu alışkanlığı sürdürmek için	400	1	5	3,31	1,27

Tablo 20 incelendiğinde öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenlerine yönelik dağılımlarda, öğretmenlerin en çok "Rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için" ($\bar{x}$= 4,10) boş zaman etkinliklerini tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Bu kısımda öğretmenlerin "Kilo problemlerim yüzünden" nedenini ($\bar{X}$=2,10) boş zaman etkinliklerini tercih etme sebebi olarak görmedikleri ortaya çıkmıştır. . Standart sapma değerleri incelendiğinde ise görüş birliğinin en fazla görüldüğü madde "Güzel bir ortam sağlamak için" (S=1.02); görüş ayrılıklarının en fazla görüldüğü madde ise "Fazla para harcamamı gerektirmediği için" (S=1.29) olmuştur. Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerinden sonra rahatlamış ve mutlu hissetmesi boş zaman etkinliklerinin önemi ve gerekliliğiyle açıklanabilir.

Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Şekli

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine genelde katılım şekline yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Bu kısımda her bir ifade için öğretmen sayıları, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Söz konusu ölçek ifadelerine yönelik ortalama değer aralıkları Tablo 21'de verildiği şekilde sınıflandırılmıştır.

Tablo 21
Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Şekline Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Şekli	n	Min	Max	$\bar{X}$	S
1.Genellikle yanlız	400	1	5	2,73	1,38
2.Genellikle ailemle	400	1	5	3,29	1,29
3. Genellikle arkadaşlarımla	400	1	5	3,67	1,14
4.Genellikle öğrencilerimle	400	1	5	1,92	1,01
5.Genellikle uzman kişilerin rehberliğinde	400	1	5	2,14	1,15

Tablo 21 incelendiğinde boş zaman etkinliklerine genelde katılım şeklinde öğretmenlerin en çok arkadaşlarıyla ($\bar{X}$=3,67); en az ise öğrencileriyle ($\bar{X}$=1,92) boş zaman etkinliklerine katıldığı ortaya çıkmıştır. Standart sapma değerlerine bakıldığında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine öğrencileriyle (S=1,01) pek katılmadıkları konusunda görüş birliğinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine öğrencileriyle az katılması toplumumuzda öğrenci-öğretmen ilişkisinin daha resmi ve mesafeli olmasıyla açıklanabilir. Ayrıca öğretmenlerin okul içinde yoğun ve kalabalık bir ortamda çalışması ve yorulması, öğrencilerle boş zaman etkinliklerine katılmama nedenleri arasında olabilir.

Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Yerleri

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin boş zamanlarına genelde katıldıkları yerlere yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Bu kısımda herbir ifade için öğretmen sayıları, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılma yerlerine yönelik dağılımlar Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22
Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Yerlerine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Yerleri	n	Min	Max	$\bar{X}$	S
1.Ev	400	1	5	3,54	1,27
2.Okul	400	1	5	2,67	1,24
3.Spor Tesisleri	400	1	5	2,60	1,35
4.Oyun Salonları	400	1	5	1,69	0,94
5.Dernek, lokal, sendika vb. Yerler	400	1	5	1,95	1,13
6.Açık ve Kırsal Alanlar	400	1	5	3,77	1,23
7.Kafeterya-Restoran	400	1	5	3,42	1,27
8.El Sanatları Uygulama Merkezleri	400	1	5	1,91	1,08

Tablo 22 incelendiğinde öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılma yerlerine yönelik dağılımlarda en yüksek ortalamanın "Açık ve kırsal alanlar" ($\bar{X}$=3,77); boş zaman etkinliklerini gerçekleştirdiği yerler içinde en düşük ortalamanın da "Oyun salonları" ($\bar{X}$=1,69) olduğu ortaya çıkmıştır. Standart sapma değerlerine bakıldığında boş zaman etkinliklerine genellikle katılma yerleri arasında "Oyun Salonları" (S=0,94) maddesinde görüş birliğinin yüksek olduğu görülmüştür.

Öğretmenler gün içinde zamanının çoğunu okul ortamı içinde ya da evinde geçirmektedir. Bu nedenle kapalı ortamlardan uzak durup boş zamanlarını genellikle açık ve kırsal alanlarda geçirmeyi tercih etmiş olabilirler.

Boş Zaman Etkinliklerine Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Derecesi

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine yönlenmeye sebep olan etkenlere yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Bu kısımda herbir ifade için öğretmen sayıları, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine yönlendirmeye sebep olan etkenlere yönelik dağılımlar Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23
Boş Zaman Etkinliklerine Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Derecesine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler

Boş Zaman Etkinliklerine Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Derecesi	n	Min	Max	$\bar{X}$	S
1.Yazılı ve Görsel Basın (radyo, t.v, dergi, gazete, kitap, sinema, bilgisayar- internet)	400	1	5	3,65	1,31
2. Aile	400	1	5	3,46	1,28
3.Arkadaş	400	1	5	3,75	1,17
4.Okul	400	1	5	2,68	1,29
5.Kulüp	400	1	5	1,92	1,11
6.Antrenör	400	1	5	1,67	1,02
7. İlgili kamu ve özel kuruluşların yaptıkları cazip programlar	400	1	5	2,26	1,23
8. Görev yapılan okulun serbest zamanları değerlendirecek imkanlara sahip olması	400	1	5	1,99	1,20
9. İlin boş zamanları değerlendirmeye yönelik imkanlara sahip olması	400	1	5	2,98	1,55

Tablo 23 incelendiğinde öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine yöneltmeye sebebiyet veren etkenlere yönelik dağılımlarda en yüksek ortalamaya ait maddenin "Arkadaş" ($\bar{X}$=3,75); en düşük ortalamaya ait maddenin ise "Antrenör" ($\bar{X}$=1,67) olduğu ortaya çıkmıştır. "Antrenör" (S=1,02) maddesinin boş zaman etkinliklerine yöneltmeye sebebiyet veren etkenlere yönelik dağılımlarda en az etkiye sahip olduğu konusunda katılımcıların görüş birliğinin yüksek olduğu standart sapma değerine bakıldığında görülmüştür.

Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkileri ortaya koyan sorulara vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Bu kısımda herbir ifade için öğretmen sayıları, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerde boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkilere yönelik dağılımlar Tablo 24'de verilmiştir.

Tablo 24
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkilere Göre Tanımlayıcı İstatistikler

Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler	N	Min	Max	x̄	S
1.Dinlendirici buluyorum.	400	1	5	4,35	0,88
2.Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum.	400	1	5	4,20	0,97
3.Mutlu edici buluyorum ve zevk alıyorum.	400	1	5	4,37	0,87
4.Eğitici buluyorum.	400	1	5	3,95	1,12
5.Rahatlatıcı ve can sıkıntılarından uzaklaştırıcı buluyorum.	400	1	5	4,27	0,97
6.Sağlığıma olumlu etki yapıyor.	400	1	5	3,99	1,15
7.Farklı yaşantılar buluyorum.	400	1	5	3,86	1,25
8.İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum, çevrem genişliyor.	400	1	5	3,92	1,19
9.Sosyal statü sağlıyor.	400	1	5	3,39	1,39
Toplam	400	1	5	4,03	0,83

Tablo 24'de boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler incelendiğinde öğretmenlere ait en yüksek ortalamanın "Mutlu edici buluyorum ve zevk alıyorum." ($\bar{X}$=4,37); en düşük ortalamanın ise "Sosyal statü sağlıyor." ($\bar{X}$=3,39) maddesi olduğu ortaya çıkmıştır. Standart sapma değerlerine bakıldığında "Mutlu edici buluyorum ve zevk alıyorum." (S=0,87) maddesinin öğretmenlerin görüş birliğinin en yüksek madde olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin boş zamanlarında tercih ettikleri etkinliklerin bıraktığı etkilere yönelik puan ortalaması ($\bar{X}$ =4.03) dikkate alındığında, öğretmenlere boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkilerin "iyi" düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerde boş zaman etkinlikliklerinin bıraktığı etkilerin olumlu yönde ve yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Öğretmenlik mesleği yorucu ve stresli bir meslektir. Bu nedenle öğretmenlerin dinlenmeye ve mutlu hissetmeye oldukça ihtiyaçları vardır. Boş zaman etkinliklerinden sonra olumlu hissedilmesi bundan kaynaklanmış olabilir.

Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri

Araştırmanın bu kısmında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine yeterince katılamama nedenlerini ortaya koyan sorulara vermiş oldukları cevaplar yer almaktadır. Bu kısımda herbir ifade için öğretmen sayıları, aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 25
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenlerine Göre Tanımlayıcı İstatistikler

Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri	n	Min	Max	$\bar{X}$	S
1.İlgili kurumların bana hitap eden programları olmadığı için	400	1	5	2,97	1,36
2.Ekonomik yetersizlik	400	1	5	2,77	1,36
3.Hangi faaliyeti nasıl ve niçin yapacağıma dair bir bilgiye sahip değilim.	400	1	5	2,19	1,15
4.Serbest zamanları belirli faaliyetlerle doldurmak gibi bir alışkanlığım yok	400	1	5	2,07	1,19
5.Bulunduğum çevre bu tür faaliyetlere katılmama engel oluyor.	400	1	5	1,74	1,07
6.Faaliyetlere yönlendirecek arkadaş ve sosyal çevre teşviklerine sahip değilim.	400	1	5	1,86	1,08
7.Etkinliklere katılmamı teşvik edici tesis, araç-gereç yeterli değil, programları bana uymuyor.	400	1	5	2,1	1,21
Toplam	400	1	5	2,24	0,78

Tablo 25 incelendiğinde öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılmama nedenlerine yönelik dağılımlarında en önemli nedenin en yüksek ortalamaya sahip olduğundan "İlgili kurumların bana hitap edecek programları olmadığı için" ($\bar{X}$=2,97) ve "Ekonomik yetersizlik" ($\bar{X}$=2,77) maddeleri; en etkisiz nedenin ise en düşük ortalamayla "Bulunduğum çevre bu tür faaliyetlere katılmama engel oluyor." ($\bar{X}$=1,74) maddesi olduğu ortaya çıkmıştır. Standart sapma değerlerine bakıldığında "Bulunduğum çevre bu tür faaliyetlere katılmama engel oluyor." (S=1,07) maddesinde katılımcıların görüş birliğinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bulgulara göre boş zaman etkinlikleri için İstanbul ilinin imkanları düşünüldüğünde öğretmenlerin kendilerine hitap edecek program olmamasından ziyade bilgilendirmeye ve yönlendirmeye ihtiyacı olduğu söylenebilir.

5.2.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre İncelenmesi

Araştırmanın alt problemlerinden "Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" problemi için cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek

üzere bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda Tablo 26'da sunulmuştur.

Tablo 26
Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine göre Karşılaştırılması (t-Testi Sonuçları)

Alt Bölümler	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	t	p
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	Kadın	314	2,79	0,61	,25	,806
	Erkek	86	2,77	0,71		
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri	Kadın	314	3,51	0,69	2,80	,005*
	Erkek	86	3,27	0,67		
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler	Kadın	314	4,14	0,78	5,04	,000*
	Erkek	86	3,64	0,90		
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri	Kadın	314	2,19	0,77	-2,52	,012*
	Erkek	86	2,43	0,82		

*p< 0.05

Tablo 26 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır [t =,25; p> 0,05]. Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri açısından ise cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [t=2,80; p<0,05]. Kadın öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}$ =3,51), erkek öğretmenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$ = 3,27) daha yüksektir. Buna göre kadınların Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri puan ortalaması daha büyüktür.

Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler açısından cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [t=5,04; p<0,05]. Kadın öğretmenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}$ =4,14), erkeklerin öğretmenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =3,64) yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre kadın öğretmenlerin Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler puan ortalaması daha büyüktür.

Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri açısından cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [t=-2,52; p<0,05]. Kadın öğretmenlerin puan ortalamasının ($\bar{X}$ =2,19), erkek öğretmenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =2,43) düşük olduğu görülmüştür. Buna göre erkek öğretmenlerin Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri puan ortalaması daha büyüktür. Kadınların boş zaman etkinliklerine katılım oranının erkeklerden yüksek çıkması ev işleri ve çocuk bakımıyla ilgili sorumlulukları erkeklerden fazla olduğu için rahatlamaya ve dinlenmeye daha çok ihtiyaç duymasıyla açıklanabilir.

5.3.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşleri nin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

Araştırmanın alt problemlerinden "Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" problemi için yaş değişkenine göre anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek üzere ANOVA testi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 27'de sunulmuştur.

Tablo 27
Öğretmenlerin Boş Zamanları Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması (ANOVA Sonuçları)

Alt Bölümler	Yaş	n	$\bar{X}$	S	F	p	Tukey
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	26 ve altı	10	2,52	0,69	4,04	,003*	2>3
	27-33	116	2,98	0,62			2>4
	34-40	132	2,70	0,60			
	41-47	85	2,73	0,61			
	47 ve üzeri	57	2,73	0,70			
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri	26 ve altı	10	3,15	0,60	1,996	,094	
	27-33	116	3,52	0,62			
	34-40	132	3,43	0,74			
	41-47	85	3,56	0,59			
	47 ve üzeri	57	3,30	0,83			
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler	26 ve altı	10	3,61	0,77	3,69	,006*	2>5
	27-33	116	4,19	0,68			
	34-40	132	4,00	0,82			
	41-47	85	4,10	0,78			
	47 ve üzeri	57	3,75	1,07			
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri	26 ve altı	10	2,76	0,89	1,998	,094	
	27-33	116	2,15	0,64			
	34-40	132	2,23	0,81			
	41-47	85	2,36	0,87			
	47 ve üzeri	57	2,21	0,81			

*p< .05

Tablo 27 incelendiğinde öğretmenlerin Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri açısından yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=4,04; p<0,05]. 26 yaş ve daha küçük olanların puan ortalaması ($\bar{X}$=2,52); 27-33 yaş arası olanların ortalaması ($\bar{X}$=2,98); 34-40 yaş arası olanların ortalaması ($\bar{X}$=2,70); 41-47 yaş arası olanların ortalaması ($\bar{X}$=2,73); 47 yaş ve daha büyük olanların ortalaması ($\bar{X}$=2,73) bulunmuştur. Buna göre 27-33 yaş grubunda bulunan öğretmenlerin Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri puan ortalaması ($\bar{X}$=2,98) en büyük iken 26 yaş ve daha küçük yaş grubunda bulunan öğretmenlerin ortalaması ($\bar{X}$=2,52) en küçüktür.

Hangi yaş grupları arasında Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerinin farklılık gösterdiğini tespit etmek için yapılan çoklu karşılaştırma testinin (Tukey) sonuçları tabloda verilmiştir. Buna göre yaş grubu 27-33 yaş olan öğretmenler ile 34-40 yaş ve 41-47 yaş olan öğretmenlerin arasında fark olduğu görülmektedir.

Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler açısından öğretmenlerin yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=3,69; p<0,05]. 26 yaş ve daha küçük olanların puan ortalaması ($\overline{X}$=3,61); 27-33 yaş arası olanların ortalaması ($\overline{X}$=4,19); 34-40 yaş arası olanların ortalaması ($\overline{X}$=4,00); 41-47 yaş arası olanların ortalaması ($\overline{X}$=4,10); 47 yaş ve daha büyük olanların ortalaması ($\overline{X}$=3,75) bulunmuştur. Buna göre 27-33 yaş grubunda bulunan öğretmenlerin Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler puan ortalaması ($\overline{X}$=4,19) en büyük iken 26 yaş ve daha küçük olan öğretmenlerin puan ortalaması ($\overline{X}$=3,61) en küçüktür. . Hangi yaş grupları arasında Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkilerin farklılık gösterdiğini tespit etmek için yapılan çoklu karşılaştırma testinin (Tukey) sonuçları Tablo 27'de verilmiştir. Buna göre 27-33 yaş grubunda olan öğretmenler ile 47 ve üzeri yaş grubunda olan öğretmenlerin arasında fark olduğu görülmektedir.

Boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri ve bıraktığı etkiler 27-33 yaş aralığında en yüksek ortalamaya sahiptir. Öğretmenlerin mesleğin ilk yıllarında boş zaman etkinliklerini az tercih etmesi, mesleki tecrübelerine yönelik eğitimler alması ve genellikle farklı bir şehirde göreve başlamış olmasından kaynaklanmış olabilir. Öğretmenler zamanla hem mesleği tanıyıp hem görev yaptığı yerin imkanları hakkında fikir sahibi olup boş zaman etkinliklerine 27-33 yaş aralığında daha sık katılmaya başlamış olabilir. Öğretmenlerin yaş grubu arttıkça boş zaman etkinliklerine katılımının azalması ise aile içi sorumlulukların artması ve fizyolojik olarak enerji düzeyinin düşmesiyle açıklanabilir.

5.4.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Kıdem Değişkenine Göre İncelenmesi

Araştırmanın alt problemlerinden "Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" problemi için kıdem değişkenine göre anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek üzere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır.

Tablo 28
Öğretmenlerin Boş Zamanları Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşleri Kıdem Değişkenine Göre Karşılaştırılması (ANOVA Sonuçları)

Alt Bölümler	Kıdem	n	$\bar{X}$	S	F	p	Tukey
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	1-5 yıl	49	2,61	0,63	6,97	,000*	1<2
	6-11	129	3,00	0,59			2>3
	12-17	96	2,67	0,59			2>5
	18-23	78	2,80	0,62			
	24 ve üzeri	48	2,60	0,69			
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri	1-5 yıl	49	3,24	0,65	2,94	,021*	1<2
	6-11	129	3,57	0,61			
	12-17	96	3,44	0,76			
	18-23	78	3,53	0,70			
	24 ve üzeri	48	3,29	0,75			
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler	1-5 yıl	49	3,93	0,87	3,30	,011*	2>5
	6-11	129	4,17	0,70			
	12-17	96	3,91	0,84			
	18-23	78	4,18	0,80			
	24 ve üzeri	48	3,79	1,02			
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri	1-5 yıl	49	2,23	0,75	0,48	,751	
	6-11	129	2,21	0,66			
	12-17	96	2,21	0,88			
	18-23	78	2,35	0,88			
	24 ve üzeri	48	2,24	0,78			

*p<0,05

Tablo 28 incelendiğinde kıdem değişkenine göre Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=6,97; p<0,05]. Kıdemi 6-11 yıl arası olan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}$=3,00) en yüksek iken; 24 yıl ve daha fazla olanların ortalaması ($\bar{X}$=2,60) en düşüktür. Hangi kıdem grupları arasında Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitlerinin farklılık gösterdiğini tespit etmek için yapılan çoklu karşılaştırma testinin (Tukey) sonuçları tabloda verilmiştir. Buna göre 6-11 yıl kıdeme sahip olan öğretmenlerin boş zamanları değerlendirme etkinlikleri ile ilgili görüşleri ile 1-5 yıl (p<.05), 12-17 yıl (p<.05) ve 24 yıl ve üzeri (p<.05) kıdeme sahip olanların boş zamanları değerlendirme etkinlikleri ile ilgili görüşleri arasında fark olduğu görülmüştür.

Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri açısından incelendiğinde kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=2,94; p<0,05].

Kıdemi 1-5 yıl arası olanların puan ortalaması 3,24; 6-11 yıl arası olanların ortalaması 3,57; 12-17 yıl arası olanların ortalaması 3,44; 18-23 yıl arası olanların ortalaması 3,53; 24 yıl ve daha fazla olanların ortalaması 3,29'dur. Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenlerinin hangi kıdem grupları arasında farklılık gösterdiğini tespit etmek için yapılan çoklu karşılaştırma testinin (Tukey) sonuçlarına göre kıdemi 6-11 yıl arası olan öğretmenlerin puan ortalaması ($\overline{X}$=3,57) en büyük iken 1-5 yıl arası olanların puan ortalaması ($\overline{X}$=3,24) en küçüktür.

Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler açısından kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [F=3,30; p<0,05]. Kıdemi 1-5 yıl arası olanların puan ortalaması 3,93; 6-11 yıl arası olanların ortalaması 4,17; 12-17 yıl arası olanların ortalaması 3,91; 18-23 yıl arası olanların ortalaması 4,18; 24 yıl ve daha fazla olanların ortalaması 3,79'dur. Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkilerin hangi kıdem grupları arasında farklılık gösterdiğini tespit etmek için yapılan çoklu karşılaştırma testinin (Tukey) sonuçlarına göre kıdemi 18-23 yıl arası olanların puan ortalaması ($\overline{X}$=4,18) en büyük iken 24 yıl ve daha fazla olanların ortalaması ($\overline{X}$=3,79) en küçüktür.

Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine yönelik görüşleri kıdem değişkenine göre farklılaşmış ve 6-11 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerde ortalamanın yüksek olduğu görülmüştür. Bu kıdeme sahip öğretmenlerin gerekli mesleki tecrübelerini edinmiş, sosyal hayat hakkında bilgi edinmiş ve boş zaman etkinliklerine zaman ayırmayı öğrenmiş olabileceği düşünülebilir. Bu sebeple 6-11 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılımı yüksek olduğu düşünülebilir.

5.5.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre İncelenmesi

Araştırmanın alt problemlerinden "Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" problemi için medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek üzere bağımsız örneklem t testi yapılmıştır.

Tablo 29 incelendiğinde Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri açısından medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [t=2,95; p<0,05]. Bekar öğretmenlerin puan ortalaması ($\overline{X}$=2,93), evli öğretmenlerin puan ortalamasından ($\overline{X}$=2,73) büyük olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile bekar

öğretmenlerin evli öğretmenlere göre boş zaman etkinliklerinde tercih ettikleri etkinlik algıları daha yüksektir.

Tablo 29
Öğretmenlerin Boş Zamanları Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşleri Medeni Durum Değişkenine Göre Karşılaştırılması (t-Testi Sonuçları)

Alt Bölümler	Medeni Durum	n	$\bar{X}$	S	t	p
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	Bekar	117	2,93	0,62	2,95	,003*
	Evli	283	2,73	0,63		
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri	Bekar	117	3,57	0,61	2,06	,040*
	Evli	283	3,41	0,72		
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler	Bekar	117	4,19	0,76	2,55	,011*
	Evli	283	3,96	0,85		
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri	Bekar	117	2,19	0,74	-0,82	,414
	Evli	283	2,26	0,80		

*p< 0 .05

Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri açısından medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [t=2,06; p<0,05]. Bekar öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}$=3,57), evli öğretmenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=3,41) büyük olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere göre boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri algısı daha yüksektir.

Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler açısından medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [t=2,55; p<0,05]. Bekar öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}$=4,19), evli öğretmenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=3,96) büyük olduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile bekar öğretmenlerde evli öğretmenlere göre boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler daha yüksektir. Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılımı medeni duruma göre incelendiğinde bekar öğretmenlerin katılım ortalamasının evlilerden yüksek olduğu görülmüştür. Bekar öğretmenlerin evlilere göre yaşam sorumluluklarının daha az olduğu düşünülebilir ve bu sebeple boş zaman etkinliklerine daha fazla katılım göstermeleri açıklanabilir.

5.6.Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre İncelenmesi

Araştırmanın alt problemlerinden "Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri çocuk sahibi olma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte

midir?" problemi için çocuk sahibi olma değişkenine göre anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek üzere bağımsız örneklem t testi yapılmıştır. Analiz sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 30
Öğretmenlerin Boş Zamanları Değerlendirme Etkinliklerine Yönelik Görüşleri Çocuk Sahibi Olma Değişkenine Göre Karşılaştırılması (t-Testi Sonuçları)

Alt Bölümler	Çocuk Sahibi	n	$\bar{X}$	S	t	p
Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri	Evet	261	2,72	0,64	-3,15	,002*
	Hayır	138	2,92	0,61		
Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri	Evet	261	3,41	0,72	-1,66	,099
	Hayır	138	3,53	0,63		
Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler	Evet	261	3,95	0,88	-2,66	,008*
	Hayır	138	4,18	0,70		
Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri	Evet	261	2,27	0,81	0,99	,324
	Hayır	138	2,19	0,74		

*p< 0.05

Tablo 30 incelendiğinde öğretmenlerin çocuk sahibi olma değişkenine göre Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [t=-3,15; p<0,059]. Çocuğu olan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}$=2,72), çocuğu olmayanların puan ortalamasından ($\bar{X}$=2,92) yüksektir. Diğer bir ifade ile çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin, çocuğu olan öğretmenlere göre boş zaman etkinliklerinde tercih ettikleri etkinlik algıları daha yüksektir. Çocuk sahibi olma durumu farklı olan gruplar arasında Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır [t=-2,66; p<0,05]. Çocuğu olmayan öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}$=4,18), çocuğu olan öğretmenlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$=3,95) büyüktür. Diğer bir ifade ile çocuğu olmayan öğretmenlerde Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler daha yüksek düzeydedir.

Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılımları çocuk sahibi olup olmamalarına göre incelendiğinde çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin katılım düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Çocuk sahibi olan öğretmenlerin çocuklarına ayırması gereken zaman dilimi düşünüldüğünde boş zaman etkinliklere daha az katılım göstermesi çocuklarına karşı sorumlulukları ile açıklanabilir.

BÖLÜM VI

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Ayrıca araştırma sonuçları ve tartışmalar ışığında gelecekteki araştırmalara ve uygulayıcılara yönelik önerilere de yer verilmiştir.

6.1. Tartışma

6.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme davranışları incelendiğinde genellikle tercih ettikleri etkinlik çeşitlerinin "kitap okumak", "müzik dinlemek" ve "arkadaş ziyareti yapmak" olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirmede, genellikle televizyon izleme, kitap-gazete okuma, müzik dinleme gibi ekonomik durumu zorlamayan, fazla para harcamalarını gerektirmeyen pasif etkinliklerde bulundukları; kültürel etkinliklerde bulunmadıkları görülmektedir. Bu bulgular Öçalan, Öcal ve Yörübulut (2013)'un bulgularıyla paralellik göstermektedir. Öçalan, Öcal ve Yörübulut (2013) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını inceledikleri çalışmalarında öğretmenlerin boş zamanlarında kitap okumayı ve müzik dinlemeyi sıklıkla tercih ettiklerini, sosyal ve kültürel faaliyetlere ise yeterince katılmadıklarını tespit etmiştir. Gelen ve Hergüner (2007) öğretmenlerin boş zamanlarında genelde evde kitap-gazete okuyarak ve televizyon izleyerek geçirdikleri bulgusuna ulaşmıştır. Binarbaşı (2006) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını incelediği çalışmasında öğretmenlerin boş zamanlarında genellikle televizyon izlediği, kitap okuduğu ve müzik dinlediği bulgularına ulaşmıştır. Çetinbaş (2010) öğretmenlerin boş zamanlarını

değerlendirme alışkanlıklarını tespit etmek üzere yaptığı çalışmasında öğretmenlerin boş zamanlarında televizyon seyretmek, çarşı, pazar, park gibi gezintilere çıkmak, spor yapmak ve müzik dinlemek gibi etkinlikler yaptıklarını tespit etmiştir. Aşkın (2016) öğretmenlerin serbest zamanlarını en çok spor yaparak, kitap okuyarak ve televizyon izleyerek değerlendirmekte oldukları bulgusuna ulaşmıştır. Çalışmalar araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermiştir. Aydoğan ve Gündoğdu (2006) kadın öğretim elemanlarının boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerini incelediği çalışmasında kadın öğretim elemanlarının boş vakitlerinde bilimsel çalışmalar yaptıklarını, bilimsel kitap, dergi okumayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Araştırmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir.

Araştırmada öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri incelendiğinde rahatlamak ve iş ortamından uzaklaşmak için tercih ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri, boş zaman etkinliklerine katıldıktan sonra bıraktığı etkilerle karşılaştırıldığında tercih etme nedenleriyle bıraktığı etkinin paralellik gösterdiği görülmüştür. Öğretmenlerin en sık tercih ettiği maddelerin "mutlu edici buluyorum ve zevk alıyorum" ve "dinlendirici buluyorum" olması bu durumu destekler niteliktedir. Araştırmanın bulguları Gelen ve Hergüner (2007)'in öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katıldıktan sonra rahatlama ve doyum hissi yaşadığı bulgularına ulaştıkları çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Öçalan, Öcal ve Yörübulut (2013) da çalışmasında öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerine arkadaşlarıyla beraber olmak, rahatlamak ve iş ortamından uzaklaşabilmek, sağlıklarını korumak gibi nedenlerle katıldıklarını belirlemiştir.

Araştırmada öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine genellikle arkadaşlarıyla katılırken, öğrencileriyle pek katılmadıkları bulgularına ulaşılmıştır. Öğretmenler boş zaman etkinliklerine en çok açık ve kırsal alanlarda katılmaktadır. Aksoy (2017)'un öğretmenlerin boş zaman alışkanlıklarını araştırdığı çalışmasında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine arkadaşlarıyla vakit geçirmek için katıldığı bulgusuna ulaşması araştırmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Aksoy (2017)'un aynı çalışmasında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine genellikle evde katıldığı bulgusuna ulaşması ise araştırmanın bulgularıyla örtüşmemektedir.

Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılmama nedenlerine yönelik dağılımlarında en önemli nedenin en yüksek ortalamaya sahip "İlgili kurumların bana hitap edecek

programları olmadığı için" ve "Ekonomik yetersizlik" maddeleri olduğu görülmüştür. Dorul (2017) öğretmenlerin serbest zaman engellerini araştırdığı çalışmasında öğretmenlerin etkinlikler için yeterli zamanı olmaması engeli dışında tesislerin az oluşu, bilgi eksikliği, ilgisiz olunması gibi sorunlar ve ek olarak maddi yetersizliklerin de serbest zaman değerlendirmeleri için engel teşkil ettiği bulgularına ulaşması çalışmayla örtüşmektedir. Kara, İzci ve Murathan (2011)'ın öğretmenlerin serbest zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları ve öğrenmeye ilişkin tutumlarını inceledikleri çalışmasında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılamama nedenlerinin yeterli vakit olmaması ve ekonomik yetersizlik olduğu bulgularına ulaşmıştır. Gelen ve Hergüner (2007) çalışmalarında öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılmamalarının en önemli nedeninin parasal olanağın olmaması bulgusuna ulaşmıştır. Ekonomik yetersizlik bulgularının yüksek olması araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Çalık (2006) öğretim elemanlarının boş zamanlarını değerlendirme biçimlerini araştırdığı çalışmasında boş zaman etkinliklerine katılmama nedenlerinden en önemli nedenin ekonomik yetersizlik olduğu sonuçlarına ulaşması araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermiştir. Binarbaşı (2006) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını incelediği çalışmasında öğretmenlerin ekonomik yetersizliği boş zamanlarını değerlendirebilmek için engel olarak görmediği bulgusuna ulaşmıştır. Öçalan, Öcal ve Yörübulut (2013) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını inceledikleri çalışmalarında öğretmenlerin ekonomik durumlarının boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları ve bunları gerçekleştirebilmelerinde bir engel oluşturmadığını ortaya koymuştur. Araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermemektedir. Güngörmüş, Yetim ve Avcı (2009) öğretmenlerin serbest zaman alışkanlıklarını incelediği çalışmasında öğretmenlerin serbest zaman etkinliklerine katılmama nedenlerinin yeterli vaktinin olmaması bulgusuna ulaşmıştır. Çolakoğlu (2005) öğretim elemanlarının boş zaman alışkanlıklarını değerlendirmeleri üzerine yaptığı araştırmasında öğretim elemanlarının boş zaman etkinliklerine katılamama nedeni olarak yeterli boş zamanlarının olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Araştırmanın bulgularıyla çalışmalar farklılık göstermektedir.

6.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde; boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitlerinin

cinsiyete göre farklılaşmadığı; ancak boş zaman etkinliklerinin tercih edilme nedenleri, bıraktığı etkiler ve yeterince katılmama nedenlerinin ise cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Boş zaman etkinliklerinin tercih edilme nedenleri ve boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler boyutunda kadın öğretmenler daha yüksek ortalamaya sahipken, boş zaman etkinliklerine yeterince katılmama nedenleri boyutunda erkek öğretmenler daha yüksek ortalamaya sahiptir. Kadın öğretmenlerin okul dışında sorumlulukları erkeklere kıyasla fazla olduğu için boş zaman etkinliklerine daha fazla ihtiyaç duyduğu düşünülebilir. Öçalan, Öcal ve Yörübulut (2013) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını inceledikleri çalışmalarında öğretmenlerin boş zamanlarında tercih ettiği etkinlik çeşitleri cinsiyete göre farklılık göstermemiştir. Araştırmanın sonucuyla paralellik göstermiştir. Aksoy (2017) öğretmenlerin boş zaman alışkanlıklarını araştırdığı çalışmasında cinsiyet değişkenine göre farklılık bulmuştur. Boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitlerinde erkek öğretmenlerin algı düzeyi kadın öğretmenlerden yüksek bulunmuştur. Araştırmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir. Boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri ve bıraktığı etkiler boyutunda ise kadın öğretmenlerin algı düzeyi erkek öğretmenlerden yüksek bulunduğu için araştırmayla paraleldir. Avcı (2009) öğretmenlerin serbest zaman alışkanlıklarını incelediği çalışmasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar bulmuştur. Kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha az boş zamana sahip olduğu ve boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitlerinin ve boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkinin cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Kaya ve Tutal (2005) öğretmelerin boş zamanlarında sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları ile ilgili tutumlarının cinsiyete göre farklılaştığını; kadın öğretmenlerin evde yapabilecekleri etkinlikleri, erkekler öğretmenlerin ise daha ziyade dışarıda yapabilecekleri boş zaman etkinliklerini seçtiklerini tespit etmiştir. Biçimli (2019) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını belirlediği çalışmasında boş zaman değerlendirme puanlarının cinsiyete göre farklılaştığını; erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha yüksek puana sahip olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Güngörmüş, Yetim ve Çalık (2006) öğretim elemanlarının boş zaman değerlendirme biçimlerini araştırdığı çalışmasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Araştırmanın bulgularıyla çalışmalar paralellik göstermemiştir.

Altunay ve Balcı (2018) öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonunu araştırdıkları çalışmasında kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere nispeten motivasyonlarının yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Kara, İzci ve Murathan (2011)'ın

öğretmenlerin serbest zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları ve öğrenmeye ilişkin tutumlarını inceledikleri çalışmasında kadın öğretmenlerin öğrenmeye erkek öğretmenlerden daha açık olduğu ve boş zaman etkinliklerine daha sık katıldığı bulgusuna ulaşmıştır.

Lapa, Ağyar ve Bahadır (2012) öğretmenlerinin serbest zaman motivasyonlarını incelediği çalışmasında erkeklerin 'motivasyonsuzluk', kadınların ise 'bilmek ve başarmak puanları' nın yüksek olduğunu belirtmiş ve cinsiyete göre farklılık bulmuştur. Erol, Cansever ve Aslan (2017) sınıf öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme farkındalıklarını inceledikleri çalışmasında cinsiyet değişkeni ile öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirmelerine yönelik herhangi bir engelle karşılaşıp karşılaşmamaları bağlamında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Çalışmaya göre kadın öğretmenler, ev işleri ve sorumlulukları nedeniyle boş zamanlarının pek olmadığını ifade etmişlerdir.

6.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri yaş değişkenine göre incelendiğinde; boş zamanlarda tercih ettikleri etkinlik çeşitleri ve boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler ile yaş değişkeni arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. 27-33 yaş grubunda olan öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini tercih etme ortalaması 34-40 yaş ve 41-47 yaş grubundaki öğretmenlerin ortalamasından yüksek bulunmuştur. Boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler ortalaması ise 27-33 yaş grubunda olan öğretmenlerde 47 ve üzeri yaştaki öğretmenlerden daha yüksek düzeydedir. Bu sonuç yaş grubu daha yüksek olan öğretmenlerde yaşam sorumluluklarının artması sonucu boş zaman etkinliklerinin daha az tercih edilmesiyle açıklanabilir. Erol, Cansever ve Aslan (2017) sınıf öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme farkındalıklarını inceledikleri çalışmasında yaş değişkeni ile boş zamana ilişkin değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Çalışmaya göre genç öğretmenlerin boş zamanlarını sosyal ve kültürel etkinliklerle geçirirken daha yaş grubu yüksek öğretmenlerin aileleriyle geçirdiği sonucu araştırmanın bulgularıyla paraleldir. Kaya ve Tutal (2005) öğretmelerin boş zamanlarında sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları ile ilgili tutumlarının yaşa göre farklılaştığını; genç öğretmenlerin fiziksel aktivitelerle daha çok meşgul olurken yaşı ilerlemiş öğretmenlerin pasif etkinlikle zamanlarını değerlendirdiklerini tespit etmiştir. Avcı (2009) tarafından yapılan öğretmenlerin serbest zaman alışkanlıklarını incelediği

çalışmasına baktığımızda, öğretmenlerin serbest zaman faaliyetlerine katılmalarının bıraktığı etkilerin yaşa göre farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşmıştır. Altunay ve Balcı (2018) öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonunu araştırdıkları çalışmasında motivasyonsuzluk boyutu ele alındığında; 45 üzeri yaş grubundaki öğretmenlerin genç öğretmenlere göre motivasyonsuzluklarının yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tel (2007) öğretim üyelerinin boş zaman etkinlikleri üzerine yaptığı araştırmasında sinema ve tiyatroya gitme sıklıkları ile yaş arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulmuştur. Yaş seviyesi arttıkça boş zamanlarda sinema ve tiyatroya gitme oranı düşmektedir. Araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Aksoy (2017) öğretmenlerin boş zaman alışkanlıklarını araştırdığı çalışmasında boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri ve bu etkinliklerin bıraktığı etkiler boyutunda yaş değişkenine göre farklılık bulmamıştır. Biçimli (2019) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını belirlediği çalışmasında boş zaman değerlendirme puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermemiştir.

6.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri kıdem değişkenine göre incelendiğinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. 6-11 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerin boş zamanlarında tercih ettiği etkinlikler, boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri ve boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler ortalaması diğer kıdem gruplarından daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Öğretmenlik mesleğine yeni başlayan öğretmenlerle, 24 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine daha az katıldığı söylenebilir. Kara, İzci ve Murathan (2011) öğretmenlerin serbest zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları ve öğrenmeye ilişkin tutumlarını inceledikleri çalışmasında, öğretmenlerin kıdemleri ve serbest zamanı değerlendirme alışkanlıklarına göre anlamlı sonuçlara ulaşmıştır. Kıdemleri açısından etkinliklere en yüksek düzeyde katılan öğretmenlerin kıdemleri 6–10 yıl olarak gözlemlenmiştir. Araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermiştir.

Altunay ve Balcı (2018) öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonunu araştırdıkları çalışmasında motivasyonsuzluk boyutu ele alındığında; 24 yıl ve üzeri hizmet süresine sahip öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılımda daha az motivasyona sahip

olduğu sonucuna varmıştır. Kuzu (2019) boş zaman değerlendirme faaliyetleri ile iş doyum düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasında öğretmenlerin mesleğe nasıl başladıysa aynı doyum ile devam ettiğini, kıdemi düşük olan öğretmenler ile yüksek olan öğretmenler arasında fark bulunmadığını tespit etmiştir. Çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermiştir.

Erol, Cansever ve Aslan (2017) sınıf öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme farkındalıklarını inceledikleri çalışmasında kıdem değişkeni ile boş zamana ilişkin değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Çalışmada mesleklerinde daha az kıdemli öğretmenlerin, öğrencilerine boş zaman değerlendirme konusunda daha etkili ve etkin biçimlerde yönlendirmelerde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri medeni durum değişkenine göre incelendiğinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğretmenlerin boş zamanlarında tercih ettiği etkinlikler, boş zaman etkinliklerini tercih etme nedenleri ve boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler ortalaması bekar öğretmenlerde evlilere göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Kuzu (2019) öğretmenlerin medeni hali ile boş zamanlarını değerlendirebilmeleri için zorunlu ihtiyaçları dışında kalan süre arasında anlamlı bir ilişki bulmuş ve bekar öğretmenlerin boş zamanlarda kendisine kalan sürenin evlilere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmayla paralellik göstermektedir.

Aksoy (2017) öğretmenlerin boş zaman alışkanlıklarını araştırdığı çalışmasında bekarların evlilere göre boş zaman etkinliklerine daha fazla katıldıklarını, boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri ve bu etkinliklerin bıraktığı etkiler boyutunda ise medeni durum değişkenine göre farklılık bulunmadığını tespit etmiştir. Biçimli (2019) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını belirlediği çalışmasında boş zaman değerlendirme puanlarının medeni durum değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiş, medeni durumu bekar veya evli olan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme puanlarının birbiriyle benzer olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Sonuçlar araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermemiştir.

Altunay ve Balcı (2018) öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonunu araştırdıkları çalışmasında motivasyon boyutu ele alındığında öğretmenlerin medeni durumlarına göre tüm alt boyutlarda anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşmış ve bu durumu öğretmenlerin homojen bir yapıya sahip olmaları olarak açıklamıştır. Çalışma araştırmanın bulgularıyla farklılık göstermiştir.

6.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma

Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine yönelik görüşleri çocuk sahibi olma değişkenine göre incelendiğinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğretmenlerin boş zamanlarında tercih ettiği etkinlik çeşitleri ve boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler ortalaması çocuk sahibi olmayan öğretmenlerde daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Çocuk sahibi olan öğretmenlerin çocuklarına karşı sorumlulukları ve onlara ayırması gereken zaman düşünülürse boş zaman etkinliklerine daha az zamanı kalması sebebiyle fazla katılamadığı anlaşılabilir.

Erol, Cansever ve Aslan (2017) sınıf öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme farkındalıklarını inceledikleri çalışmasında çocuk sahibi olma değişkeni ile boş zamana ilişkin değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Çalışmaya göre çocuk sahibi öğretmenler boş zaman etkinliklerine aileleriyle katılmayı tercih etmektedir. Çalışmanın nitel bulgularına göre çocuğu olan evli kadınların genellikle boş zamanı, ev içi sorumluluklardan arda kalan zaman olarak tanımladıkları ortaya çıkmıştır. Tel (2007) öğretim üyelerinin boş zaman etkinlikleri üzerine yaptığı araştırmasında öğretim üyelerinin aile ve çocuklarla ilgilenme ve boş zaman etkinliklerine katılma sıklıklarını yüksek bulmuştur. Kadın öğretim üyeleri, aile ve çocuklarla daha fazla ilgilenmekte ve boş zamanlarını aileleriyle geçirmeyi tercih etmektedirler. Araştırmanın bulgularıyla paralellik göstermiştir. Aksoy (2017) öğretmenlerin boş zaman alışkanlıklarını araştırdığı çalışmasında boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri ve bu etkinliklerin bıraktığı etkiler boyutunda çocuk sayısına göre anlamlı bir fark bulmamıştır. Biçimli (2019) öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarını belirlediği çalışmasında boş zaman değerlendirme puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Kuzu (2019) farklı sayıda çocuk sahibi olan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme puanlarının birbiriyle benzer olduğu bulgusuna ulaşmış, farklılık bulamamıştır. Araştırmanın sonuçlarıyla farklılık göstermiştir.

6.2. Sonuçlar

Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme davranışlarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda, öğretmenlerin boş zaman etkinliklerini yeterli düzeyde tercih etmedikleri tespit edilmiştir. Öğretmenler boş zamanlarında en fazla kitap ve gazete okumayı, müzik dinlemeyi, gezintiye çıkmayı ve arkadaş ziyareti yapmayı tercih ettiklerini belirtmiştir. Öğretmenlerin boş zamanlarında en az tercih ettiği etkinliklerin ise müzik aleti çalmak, koro faaliyeletlerine katılmak ve sivil toplum örgütleri ve derneklerinin faaliyetlerine katılmak olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin sinema, tiyatro, koro gibi sanatsal faaliyetleri fazla tercih etmediği ve yeterince spor yapmadığı tespit edilmiştir. Öğretmenlerin toplumdaki rolünün önemi düşünüldüğünde sanatsal, kültürel ve sosyal dayanışma faaliyetlerindeki katılım düzeylerinin düşük olması dikkat çekicidir. Öğretmenler boş zaman etkinliklerine genellikle arkadaşlarıyla katılırken, katılım yeri olarak açık ve kırsal alanları tercih etmektedirler. Boş zamanlarda tercih edilen etkinlik çeşitleri cinsiyete göre farklılık göstermemiş, ancak yaş, kıdem, medeni durum ve çocuk sahibi olma durumuna göre değişmiştir. Bekar öğretmenler ve çocuk sahibi olmayan öğretmenler boş zaman etkinliklerini daha sık tercih etmektedir.

Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine rahatlamak ve iş ortamından uzaklaşmak için katıldıkları ve katıldıktan sonra mutlu hissettikleri, boş zaman etkinliklerinden zevk aldıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlik mesleği yaşam boyu eğitim gerektiren, yorucu ve stresli bir meslektir. Boş zaman etkinliklerinin öğretmenlerde fiziksel, psikolojik, eğitsel ve sosyal yönde olumlu etkiler bıraktığı görülmüş ve bu durum boş zaman değerlendirme etkinliklerinin önemine ve gerekliliğine vurgu yapmıştır. Boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler cinsiyet, yaş, kıdem, medeni durum ve çocuk sahibi olma durumlarına göre farklılık göstermiştir. Boş zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler incelendiğinde kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre boş zaman etkinliklerine katıldıktan sonra daha mutlu hissettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere göre ve çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin çocuk sahibi olanlara göre boş zaman etkinliklerinden daha fazla zevk aldığı ve mutlu hissettiği ulaşılan bir diğer sonuçtur. Bekar öğretmenlerin ve çocuk sahibi olmayan öğretmenlerin diğer öğretmenlere göre yaşam sorumluluklarının daha az olduğu düşünülürse çıkan sonuç oldukça anlamlıdır.

Öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine yeterince katılmama konusunda en önemli neden ilgili kurumların kendilerine hitap eden programlarının olmamasıdır. Öğretmenlerin

ekonomik durumlarının yetersiz olması da boş zaman etkinliklerine katılmama nedeni olarak tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bulunduğu çevrenin boş zaman etkinliklerine katılmama nedenleriyle ilgisi olmadığı görülmüştür. Boş zaman etkinliklerine katılmama nedenleri yalnızca cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermiştir. Erkek öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılmayı kadın öğretmenlere göre daha az tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

6.3. Öneriler

6.3.1. Uygulayıcı İçin Öneriler

Öğretmenler topluma yol gösteren ve çağdaş nesiller yetiştirmede rehberlik etmeleri beklenen kişiler olarak öğretmenlik mesleğinin çok yönlü tutum, davranış ve becerilerini doğru şekilde verebilmeleri için yaşam boyu kendilerini geliştirmeye devam etmelidirler. Öğretmenlerin yaşam boyu eğitimlerine devam edebilmeleri boş zaman değerlendirmenin öneminin farkındalığıyla başlar. Bu bağlamda;

1. Öğretmen yetiştiren kurumların öğretim programlarına boş zaman değerlendirme ve eğitsel etkinlikler ile ilgili dersler uygulamaya konulabilir.
2. Öğretmenlerin belirli aralıklarla boş zaman değerlendirme konularında hizmet içi eğitimlere alınması ve bu eğitimlerin değerlendirilmesi planlanabilir.
3. Öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirmeye rehberlik edecek kurum, ilçe ve il çapında birimler oluşturulabilir.
4. Öğretmenlerin çalıştıkları bölgelerin, boş zaman etkinlikleri için uygun alan ve imkânları yeterince artırılmalıdır.
5. Öğretmenlerin çalıştıkları kurumda özellikle resim, müzik ve beden eğitimi branşlarında görev yapan öğretmenler varsa iş birliği halinde olunarak kurum içerisinde boş zaman değerlendirme kültürü ve algısının oluşması adına çalışmalar yapılabilir.
6. Araştırma sonucunda öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılmamalarının en önemli sebebi “ilgili kurumların bana hitap eden programının olmaması” göz önüne alınarak öğretmenlerin ilgi ve yeteneklerine hitap eden programlar açılabilir.

7. Resmi eğitim kurumları dışında sendikalar, belediyeler ve özel kurumlar da öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik çeşitli etkinlikler gerçekleştirebilir.

6.3.2. Araştırmacı İçin Öneriler

1. Bu araştırmanın evreni İstanbul ili Maltepe ilçesi ile sınırlıdır. İstanbul evrenini temsil edecek daha kapsamlı çalışmalar yapılarak farklı bulgular elde edilebilir.
2. Araştırma, resmi ortaokullarda çalışan öğretmenler örneklemi ile yapılmıştır. Benzer araştırmalar farklı eğitim kurumlarında farklı kademelerden seçilen örneklem gruplarıyla yapılabilir.
3. Araştırmalar farklı değişkenler göz önüne alınarak yapılabilir. Elde edilecek farklı bulgular ve ortaya çıkan farklı sonuçlar konunun daha farklı boyutlarda değerlendirilmesine katkı sağlayabilir.
4. Araştırmalar öğretmenler dışında yöneticiler ve öğrencilerin boş zaman değerlendirme davranışlarına yönelik yapılabilir.
5. Araştırmaya yönelik yapılan aynı veya benzer konulu yüksek lisans veya doktora tezlerinin karşılaştırılmalı bir çalışması yapılabilir.
6. Araştırma problemi farklı veri toplama araçları ve farklı araştırma yöntemleri ile çeşitlendirilebilir.
7. Öğretmenlerin boş zaman değerlendirme davranışlarına yönelik yapılmış tüm araştırmaların sonuçlarını göz önüne alan, kapsayıcı ve konunun genel özelliklerini barındıran yeni araştırmalar, MEB'in zamanı planlama ve etkin kullanmaya yönelik planlamalarına katkı sağlamak üzere raporlaştırılarak sunulabilir.

KAYNAKLAR

Adair, J. E., & Adair, T. (1996). *Zaman yönetimi* (B. Güngör, Çev.). Ankara: Öteki.

Ajiwibawani, M. P., & Subroto, W. T. (2017). The effect of achievement motivation, adversity quotient, and entrepreneurship experience on students entrepreneurship attitude. *International journal of academic research in business and social sciences*, *7*(9), 441-450.

Akatay, A. (2003). Örgütlerde zaman yönetimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *10*(1), 282-300.

Aksoy, A. (2017). *Şanlıurfa ili Halfeti ilçesindeki görev yapan öğretmenlerin boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının araştırılması.* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Akyüz, H. (2015). *Üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine yönelik tutumlarının incelenmesi Bartın üniversitesi örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.

Alay, S., & Koçak, S. (2003). Üniversite öğrencilerinin zaman yönetimleri ile akademik başarilari arasindaki ilişki. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *35*(35), 326-335.

Altunay, B. R. (2015). *Ankara ili Keçiören ilçesindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonu.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Altunay, B. R., & Balcı, V. (2018). Ankara ili Keçiören ilçesindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zaman etkinliklerine katılım motivasyonu. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 9*(1), 50-63.

Aristoteles. (1996). *Fizik* (S. Babür, Çev.). Ankara: İmge.

Arslan, S. (2011). Serbest zaman kullanımı: Sıradan serbest zaman etkinlikleri ve sistemli serbest zaman etkinlikleri. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(2), 1-10.

Aslan, N., & Arslan Cansever, B. (2007). Okuldaki sosyal etkinliklere katılımda ebeveyn-çocuk etkileşimi (kültürlerarası bir karşılaştırma). *Ege Eğitim Dergisi, 8*(1), 113-131.

Aslan, N., & Arslan Cansever, B. (2009a). Effects of family socio-demographic characteristics on child participation in social activities at school: A comparative study between Turkey and the Netherlands. *Journal of Theory and Practice in Education (JTPE), 5*(2), 210-226.

Aşkın, C. (2016). Öğretmenlerin serbest zaman eğitimi ve rekreasyon (serbest zamanda yapılan aktiviteler) etkinliklerine katılımlarındaki sosyo, ekonomik, kültürel etkenler-Düzce örneği. *Milli Eğitim Dergisi, 45*(209), 160-189.

Avcı, T. (2009). *Muğla ili milli eğitim müdürlüğü'nde görev yapan öğretmenlerin serbest zaman alışkanlıklarının değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Aydoğan, İ., & Gündoğdu, B. (2006). Kadın öğretim elemanlarının boş zamanlarını değerlendirme etkinlikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21*(2), 217-232.

Aytaç, Ö. (2002). Boş zaman üzerine kuramsal yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12*(1), 231-260.

Aytaç, Ö. (2005). Kapitalizm ve boş zaman. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 1-21.

Baier, J. (1954). *Survey of the leisure time activities of northern Montana public school teachers.* Master Thesis, The University of Montana, Montana.

Bakan, İ. (Ed.). (2011). *Çağdaş yönetim yaklaşımları ilkeler, kavramlar ve yaklaşımlar*. İstanbul: Beta.

Balcı, A. (1990). Zaman yönetimi. *Ankara Üniversitesi Egitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 23*(1), 92-102.

Balcı, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma.* Ankara: PegemA.

Baltaş, A., & Baltaş, Z. (1987). *Başarılı ve sağlıklı olmak için stres ve başa çıkma yolları* (6. b.). İstanbul: Remzi.

Bayer, M. Z. (1984). *Rekreasyon.* Ankara: DSİ Basım ve Foto-Film İşletme Müdürlüğü.

Bayındır, N. (2012). Dumlupınar üniversitesi sınıf öğretmeni adaylarının serbest zamanlarını değerlendirme biçimleri. *Dumlupınar University Journal Of Social Sciences, 32*(1), 233-234.

Biçimli, A. C. (2019). *Batman ilinde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerin boş zaman alışkanlıklarının belirlenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.

Binarbaşı, S. (2006). *Kütahya ilinde ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanları değerlendirme alışkanlıklarının tespiti ve incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Bozdal, Ö. (2019). *Üniversite öğrencilerinin boş zaman etkinliklerine katılım düzeylerinin boş zaman ve yaşam tatminlerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batman.

Brightbill, C. K., & Meyer, H. D. (1964). *Community recreation: A guide to its organization* (3rd ed.). NJ: Prentice- Hall.

Broadhurst, R. (2001). *Managing environments for leisure and recreation*. New York: Routledge.

Bucher, C. H., & Bucher, C. A., (1974). *Recreation for today's society*. New Jersey: Prentice Hall.

Bulca, A, (1973). *Çalışma Dışı Zamanın Boyutları, Çalışma Ve Çalışma Dışı Zamanın Planlanması Semineri Sonuç Raporları* (Rapor No: 21). Ankara: ODTÜ.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.

Calander, F. (2000). From 'the pedagogue of recreation' to teacher's assistant. *Scandinavian Journal of Educational Research, 44*(2), 207-224.

Can, E. (2015). Boş zaman, rekreasyon ve etkinlik turizmi ilişkisi. *Istanbul Journal of Social Sciences, 10*(1), 1-17.

Carter, V. G. (1945). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.

Caudroit, J., Boiche, J., Stephan, Y., Le Scanff, C., & Trouilloud, D. (2011). Öğretmenler arasında iş / aile müdahalesi ve boş zamanlarında fiziksel aktivite belirleyicileri: İşe tutkunun rolü. *Avrupa Çalışma ve Organizasyonel Psikoloji Dergisi*, *20*(3), 326-344.

Cemaloğlu, N., & Filiz, S. (2010). The relation between time management skills and academic achievement of potential teachers. *Educational Research Quarterly*, *33*(4), 3-23.

Cevizci, A. (1999). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma.

Chen, C. C., Cheng, C. H. & Lin, S. Y. (2013). The relationship among leisure involvement, leisure benefits, and happiness of elementary schoolteachers in Tainan county. *International Research in Education,1*(1), 29-51.

Cole, D. A. (1987). Test validasyon araştırmalarında doğrulayıcı faktör analizinin yararlılığı. *Danışmanlık ve Klinik Psikoloji Dergisi*, *55*(4), 584.

Cordes, K. A., & İbrahim, H. M. (2003). *Application in recreation and leisure*. New York: McGraw-Hill.

Cropley, M., & Millward Purvis, L. (2003). Job strain and rumination about work issues during leisure time: A diary study. *European Journal Of Work and Organizational Psychology*, *12*(3), 195-207.

Çelik, S., & Namalır, M. M. (2016, October). Levels of using social capital in schools according to school principals and teachers. In *International Symposium on Chaos, Complexity and Leadership* (pp. 333-351). Springer, Cham.

Çetinbaş, N. R. (2009). *Sivas ili millî eğitim bakanlığı'na bağlı devlet okullarında görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının tespiti ve değerlendirilmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Çolakoğlu, T. (2005). Üniversite öğretim elemanlarının boş zaman alışkanlıklarını değerlendirmeleri üzerine bir araştırma. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25*(1), 247-258.

Dattilo, J. (2015). Positive psychology and leisure education, a balanced and systematic service delivery model. *Therapeutic Recreation Journal*, *49* (2), 148–165.

Delle Fave, A., & Massimini, F. (2003). Optimal experience in work and leisure among teachers and physicians: Individual and bio-cultural implications. *Leisure Studies*, *22*(4), 323-342.

Demir, C., & Demir, N. (2006).Bireylerin boş zaman faaliyetlerine katılmalarını etkileyen faktörler ile cinsiyet arasındaki ilişki: lisans öğrencilerine yönelik bir uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi, 6*(1), 36-48.

Demirtaş, H., & Özer, N. (2007). Öğretmen adaylarının zaman yönetimi becerileri ile akademik başarısı arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitimde Politika Analizleri ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, *2*(1), 34-47.

Dorul, E. (2017). *Milli eğitime bağlı görev yapan öğretmenlerin rekreasyon etkinliklerine katılımlarının ve serbest zaman engellerinin incelenmesi: Antalya örneği.* Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Dündar, H., & Karaca, E. T. (2011). İlköğretim okullarında serbest etkinlikler dersinin değerlendirilmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(2), 105-121.

Einstein, A. (1997). *Özel ve genel görelilik kuramı üzerine* (A. Yardımlı, Çev.). İstanbul: İdea.

Erdul, G. (2005). *Üniversite öğrencilerinin zaman yönetimi becerileri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki.* . Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Erkorkmaz, Ü., Etikan, İ., Demir, O., Özdamar, K. & Sanisoğlu, S. Y. (2013). Doğrulayıcı faktör analizi ve uyum indeksleri. *Türkiye Klinikleri*, *33*(1), 210-223.

Erol, P. Ö., Cansever, B. A., & Aslan, N. (2017*). Sınıf öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme farkındalıkları: İzmir örneği*. XIII. Avrupa Sosyal ve Davranış Bilimleri Konferansı'nda sunulmuş bildiri, Ege Üniversitesi, İzmir.

Fişek, K. (1998). *Spor yönetimi*. Ankara: Bağırgan.

Francis Smythe, J. A., & Robertson, I. T. (1999). On the relationship between time management and time estimation. *British Journal of Psychology*, *90*(3), 333-347.

Gelen, N. K., & Hergüner, G. (2007). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin serbest zamanlarını değerlendirme biçimlerinin incelenmesi (Sakarya ili örneği). *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, *4*(1), 1-9.

Godbey, G. C., Caldwell, L. L., Floyd, M., & Payne, L. L. (2005). Contributions Leisure Studies and recreation and park management research to the active living agenda. *American Journal of Preventive Medicine, 28*(2), 150–158.

Goodale, T. L., & Godbey, G. C. (1988). Education, free time and leisure: Historical and philophical perspectives (2nd ed.). England: Venture Publishing.

Gökçe, H. (2008). *Serbest zaman doyumunun yaşam doyumu ve sosyodemografik değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

Green, F., & Schleien, S. (1991). Understanding friendship and recreation: A theoretical sampling. *Therapeutic Recreation Journal, 25*(4), 29-40.

Güçlü, N. (2001). Zaman yönetimi. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 25*(1), 87-106.

Gül, G. (2004). Birey toplum eğitim ve öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(1), 223-236.

Gül, T. (2014). Rekreasyon olgusuna genel yaklaşım. A. Yaylı (Ed.), *Rekreasyona giriş* (s. 1-67). Ankara: Detay.

Güngörmüş, A. H., Yetim, A. A., & Çalık, C. (2006). Ankara'daki beden eğitimi ve spor yüksekokullarında görev yapan öğretim elemanlarının boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinin araştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 14*(1), 285-298.

Gür, T. (2014). Öğretmen adaylarının okuma ve boş zaman değerlendirme alışkanlıkları. *Zeitschrift für die Welt der Türken, 6*(1), 161-180.

Gürbüz, M., & Aydın, A. H. (2012). Zaman kavramı ve yönetimi. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(2), 1-20.

Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., & Dinç, Y. (2003). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*. Ankara: Detay.

Hagger, M., Chatzisarantis, N. LD., Hein, V., Soós, I., Karsai, I., Lintunen, T., & Leemans, S. (2009). Teacher, peer and parent autonomy support in physical education and leisure-time physical activity: A trans-contextual model of motivation in four nations. *Journal Psychology & Health, (24)*6, 689-711.

Hazar, A. (2009). *Rekreasyon ve animasyon.* Ankara: Detay.

Hjalmarsson, M., & Hultman, A. L. (2015). Confirming and resisting an underdog position – leisure-time teachers dealing with a new practice. *European Early Childhood Education Research Journal, 23*(4), 434-443.

Ho, J. T. (1996). Stress, health and leisure satisfaction: the case of teachers. *International Journal of Educational Management, 10*(1), 41-48.

Hooper, D., Coughlan, J., & Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods, 6*(1), 53-60.

Hunnicutt, B. K. (2011). The History of Western Leisure. In C. Rojek, S. M. Shaw & A. J. Veal (Eds.), *A handbook of leisure studies*. New York: Palgrave McMillan.

Hutchinson, L. J. (1951). *Principles of recreation.* New York: AS Barnes and Company.

İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü (2019). *Okullar ve diğer kurumlar*. http:// https://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/?ILKODU=34&ILCEKODU=30 sayfasından erişilmiştir.

Jensen, C. R. (1977). *Leisure and recreation: Introduction and owerviewed*. Philadelphia: Henry Kimpton.

Jeong, J. (2004). *Analysis of the factors and the roles of hrd in organizational learning styles as ıdentified by key ınformants at selected corporations in the Republic of Korea.* Unpublished Doctoral Dissertation, *Texas A&M University Educational Human Resource Development*, Texas.

Juniu, S. (2009). The transformation of leisure. *Leisure/Loisir, 33*(2), 463-478.

Kaplan, M. (1960). Leisure in America: a social inquiry. *Leisure in America: A social inquiry.*

Kara, A., İzci, E., & Murathan, F. (2011). Beden eğitimi öğretmenlerinin serbest zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları ve öğrenmeye ilişkin tutumları. *e- Journal of New World Sciences Academy, 6*(1), 958-987.

Karadaş, N. (2015). Zaman kavramına kuramsal yaklaşımlar ve internet'te şimdiki zaman olgusu. *Folklor/ Edebiyat, 21*(83), 325-341.

Karaküçük, S. (1999). Okul yöneticilerinin ders dışı etkinliklere yaklaşımları. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 7*(2), 51-62.

Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon: Boş zamanları değerlendirme*. Ankara: Gazi.

Karaküçük, S. & Başaran, Z. (1996). Stresle başa çıkmada rekreasyon faktörü. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 1*(4), 55-64.

Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Kaya, K. & Tutal, Y. (2005). Öğretmenlerin boş zamanlarında sosyal ve kültürel etkinliklere katılımları ile ilgili tutumları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2*(10), 271–289.

Kılbaş, Ş. (1995). *Gençlik ve boş zamanı değerlendirme*. Adana: Çukurova Üniversitesi.

Kılbaş, Ş. (2001). *Rekreasyon? Boş zamanı değerlendirme*. Adana: Anaca.

Kır, İ. (2007). Yüksek öğretim gençliğinin boş zaman etkinlikleri: KSÜ örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17*(2), 307–328.

Kocaekşi, S. (Ed.). (2012). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Koch, R. (1999). *80/20 ilkesi daha azıyla daha çoğunu elde etmenin sırrı* (K. Özdemir, Çev.). İstanbul: Varlık.

Kozan, M. (2006). Rekreasyon nedir?. https://www.rehabilitasyon.com/makale/REKREASYON_NEDIR_-2_CJGuCW_83 sayfasından 09.04.2019 tarihinde erişilmiştir.

Köse, E. (2013). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmasına yönelik bir öneri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 2*(2), 336-353.

Kuzu, V. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin boş zaman değerlendirme etkinlikleri ile mesleki iş doyumu arasındaki ilişki.* Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Lakein, A. (1995). Z*aman hayattır zamanınızı ve hayatınızı nasıl kontrol edersiniz* (S. Tezcan, Çev.). İstanbul: Rota.

Lapa, T. Y., Ağyar, E., & Bahadır, Z. (2012). Yaşam tatmini, serbest zaman motivasyonu, serbest zaman katılımı: Beden eğitimi ve spor öğretmenleri üzerine bir inceleme (Kayseri ili örneği). *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, *10*(2), 53-59.

Lieberman, L. J., Arndt, K., & Daggett, S. (2007). Promoting leadership in physical education and recreation. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, *78*(3), 46-50.

Macan, T. H. (1994). Time management: Test of a process model. *Journal of Applied Psychology, 79*(3), 381–391.

Mansuroğlu, S. (2002). Akdeniz üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman özellikleri ve dış mekan rekreasyon eğilimlerinin belirlenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, *15*(2), 53-62.

McDavid, L., Cox, A. E., & Amorose, A. J. (2012). The relative roles of physical education teachers and parents in adolescents' leisure-time physical activity motivation and behavior. *Psychology of Sport and Exercise, 13*(2), 99-107.

McKenzie, T. L., LaMaster, K. J., Sallis, J. F., & Marshall, S. J. (1999). Classroom teachers' leisure physical activity and their conduct of physical education. *Journal of Teaching in Physical Education, 19* (1), 126-132.

Mclean, D. D., Hurd, A. R. & Rogers, N. B. (2005). *Recreation and leisure in modern society*. USA: Jones and Bartlett.

McLean, D., & Hurd, A. (2011). Early History of Recreation and Leisure. In D. McLean & A. Hurd (Eds.), *Kraus' Recreation and Leisure in Modern Society*. (pp. 35-85). Sudbury: Jones and Bartlett.

MEBa (2010). MEB Talim ve Terbiye Kurulu 20.07.2010 tarihli ve 75 sayılı Kararı.

Metin, T. C., Kesici, M., & Kodaş, D. (2013). Rekreasyon olgusuna akademisyenlerin yaklaşımları. *Journal of Yasar University, 30*(8), 5021-5048.

Miller, P. N., & Robinson, M. D. (1963). *The leisure age*. Belmont, CA: Wadsworth.

Milletler, B. (1948). İnsan hakları evrensel beyannamesi. *TC Resmi Gazete, 27*, 203-208.

Munro B. H. (2005). *Statistical methods for health care research*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins. (s. 351-376)

Munusturlar, S. (2014). *Boş zaman eğitiminin benlik saygısı ve öznel iyi oluş üzerine etkisi.* Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Öçalan, M., Öcal, Z., & Yörübulut, S. (2013). Kırıkkale il merkezindeki ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(8), 58-68.

Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi 1*. Eskişehir: Kaan.

Özgen, H., & Doğan S. (1997). Zaman yönetiminde yeni yönetim ve organizasyon yaklaşımları. *Standard Dergisi, 36*(425), 136-145.

Özgür, N. F. (1994). *Öğretmenlik mesleğine karşı tutum.* Doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Pesavento, P. C., & Ashton, C. (2011). Leisure education in the schools: Promoting healthy lifestyles for all children and youth-a position paper of the American association for physical activity and recreation (AAPAR): Taskforce on Leisure Education in the Schools. San Diego, CA: AAHPERD Convention.

Rose, T. E., McDonnell, J. & Ellis, G. (2007). The impact of teacher beliefs on the provision of leisure and physical activity education curriculum decisions. *Teacher Education and Special Education*, *30*(3), 183-198.

Ruskin, H., Cortez, L. A., Dempsey, L. S., Estrada, A. E., Foley, J., Hope, D., & Stebbins, R. (2001). World leisure and recreation association international position statement on leisure education and youth at risk. *Leisure Sciences*, *23*(3), 201-207.

Sabbağ, Ç., & Aksoy, E. (2011). Üniversite öğrencileri ve çalışanların boş zaman etkinlikleri: Adıyaman örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3*(4), 10-23.

Sadovaya, V. V., Khakhlova, O. N., & Reznikov, A. A. (2015). The formation of professional readiness of a social teacher to organization of children's leisure time activities. *International Journal of Environmental and Science Education*, *10*(4), 595-602.

Salihoğlu, T. (2016). *Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesinde boş zaman aktivitelerinin rolü: İstanbul örneği.* Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Schreiber, J. B., Nora A., Stage, F. K., Barlow, E. A., & King, J. (2006). Reporting structural equation modeling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of Educational Research, 99*(6), 323-338.

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). A beginner's guide to. *Structural equation modeling* (3rd ed.). New York: Taylor & Francis.

Sertkaya, Ş. (2001). *Bartın ili kıyı bölgesinin turizm ve rekreasyon potansiyelinin saptanması ve değerlendirilmesi üzerine bir araştırma.* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sevil, T., Şimşek, K. Y., Katırcı, H., Çelik, O., Çeliksoy, M. A., & Kocaekşi, S. (2012). *Boş zaman ve rekreasyon yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Sivan, A., & Stebbins, R. A. (2011). Leisure education: Definition, aims, advocacy, and practices – are we talking about the same thing(s)?. *World Leisure Journal, 53*(1), 27-41.

Smith, H. W. (1998). Hayatı ve zamanı yönetmenin 10 doğal yasası (A.C. Çelik, Çev.). İstanbul: Rota.

Sucu, Y. (1996). *Yönetsel zamanın etkin kullanılması*. Bolu: El Kitabı.

Sümer, N. (2000). Yapisal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, *3*(6), 49–74.

Şencan, H. (2015). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin.

Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve LİSREL uygulamaları.* Ankara: Ekinoks.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*. Ankara: Nobel.

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf internet adresinden 09.05.2019 tarihinde alınmıştır.

TBMM Türkiye Cumhuriyeti Anayasası https://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm internet adresinden 22.03.2019 tarihinde erişilmiştir.

Tel, M. (2007). *Öğretim üyelerinin boş zaman etkinlikleri üzerine sosyolojik bir arastırma: Doğu anadolu örneği.* Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Tezcan, M. (1976). Boş zaman eğitimi ve eğitim politikamız. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(1), 403-414.

Tezcan, M. (1977). *Boş zamanlar sosyolojisi*. Ankara: Doğan.

Tezcan, M. (1982). *Sosyolojik açıdan boş zamanların değerlendirilmesi.* Ankara: A. Ü.E.B. F.

Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Tezcan, M. (1992). Boş zamanları değerlendirilmesi sorununun sosyolojik ve eğitimsel yönleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 11*(1), 165-179.

Torkildsen, G. (1999). *Leisure and recreation management.* Londra: E & Fn Spon.

Torkildsen, G. (2005). *Leisure and recreation management* (5th ed.). London And Newyork: Taylor and Francis.

Tuna. M. (Ed.). (2012). *Turizm sosyolojisi.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Tunçel, E. F. (1999). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarında sporun yeri (İzmir ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Tutar, H. (2007). *Zaman yönetimi*. Ankara: Seçkin.

Türk Dil Kurumu (2019). *Türkçe Sözlük*. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c9a6d32d45de9.44036585, sayfasından erişilmiştir.

Waltz C. F., Strcikland O. L., & Lenz, E. R. (2010). *Measurement in nursing and health research*. New York: Springer Publishing Company.

Wang, J., & Wang, X. (2012) *Structural equation modeling: Applications using mplus: methods and applications.* West Susex: John Wiley & Sons.

Welch, C. D. (1953). Leisure-time activities of Langston University faculty members. *Journal of American Association for Health, Physical Education and Recreation, 24*(3), 368-369.

Wu, C. H. (2010). *The relationships among leisure participation, leisure satisfaction, and emotional ıntelligence among elementary school teachers in Northern Taiwan*. Doctoral Thesis, University of the Incarnate Word, San Antonio.

Yılmaz, B. (1989). Boş zaman ve halk kütüphanesi: Kavramsal bir yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği, 3*(4), 200-206.

EKLER

EK 1. "Rekreatif Faaliyet Alanlarına Katılım Şekilleri, Düzeyleri, Katılamama Sebepleri ve Kişiye Kazandırdıkları" Anket Formu

Değerli Öğretmen Arkadaşlar,

Bu anket, 'Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Davranışlarının İncelenmesi' konulu yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere bir başka araştırmacı tarafından geliştirilen ve tarafımca alınan izinle siz değerli katılımcılara uygulanacak bir ankettir. Bu anket, bilimsel bir amacın dışında başka bir amaç için kullanılmayacaktır.

İlginiz ve katılımlarınız için teşekkür ederim.

Merve KAYA
Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL, SOSYO-KÜLTÜREL VE MESLEKİ ÖZELLİKLER

1) Cinsiyetiniz? Kadın ( ) Erkek ( )

2) Yaşınız? 26 ve altı ( ) 27-33 ( ) 34-40 ( ) 41-47 ( ) 47 ve üzeri ( )

3) Kıdeminiz? 1-5 yıl ( ) 6-11 yıl( ) 12-17 yıl( ) 18-23 yıl ( ) 24 yıl ve üzeri ( )

4) Medeni Durumunuz? Bekar ( ) Evli ( )

5) Çocuğunuz Var Mı? Evet ( ) Hayır ( )

		MEVCUT DURUM					
Madde No	**Boş Zamanlarda Tercih Edilen Etkinlik Çeşitleri**	**Katılmıyorum(1)**	**Zayıf(2)**	**Orta(3)**	**İyi(4)**	**Katılıyorum(5)**	**Toplam Madde No**
1	Genellikle kitap ve gazete okurum.						1
2	Genellikle müzik dinlerim.						2
3	Genellikle TV seyrederim.						3
4	Genellikle sinema ve tiyatroya giderim.						4
5	Genellikle çarşı,pazar,fuar,park gibi gezintilere çıkarım.						5
6	Genellikle spor yaparım.						6
7	Genellikle beceri gerektiren el işleri ve sanatla uğraşırım.						7
8	Genellikle spor yarışmalarını izlerim.						8
9	Genellikle sivil toplum örgütleri ve derneklerin faaliyetlerine katılırım						9
10	Genellikle kafeterya, öğretmen evi, lokal gibi yerlere giderim.						10
11	Genellikle bir müzik aleti çalarım, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılırım.						11
12	Genellikle müzikli eğlence yerlerine giderim.						12
13	Genellikle internette vakit geçiririm veya bilgisayar oyunu oynarım.						13
14	Genellikle arkadaş ziyaretlerine giderim.						14
15	Genellikle ilmi ve kültürel faaliyetlere katılırım.						15
	Boş Zaman Etkinliklerinin Tercih Edilme Nedenleri						
1	En iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için						16
2	Arkadaşlarımla birlikte olabileceğim için						17
3	Fazla para harcamamı gerektirmediği için						18
4	Faaliyetlere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısının olmadığı için						19
5	Rahatlama ve iş ortamından uzaklaşmak için						20
6	Faaliyet merkezine kolayca ulaşabildiğim için						21
7	Güzel bir ortam sağlamak için						22
8	Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili tesis ve araç-gereçlerin yeterli olması						23
9	Faaliyet yapmak istediğim etkinlik alanlarıyla ilgili hazırlanmış programların olması						24
10	Aldığım eğitimin yönlendirilmesi						25
11	Sağlığımı korumak için						26
12	Sağlığımı kazanmak için						27
13	Kilo problemlerim yüzünden						28
14	Alışkanlık kazandığım ve bu alışkanlığı sürdürmek için						29
	Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Şekli						
1	Genellikle yanlız						30
2	Genellikle ailemle						31
3	Genellikle arkadaşlarımla						32
4	Genellikle öğrencilerimle						33
5	Genellikle uzman kişilerin rehberliğinde						34

		MEVCUT DURUM					
Madde No	**Boş Zaman Etkinliklerine Genellikle Katılma Yerleri**	**Katılmıyorum(1)**	**Zatıf (2)**	**Orta (3)**	**İyi (4)**	**Katılıyorum (5)**	**Toplam Madde No**
1	Ev						35
2	Okul						36
3	Spor tesisleri						37
4	Oyun salonları						38
5	Dernek,lokal,sendika vb. Yerler						39
6	Açık ve kırsal alanlar						40
7	Kafeterya- Restoran						41
8	El sanatları uygulama merkezleri						42
9	Diğer(yazınız)……						43
Boş Zaman Etkinliklerine Yönlendirmeye Sebep Olan Etkenlerin Derecesi							
1	Yazılı ve Görsel Basın(radyo,t.v,dergi,gazete,kitap,sinema,bilgisayar- internet)						44
2	Aile						45
3	Arkadaş						46
4	Okul						47
5	Kulüp						48
6	Antrenör						49
7	İlgili kamu ve özel kuruluşların yaptıkları cazip programlar						50
8	Görev yapılan okulun serbest zamanları değerlendirecek imkanlara sahip olması						51
9	İlin boş zamanları değerlendirmeye yönelik imkanlara sahip olması						52
	Boş Zaman Etkinliklerinin Bıraktığı Etkiler						
1	Dinlendirici buluyorum.						53
2	Eğlenceli ve heyecan verici buluyorum.						54
3	Mutlu edici buluyorum ve zevk alıyorum.						55
4	Eğitici buluyorum.						56
5	Rahatlatıcı ve can sıkıntılarından uzaklaştırıcı buluyorum.						57
6	Sağlığıma olumlu etki yapıyor.						58
7	Farklı yaşantılar buluyorum.						59
8	İnsanlarla daha kolay ilişki kurabiliyorum,çevrem genişliyor.						60
9	Sosyal statü sağlıyor.						61
	Boş Zaman Etkinliklerine Yeterince Katılmama Nedenleri						
1	İlgili kurumların bana hitap eden programları olmadığı için.						62
2	Ekonomik yetersizlik						63
3	Hangi faaliyeti nasıl ve niçin yapacağına dair bir bilgiye sahip değilim.						64
4	Serbest zamanları belirli faaliyetlerle doldurmak gibi bir alışkanlığım yok.						65
5	Bulunduğum çevre bu tür faaliyetlere katılmama engel oluyor.						66
6	Faaliyetlere yönlendirecek arkadaş ve sosyal çevre teşviklerine sahip değilim.						67
7	Etkinliklere katılmamı teşvik edici tesis, araç-gereç yeterli değil, programları bana uymuyor.						68

EK 2. Anket Kullanım İzni



ben 16 Şub 2019
alıcı: sbinarbasi

Merhabalar hocam nasılsınız? Geçenlerde konuşmuştuk, "KÜTAHYA İLİNDE İLKÖĞRETİM OKULLARINDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME ALIŞKANLIKLARININ TESPİTİ VE İNCELENMESİ" isimli tezinizde kullandığınız "REKREATİF FAALİYET ALANLARINA KATILIM ŞEKİLLERİ, DÜZEYLERİ,KATILAMAMA SEBEPLERİ VE KİŞİYE KAZANDIRDIKLARI" isimli ölçeğinizi kullanabilir miyim?
Ölçeğinizin boş hali dosya ekindedir.Teşekkür ederim.

Demografik sorular.docx
Doküman

Serdar Binarbaşı 16 Şub 2019
alıcı: ben

Kullanabilirsiniz, izin veriyorum. İyi çalışmalar dilerim.

16 Şub 2019 23:09 tarihinde Merve Kaya <mervekaya7887@gmail.com> yazdı:

EK 3. Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.9766629 17/05/2019
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Gazi Üniversitesinin 28.03.2019 tarihli ve 10876 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 13.05.2019 tarihli tutanağı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Merve KAYA'nın **"Öğretmenlerin Boş Zaman Değerlendirme Davranışlarının İncelenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Maltepe ilçesinde bulunan ortaokullarda; anket** uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanılması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla** Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
17/05/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden abce-1cec-3256-89ed-a019 kodu ile teyit edilebilir.



GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR…